އެންމެ މާތް ސާހިބާގެ ކައިވެނިފުޅުތަކުގެ
ހިކްމަތް...އުއްމަތަން ހުރި ރަޙްމަތް
އާދަމް ނަސީމް

މިއީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒުން ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ފޮތެކެވެ. މިފޮތް ލިޔުނީ އާދަމް ނަސީމްއެވެ. މިފޮތް ޝާއިޢު ކުރީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒުންނެވެ. މިފޮތުގެ ހުރިހާ ހައްޤުތަކެއް ލިބިގެންވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒަށެވެ. މިފޮތް ނުވަތަ މިފޮތުގެ ބައެއް ނަމަވެސް ފޮޓޯކޮޕީ ހަދައިގެން ނުވަތަ ޗާޕުކޮށްގެން ނުވަތަ އެނޫންވެސް ގޮތަކުން ތަރުތީބުކޮށްގެން ވިޔަފާރީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރަންވާނީ މިފޮތް ޝާއިޢުކުރި ފަރާތުގެ ހުއްދައާއި ލިޔުމަކުން ހޯދައިގެންނެވެ.

އެއްވަނަ ޗާޕު: 2020

ފޮތްފާސްކުރި ކޯޑު ނަންބަރު:

ISBN

المراجع

1. އިބްނުލް އަޘީރުގެ أُسُدُ الغَابَةِ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ
2. މުޙައްމަދު އަލީ އައްޞާބޫނީގެ شُبُهَاتٌ وَأَبَاطِيلُ حَوْلَ تَعَدُّدِ زَوْجَاتِ رَسُولِ الله ﷺ
3. މުޙައްމަދު އަލީ އައްޞާބޫނީގެ مختصر تفسير ابن كثير
4. فتح البارى، أحمد ابن على ابن حجر العسقلانى
5. السّيرة النّبويّة: ابن هشام
6. الإمام أحمد ގެ މުސްނަދު

ސަނާބިލް 8

އެންމެ މާތް ސަނާބިގެ ކައިވެނިރުޑުތަކުގެ

ހިކުމަތް.... އުންމަތަށް ހުރި ރަޙުމަތް

އާދަމް ނަސީދު

މުޙައްރިރުގެ ބަސް

އަރަހުނި ހުސްޖާހިރުވަންތަ މާތް ﷲ އަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. އެއަށްފަހު، ޢާލަމްތަކަށް ރަޙުމަތެއް ކަމުގައި އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި ކައުއިތުރު ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ޞަލަވާތާއި ގިނަގުނަ ސަލާމުގެ ހާރުތައް ފޮނުއްވަމެވެ. އަދި މި ޞަލަވާތާއި ސަލާމުގައި ކައުއިތުރު ނަބިއްޔާގެ އާލު އަސްޙާބުން ޝާމިލު ކުރަމެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެ! މި ފޮތް ޝާއިޢު ކުރުމަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ފަރާތްކަމުގައިވާ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒުގެ މިނިސްޓަރަށާއި، މިކަމުގައި އެހީތެރިވެދެއްވި ބޭބޭފުޅުންނަށް ހެޔޮ ދުޢާކޮށް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ. ގެންނަންނުމަސް މިމާނިގައި އެންމެންގެ ކައު ރަސޫލާ، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން މިއީ އެއްވެސް މުއުމިނަކަށް ވަންހަނާވެގެންވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި މި މާތް ކައުއިތުރު ނަބިއްޔާގެ ލޯބިވެތި އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ

މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަމަކީވެސް އެއްވެސް މުއުމިނަކަށް ވަންހަނާ ވެގެންވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

މާތްވެގެންވާ އިސްލާމް ދީނުގައި ކައިވެނިކުރުމުގެ މުހިންމުކަން ހަމަ ކޮންމެ މުސްލިމަކު ވެސް ދެނެގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކައިވެނިކުރުމުގެ މުހިންމުކަމާ ގުޅޭ މިފޮތުގައި ވެސް އަލިއަޅުވައިލެވިފައި ވާނެއެވެ. މިފޮތް ލިޔުމުގައި އެހީތެރިކަން ހޯދި ފޮތްތަކުގެ ތެރޭގައި ޢަލީ އިބްނުލް އަޘީރުގެ أُسدُ الغَابَةِ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ އަދި މުޙައްމަދު ޢަލީ އައްޞާބޫނީގެ شُبُهَاتٌ وَأَبَاطِيلُ حَوْلَ تَعَدُّدِ زَوْجَاتِ رَسُولِ الله صلّى اللّه عليه وسلّم މި ދެފޮތް ހިމެނެއެވެ.

ޢާލަމްތަކަށް ރަޙްމަތެއް ކަމުގައި އަރަހުނި މާތް الله ފޮނުއްވި ތޮތުވި މާތް ސާބިޤާގެ މަތިވެރި ކައިވެނިތުގުތަކުން ޢިބްރަތްތެރި ހިދާޔަތުލިބިގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ބާއްޖަވެރިކަން ހޯދުމަށްޓަކައެވެ. ސާލިޙު ދަރިން ދެއްވުން އެދި އަރަހުނި މާތް الله އަށް ދުޢާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. ދަންނައެ! ދުޢާއަކީ މުއުމިން އަރާގެ ސިލާޙެވެ. މުއުމިން އަރާގެ ހަޤީޤަތެވެ. الله ދުއްސަންޖައްވި

އިބްނު ޢައްބާސްގެ ހަދީޘުން ޞައްޙީޙުލް ބުޚާރީ އާއި ޞައްޙީޙު މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ދެމަފިރިން އެއްދާންކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިން މި ދުޢާކޮށްފިނަމަ ލިބޭ ދަރިއަކު ޝައިޠާނާގެ ކިބައިން الله ރައްކާތެރިކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. "بِسْمِ اللهِ، اللَّهُمَّ، جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا" މާނައީ: الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. އަޅަމެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ! އަޅަމެންނާއި، އަޅަމެންނަށް ދެއްވާ ދަރިން، ޝައިޠާނާގެ ކިބައިން ރައްކާތެރި ކުރައްވާނދޭވެ! އާމީން!

އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ މި ފޮތުންވެސް އަޚުންނާއި އުޚުތުން ފައިދާ ލިބިގަތުމުގެ ތަވްފީޤު، އަބަދުހި މާތް الله މިންވަރުކޮށް ދެއްވުމެވެ.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللهِ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

16.02.2017

އަޚްއަރު

އާދަމް ނަސީމް

ހ. ޖޫނަމް

بسم الله الرحمن الرحيم

الله އަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. ރަސޫލާ ﷺ އަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުން އެދި ދުޢާކުރަމެވެ.

އެއަންޖަރު ދަންނަރެ! މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނުގައި ކައިވެނި ކުރުމުގެ މުހިންމުކަން ދެނެގަތުމަކީ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

ފަހެ، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ.

عن عبد الله بن مسعود رضى الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ[1]

---

[1] المسند المستخرج على صحيح مسلم لأبي نعيم (4/ 63)

މާނައީ: الله ރުއްސުންލެއްވި ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދު ވިދާޅުވިއެވެ.

ރަސޫލުالله ﷺ ތިމަން ބޭކަލުންނަށް ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އޭ ޖުވާނުންނޯ! ތިޔަބޭކަލުގެ ޙަޟްރަތުން ކިޔަވައިދެއްވުމުގެ ކުރަނީކަން ލިބިގެންވާ މީހުން ކިޔަވައި ކުރާނެތޯ! އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކަށާއި ބައިވެރިވެ ކަނޑައެޅުއްވުން (އެބަހީ، ހިތާ އަށްވަނަ ބައިވެރިވުން) އެއްޔެބާނުކޮށްދީ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ ޙަޔާތްގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަމެކެވެ. ކިޔަވައިދެއްވުމުގެ ކުރަނީކަން ލިބިގެންވާ މީހުން ބާރު ކުރާނެކަމެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ޝަރުޢީ ގޮތުން ބަޑިޔާ ކަމެކެވެ. (މި ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އިމާމުންނެވެ. އެބަހީ، އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީ އާއި އަލްއިމާމު މުސްލިމްއެވެ.)

الله ރުއްސުންލެއްވި އަނަސްގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެއްގެ މާނައިގައިވެ އެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ގެ އަޞްޙާބުން ކުރެއްވުމާއި ބާރުގަދަމުން އިބްނު އުބައްޔުގެ އަނަސްއިބްނު ކަސްބުއްނަން، ތިމަން ބޭކަލުންގެ ޙަޟްރަތުން ތިން ބޭކަލަކު ސޫރަތް ކިޔަވާ އެވެ. ދެން އެ ބޭކަލުންނަށް އިބްނު އުބައްޔުގެ އަރިހުން ކިޔަވައިދެއްވުމުގެ ހަމަ ޙަދީޘް ދެއްވުމުގެ

ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އާ އަދާބަދާއިރު ތިމަންބޭކަލުން ވެވަޑައިގަންނަވަނީ ކޮން ތަނަކު ހެއްޔެވެ؟ ދެން ހަމަކަށަވަރުން އަރުހުރި މާތް الله އުފެއްދެވުމުގެ އިސްތިވާލިޔަ ގަރާރުއާއި ދައުލަތު ގާތަ ވަނީ ދުއްސަވައިދެއްވާފަ އެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތާބިޢީން ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ދަންނައް! ދެން، އަޅުގަނޑު މުޅި ތޭގަނޑު ނަގާދީ ކުރައްވާ ހުރީމެވެ. އަނެއް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ހުރިހައި ދުވަހަކު ޝަރީ ހިއްޖަވާހުރީމެވެ. ޝަރީ ނުހިއްޖަވާ އެއްވުސް ދުވަހެއް ދީ ނުކުރައްވާ ހުރީމެވެ. އަނެއް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު އަންހެނުންގެ ބަހައިން އުޅެނީވެ، ކައިވެނި ނުކުރައްވާހުރީމެވެ. އެހެނީ، ކައިވެނި ނުކުރައްވައި، އަޅުކަން ކުރުމުގައި ދުވިހުނަނަވާ ހުރީމެވެ. ދެންފަހެ ރަސޫލު الله ﷺ އެތަނަށް ވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ. އަދި ބަދިފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. މިވެނި އެއްޗި ގޮތަކަށް ތިޔަ ބޭކަލުން ވިދާޅުވީމުތޯއެވެ؟ ދަންނައް! އަޅުގަނޑު މާތް الله ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން މާތް الله ގެ ބިރުވެތިކަން އެންމެ ބޮޑުކަން ތިބުވެދިވޭ އުނގަނނާ ބިތައްރަން އެންމެ ބޮޑުކަން ތަޤްވާވެރިވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ. އުނގެނުއްކަމަކު ތިމަން ކަލޭގެފާނު

ރޭއަދުވަސް ކުރައްވާ އަދި އަވަސްކަރުދުގެ ވެސް ހައްޖުވަވައެވެ. އެބަހީ، ހުދި
ބޭކަނު އަދުކަރުދައި ގޭތަރައް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ހޮރަވެސް
ހިއްޖުވަވައެވެ. ސުންނަތް ހޮތަ ނިހިއްޖާ ބައެއް ދޮވެސް ދޫކުރައްވައެވެ.
އަދި ކައިވެނިވެސް ކުރައްވައެވެ. "فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ
مِنِّي" ހަރެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި ނުރުހިއްޖެމީހާ ތަންނައް!
އުމިކަރި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މިއްލަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއް
ނޫނެވެ. (މި ހަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީ އާއި އަލްއިމާމު
މުސްލިމްއެވެ.)

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿وَأَنكِحُوا۟ ٱلۡأَيَـٰمَىٰ مِنكُمۡ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنۡ عِبَادِكُمۡ
وَإِمَآئِكُمۡۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغۡنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ
عَلِيمٞ ٣٢ وَلۡيَسۡتَعۡفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغۡنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن
فَضۡلِهِۦۗ وَٱلَّذِينَ يَبۡتَغُونَ ٱلۡكِتَٰبَ مِمَّا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ فَكَاتِبُوهُمۡ إِنۡ
عَلِمۡتُمۡ فِيهِمۡ خَيۡرٗاۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ ءَاتَىٰكُمۡۚ وَلَا تُكۡرِهُوا۟
فَتَيَٰتِكُمۡ عَلَى ٱلۡبِغَآءِ إِنۡ أَرَدۡنَ تَحَصُّنٗا لِّتَبۡتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ

وَمَن يُكۡرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعۡدِ إِكۡرَٰهِهِنَّ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣٣ وَلَقَدۡ
أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ ءَايَٰتٖ مُّبَيِّنَٰتٖ وَمَثَلٗا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوۡاْ مِن قَبۡلِكُمۡ
وَمَوۡعِظَةٗ لِّلۡمُتَّقِينَ ٣٤ ﴾ [2]

މާނައީ: އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހުނާ ނުއިނދެތިބި މީހުން، ތިޔަބައިމީހުން (މީހާ) ދެވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފިރިހެން އަޅުންނާއި، އަންހެން އަޅުންގެ ތެރެއިން ޞާލިޙުވާ މީހުންވެސްމެއެވެ. އެއުރެންނީ، فقيرން ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަލާނގެ فضلވަންތަކަމުން، އެކަލާނގެ އެއުރެން މުއްސަނދިކުރައްވައިދެއްވާނެއެވެ. الله އީ، ތަނަވަސްވަންތަ، ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

އަދި ކާވެނިވުމުގެ މަގެއް ނުފެންނަ މީހުން عفة ތެރިވެ ތިބޭށުރިކަމުވެ! الله، އެކަލާނގެ فضلވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން، އެއުރެން މުއްސަނދިކުރައްވައި، އެކަން ފުއްދަވައި ދެއްވައިފުމަށް ދާނދެނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިލްކުވެގެންވާ އަޅުންގެ ތެރެއިން މިނިވަންވުމުގެ ލިޔުން އެދޭ މީހުންނާމެދު، (ދަންނާށެވެ!) ކަރަށް، އެކަމަ ލިޔުން ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ލިޔެދޭށެވެ! އެއުރެންގެކިބައިން

---

[2] النور: ٣٢ – ٣٤.

ހެޔޮގޮތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިއްޖެނަމައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައިވާ الله ގެ ފުރަޤުން، ތިޔަބައިމީހުން އެއުޅެންނަންދޭނެވެ! އަދި އެކަނބަލުން عفةތެރިވެ ރައްކާތެރިވެ ތިބުމަށް قصدކޮށްގެން ތިބޭނަމަ، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ހާލު ދުވަހެއް އެދިގަތުމުގެ ނަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖުވާން އަންހެން އަދުން، ޒިނާކުރުމުގެ މައްޗަށް مجبور ނުކުރާށެވެ! އެކަނބަލުންނަށް، އެކަމަށް مجبور ކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހު، ހަމަކަށަވަރުން، އެކަނބަލުން مجبور ވެވުމަށްފަހު، الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް بيان ކޮށްދެނިވި آية ތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަމީހުންގެ مثال އާއި، تقوى ވެރިވެ، ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށް وعظ ގެ ބަސްފުޅުތައް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

އިސްވެ ދެންނެވުނު އާޔަތްތަކުން އަޅަރުނި މާތް الله ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައި މިވަނީ މިނިވަން އަންހެނުންނާއި، މިނިވަން ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ކައިވެނިނުކޮށް ތިބި މީހުންނަށް އެކަމުގެ މަގުފަހިކޮށްދީ ކައިވެނިކޮށް ދިނުމަށާއި، އަޅުންގެ ތެރެއިން

ހެޔޮލަފާ މީހުންނަށް އެކަމުގެ މަގު ފަހިކޮށްދީ ކައިވެނިކޮށް ދިނުމަށެވެ. ފަޤީރުކަމަކީ ކައިވެނި ކުރުމަށް ހުރަސްއަޅާ ކަމެއް ނޫންކަމާއި، اللهގެ ދީލަތިތެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން މުއްސަނދި ކުރައްވާނެކަން މިވަނީ އަރަހުނި މާތް الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް އަންގަވާފައެވެ. އެކަލާނގެއީ ތަނަވަސްވަންތަ ރަސްކަލާނގެކަމާއި، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އަޔަކަށް މުއްސަނދިކަން ދެއްވާކަމާއި، މިކަންކަން މިވަނީ ހާމަކޮށް ދެއްވާފައެވެ. ކައިވެނި ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިފައި ނުވިޔަސް އެމީހަކު ޢިއްފަތްތެރިވާން ޖެހޭނެކަމާއި، ދީނީގޮތުން މަނާކޮށްފައިވާ ކަންތަކަށް އަރައިގަނެގެން ނުވާނެކަން މިވަނީ ހާމަކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަޅުންގެ ގޮތުގައި ފަޤީރު މީހުން، މިނިވަންވުމަށް އެދި ލިބޭ ލިބުމަކީ ޢާއިލާކަން ވެސް މިވަނީ އަންގަވާފައެވެ. އަދި އަންހެނުން ޖިނާ ކުރުމަށް މަޖުބޫރު ކުރުން މިވަނީ ނަހީ ކުރައްވާފައެވެ.

އަޅުންގެ ސާހިބުން، އެބައިމީހުންގެ ވަރުގަދައިވާ އަދި އަންހެނުން، ޖިނާ ކުރުވުމަށް މަޖުބޫރު ކުރުމަކީ، ޤާނޫނީ ޚިލާފު ކަމެކެވެ. އެއީ، ފައިސާ ހޯދުމަށް ކުރާ ޖާހިލު ކަމެކެވެ. ޖިނާ ކުރުވައިގެން ހޯދާ ފައިސާ އަކީ

ޙަރާމް ފައިސާއެވެ. މިގޮތުން މަޖުބޫރު ކުރުވައިގެން ފާފަ ކުރުވުމުން، އެކަނބަލުންނަށް އަރަހުނި މާތް ﷲ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވާނެކަމުގައި، އެ ފާފަ ބޮޑުއަޅަން ޖެހޭނީ އެ ފާފަ ކުރުވުމަށް މަޖުބޫރު ކުރުވާ މީހާކަން މިވަނީ އަންގަވާފައެވެ. އަދި މާތް ﷲ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށް ދެއްވައި، އެކަލާނގެ ޙުކުމްފުޅުތަކާއި ޙުދޫދުތައް މިވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެއީ، އަޅުތަކުންނަށް ދުނިޔެއާއި، އާޚިރަތުގެ ބާއްޖަވެރިކަން ހޯދައިގަތުމަށެވެ. ވަޢުޡާއި އިރުޝާދާއި އިބްރަތް ލިބިގަތުމަށެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން އިބްރަތް ލިބިގަތުމަށްޓަކައި، އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ ވާހަކަ ވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.

ފަޤީރުވެދާނެތީ ބިރުން ކައިވެނިނުކޮށް ތިބޭމީހުން ރަނގަޅު ގޮތެއް ނޫނެވެ. ގިނަ ކުދިން ލިބުމަކީ ފަޤީރުވުމުގެ ސަބަބެއްކަމަށް ހީކުރުމަކީ ވަރަށް ބޮޑު ކުށް ހިއެކެވެ. وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا ٢ وَيَرۡزُقۡهُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَحۡتَسِبُۚ [3]

3 الطلاق: ٢ – ٣.

މާނައީ: އަދި الله އަށް تقوىވެރިވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ނުކުންނާނެ މަގެއް ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި ހީވެސްނުކުރާފަދަ ގޮތްގޮތުން އެކަލާނގެ އޭނާއަށް رزق ދެއްވާނެއެވެ.

އަންބަކު އިޚްތިޔާރުކުރުން

ޒަވާޖީ ޙަޔާތެއްގެ ފެށުމަކީ ކައިވެނި ކުރުންކަމަށް ވާއިރު، ކައިވެނި ކުރުމަށްޓަކައި ޙަޔާތުގެ ބައިވެރިއަކު އިޚްތިޔާރު ކުރާނެ ގޮތާމެދު ރަސޫލު الله ﷺ މި އުއްމަތަށް އިރުޝާދު ދެއްވާފައިވެއެވެ. މިކަމުގައި ދީންވެރިކަމުގެ މައްޗަށް ނުހަނު ބޮޑަށް ބާރު އަޅުއްވާފައިވެއެވެ. ވަރަ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ.

تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ : لِدِينِهَا ، وَجَمَالِهَا ، وَمَالِهَا ، وَحَسَبِهَا ، فَعَلَيْكَ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ[4].

މާނައީ: ކައިވެނި ކުރުމަށްޓަކައި ހަތަރު ކަމަކަށް ބެލެވެއެވެ. އެއީ، އެކަނބުލޭގެ މުދާވެރިކަމާއި، އެކަނބުލޭގެ ޙަސަބާއި ނަސަބަޔާއި،

[4] متفق عليه.

އެކަނބުލޯގެ ދީނީކަމާއި ގަޑޮދުކަމަކާއި، އެކަނބުލޯގެ ދީންތެރި ކަމަށެވެ.
ވަރު، ދިރިއުޅުމަކީ އަންހެނަކާ ކައިވެނި ކުރުމުގެ ނަސީބު ލިބިގަންނާނެވެ. މިހެން ނުހަދައިފިނަމަ ތިބާއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. އަދި އެހެން ބަދުނަސީބުވެއެވެ.

تَزَوَّجُوا الْوَلُودَ الْوَدُودَ فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الْأُمَمَ [5].

މާނައީ: ލޯބިވެރި އަންހެނުންނާއި ގިނަގިނައިން ވިހާ ބާވަތުގެ އަންހެނުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ކައިވެނިކުރާށެވެ. އެހެނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު އުއްމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގިނަކަން، އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ފަޚުރުކޮށް ދަންނަވާ ކަމެކެވެ.

ބިކުރުވެރި ކުއްޖަކާ ކައިވެނި ކުރުމާއި، ޖިމާޢުކުރެވިފައި އިން އަންހެނަކާ ނުވަތަ ވަރިކުރެވިފައި އިން އަންހެނަކާ، ކައިވެނި ކުރުމާއި މި ދެގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއް އިޚްތިޔާރު ކުރުމުގައި އެމީހެއްގެ މަޞްލަޙަތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމަކީ އެދެވިގެންވާ ކަމެކެވެ.

[5] سنن النسائي (6/ 65).

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ, قَالَ: تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, فَلَقِيتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, فَقَالَ: أَتَزَوَّجْتَ يَا جَابِرُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ, قَالَ: أَبِكْرًا أَوْ ثَيِّبًا؟ قُلْتُ: ثَيِّبًا, قَالَ: فَهَلَّا بِكْرًا تُلَا عِبُهَا؟, قُلْتُ: كُنَّ لِي أَخَوَاتٌ, فَخَشِيتُ أَنْ تَدْخُلَ بَيْنِي وَبَيْنَهُنَّ, قَالَ: فَذَاكَ إِذَنْ [6].

މާނައީ: الله ރުއްސުވުންލެއްވި ޖާބިރު ބިން ޢަބްދު الله ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި އަންހެނަކާ ކައިވެނި ކޮށްފީމެވެ. އެއަށްފަހު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނާ ގައިވާންގުޅު ދުށީމެވެ. ތަރަ ބަރީތޯ ކުރެއްވިއެވެ. އޭ ޖާބިރުގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނު ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީތޯއެވެ؟ ދެންނެވީމެވެ. އާދޭހެވެ! ބަރީތޯ ކުރެއްވިއެވެ. ބިކުރުވެރި އަންހެން ކުއްޖަކާތޯއެވެ. ނުވަތަ ފިރިމަކުވެފައި އިން އަންހެނަކާތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ވަރިކުރުވިފައި އިން އަންހެނަކާތޯއެވެ؟ ދެންނެވީމެވެ. ފިރިމަކުވެފައި އިން އަންހެނަކާއެވެ. ބަރީތޯ ކުރެއްވިއެވެ.

[6] سنن ابن ماجه - باقي + ألباني (1/ 598).

ފަހެ ހުބެސްނުބެ ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ބިނާކުރެވި އަސްހަސް ކުއްޖަކާ ކައިވެނި ބައްޔަވައިގެންނެވި ނަމަ ހިރާ ރަނގަޅުވީސްތޯއެވެ؟ ދެންނެވީމެވެ. އަޅުގަނޑު ބަޔާންކުރަން ޖެހޭ އުޅުމުން އެބަހީއްބެވެ. ވީމާ އަޅުގަނޑާއި އުފެދުނު ދެމަފިރިން އުނދަގޫތައް ހުރަސް އަޅާލެވެންނެތް ބިރުގަތީއެވެ. ބަދަލު ކުރެއްވީއެވެ. ތިޔަހެން ވީއްލާ ތިޔަ ގޮތެއް ރަނގަޅެވެ.

އަނބިފިރިޔަންތަކަލުގެ ޙައްޤުތައް

އަނބިފިރިޔަންތަކަލުގެ ޙައްޤުތަކަކީ މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނުގައި ނުހަނު މުހިއްމުކަން ދެވިފައިވާ ކަމެކެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ނުހަނު ފުރިހަމަކޮށް ތަފްސީލު ކުރައްވައި އިރުޝާދު ދެއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. ބަސްފުޅުންނާއި އަމަލުފުޅުންނެވެ. އަނބިފިރިޔަންތަކަލުގެ ގޮތުން އެކަކު އަނެކަކަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތައްވެއެވެ. އެ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރޭގައި އެކަކު އަނެކަކަށް އަމާނާތްތެރިވުމާއި ތެދުވެރިވުމާއި އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި އިތުބާރު ކުރުމާއި އުފާވެރި ހޫނުކަމައިގެން ބައްދަލުކުރުން ފަދަ ކަންތައް ހިމެނެއެވެ. އަނބިމީހާއާއިމެދު ފިރިމީހާގެ ކައްޗަން ވާޖިބުވާ ކަންތަކުގެ

ތެރޭގައި ނުހަނު މުހިންމު ކަމެއްވެސްވެއެވެ. އެކަމަކީ ބަލައް ދިރިހުރުން ފަރުވާ ނުބަލައްޗާ ކަމެއްވެސް ވެއެވެ.

މިދެންނެވި ކަންތަކަކީ، ދީނީގޮތުން ކޮންމެ މުސްލިމަކުވެސް ދެނެގަތުން ވާޖިބު ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ނުދަންނަވަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުނގަންނައި ދިނުމެވެ. ނުވަތަ އިސްލާމްދީނުގެ ހަމަތަކުގެ މަތީން ތޫވިގެން، އެފަދަ ތަޢުލީމުދީ މަޖިލިސް މިޖިލީހަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހާސިލުކުރުމުގެ ހައްދަ ދިނުމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނީ ކަންތައް އިސްލާމު ކުރުމުގެ ބާރުއަޅުއްވައިފައި، އަޅުގަނޑުމެން ކާބަފައިންނާއި، ދަރިން ހޮވައިދިނުމުގެ ބާރުއަޅުއްވައިފައިވާތީ ވަޙީން ކުޅޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދިހުރި މާތް ﷲ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ٦﴾[7].

---

[7] التحريم: ٦.

މާނައީ: އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ أهل ވެރިން، ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރާށޭވެ! އެ ނަރަކައިގެ ދަރަނޑީ، މީހުންނާއި ހިލައެވެ. އެ ނަރަކައިގެ މައްޗަށް (ބަސްޓޭރިންކަމުގައި) ހަރުކަށި، އަދި ގަދަފަދަ ملائكة ތިއްބެވެ. الله، އެބޭކަލުންނަށް ކުރައްވާ أمر އަކަށް އެބޭކަލުން ނުއުރެދޭނެތެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް أمر ކުރައްވާކަންތައް އެބޭކަލުން ކުރައްވާނެތެވެ.

އާދޭ! އަނބިމީހާ ހިމެނިފައިވަނީ ފިރިމީހާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. ނަރަކައިން ސަލާމަތް ވެވޭނީ އަޅުގަނޑު މާތް الله އަށް އިޠާޢަތް ބާރުއަ ޙަމުދުކުރުމުގެ އެކަމާނަށް ތަބާވުމުންނެވެ. ބާރުއަރު ޙަމުދު ކުރުމަށް އެކަން ކުރަންޖެހޭ އެންގެނިގެންނެވެ. އެއެންކަމުން، ފިރިމީހާ އަންބިމީހާއަށް ދަރުމަވި ވާޖިބު ކަމެއެވެ. ހިތާ ފިރިހެނުންނާ ގުޅިގެން އުޅުން މަނާ ކުރުމާއި، އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް އަންހެނާގެ ޙައްޤު ނިވާ ކުރުމަށް އެކަނބުލޭގެ ވާޖިބު ކުރުމަކީ ފިރިމީހާގެ ވާޖިބެކެވެ. ހިތާ ފިރިހެނުންގެ ގޮތުގައި

މިނިވަން އަންހެނާގެ ޢަވްރަ އަކީ މުޅި ހަށިގަނޑެވެ. ޢަވްރަ ނިވާ ކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

އަނބިމީހާއާއެކު ފިރިމީހާގެ މަޙްރަމުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޙައްޖުދަތުރުގެ ޝަރުޠުގައި ހިމެނޭ އަންހެނުންނަކަމަށް، ދެ އަންހެނުން، ނުވަތަ ތިން އަންހެނުން، ނުވަތަ ހަތަރު އަންހެނުން ތިބި ޤިރާއަތްކުރަނަ، އޭނާގެ އަންހެނުންގެ ދަތުރުގައި ހަމަހަމަކޮށް އެއްވަރަށް ކަންތައް ކުރެވެއެވެ. އޭނާގެ އަންހެނުންގެ ދަތުރުގައި ތަޤުވާކުރުމަކީ ފިރިމީހާގެ މަޙްރަމުން ހެދުމަ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަންހެނުންގެ ދަތުރުގައި ދުވަސްކޮޅެއް ބަހާލުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. މިއީ ރަސޫލު الله ﷺ އަންގަވާފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި އަންހެނުންނާމެދު އުމަތުގެ ބަހެއްޓެވި ގޮތެވެ. ހިތުގެ ލޯބި، އެއީ ތިމާގެ ބޭނުގެ ދަރިކަމާ ކަމަކަށް ނުވާތާއެކު، ހިތުގެ ލޯބި ތަޤުވާތެރިކަމާ މުޢާމަލާތުގެ ކަންތައްތަކުގައި އަންހެނުންގެ ދަތުރުގައި ހަމަހަމަ ކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އަންހެނުންގެ ދަތުރުގައި ހަމަހަމައަށް، އަދުލުވެރި ގޮތުގައި ކަންތައް ނުބަހައްޓާނަ ކަމަށް ބިރުވެރިވާ މީހާ ދެވަނަ އަންބަކު ހޯދުމަކާ ނުލައި، އެކަނި އަންބަކާއެކު ދިރިއުޅުމަކީ އެދެވިގެންވާ ގޮތެވެ.

އަނބިމީހާއާމެދު ފިރިމީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ޙައްޤުތަކެއް ވާފަދައިން ފިރިމީހާއާމެދު އަނބިމީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާ ޙައްޤުތަކެއް ވެއެވެ. އެއްކަލަނި، الله އަށް އުރެދުމެއްނުވާ ކޮންމެ ކަމެއްގައި ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންވުމެވެ. އަނބިމީހާއި ފިރިމީހާގެ ކުދިންނާއި ގޭގެ ކަންތައް ބެލެހެއްޓުމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތެވެ. ފިރިމީހާގެ އިޤުތިޞާދުގެ މަތިން ގެވެރިކަމުގެ ކަންތައް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ބެލެހެއްޓުމަކީ އެކަނބުލޭގެ ވާޖިބެކެވެ. ފިރިމީހާގެ ހުއްދައާ އެކުގައި މެނުވީ ގެއިން ބޭރަށް ނުދިޔުމާއި، އަޑު ހަރުކޮށް ވާހަކަ ނުދެއްކުމާއި، ނުބައިކަންތައް ކުރުމުން ދުރުވެގަތުމާއި، ފިރިމީހާއާ ދިމާއަށް ހަގޭޑަވާ ނުހެދުމާއި، ނުބައި ވާހަކަ ދެއްކުމުން ދުރުވުމާއި، ފިރިމީހާގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް ހެޔޮގޮތުގައި ގުޅުން ބެހެއްޓުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް އިޙްސާންތެރިވުމާއި، ހިތް ފިރިހެނުންނާ ގުޅިގެން ނުކުޅުމާއި، މިފަދަ ކަންކަމީ އެކަނބުލޭގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ކަންތަކެވެ. ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރަންވީ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރާނަމަ އެކަނބުލޭގެއަށް ހުރިހާ އެކަނބުލޭގެ ވާޖިބުކަން ހައްގަންތެރި ވިވަޑައުވެ. الله އަށް އުރެދުމެއްވާ ކަމުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރުމެއް ނުވެއެވެ. ފިރިމީހާ ހޯދާ މަދުން

އެއްކިބާ ވެއްޖެނަމަ އޭނާއަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމަކީ އަނބިމީހާއަށް ވާޖިބުކަމެކެވެ.

ކުޅެވެސް ޝަހްވަތް ނެތް ގޮތުގައި ކުރިން ތަރުބިއްޔަތު ކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ އާންމު ގޮތެއްގައި މައިންގެ ކޮނޑުގައި އެޅިފައިވާ ކަމެކެވެ. ތަބީ ގޮތުން ދަރިއުފުން ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުގައި މިނަވަރަކު ފިރިމީހާ އުޅެން ޖެހެނީ ގެއިން ބޭރުގައި ދުރުތަންތަނުގައި މަސައްކަތްކުރުމުގައި މަޝްއޫލުވެގެންނެވެ. އަނބިދަރިންނަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި ހޯދައިދިނުމަކީ ޝަރުޢީގޮތުން ބަލާއިރު، ފިރިންގެ، ނުވަތަ ބަފައިންގެ ވާޖިބެކެވެ. ކުޑަކުދިން ބެލެހެއްޓުމުގެ މަސްއޫލު ވަޒީފާއަކީ ކުދިންގެ މައިންނަށް ވުރެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އަދާ ކުރެވޭނީ ކަމެއްނޫނެވެ.

މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނުގައި އެންމެހައި ކަންތައް ހަމަޖެހިފައިވަނީ މުޖުތަމަޢަށްވެސް އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތުގައި ކަމަށްވާއިރު މި މާތް އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް ނޫން އެހެން ގޮތަކަށް ކަންތައް ހަމަޖެއްސުމަކީ، އުފެދިދާނެކަމާއި، ބިރުވެރިކަމުން މަސްއޫލުވާ ކަމެކެވެ. މިނިވަންކަމުގެ ނަމުގައި ތިމާގެ އެދުންތަކުގެ ނަމުގައި ބޮޑުކަމާ ކުޅި ނުބައި ކަންތަކަކީ މުސްލިމުން ކައިރިކަންކުރާ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.

ދެންފަހެ، ފިރިހެންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމަކީ، އިސްލާމްދީން ނުހަނު ބޮޑަށް ބާރުއަޅާ ކަމެކެވެ. މިކަމާ ބެހޭގޮތުން ޙަދީޘް ކުރެއްވި ބަސްފުޅެއްގައި ވެއެވެ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ, قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ, فَأَبَتْ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ[8].

މާނައީ: الله ރުއްސުންލެއްވި އަބޫ ހުރައިރާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ފިރިމީހާ، އޭނާގެ ޖަންދައްކަން އަދުމަން (އެބަހީ، އެއްދާން ކުރުމަން އަދުމަން) އަނބިމީހާއަށް ގޮވާލައިފި ހިނދަކު އެކަމަށް އިޖާބަ ނުދިނުމުގެ ސަބަބުން އެކަނބުލޭގެއާމެދު ރުޅިއައިސްފައިވާ ގޮތުގައި ފިރިމީހާ ނިދައިފިނަމަ، ފަތިސް ވެއްޖައުމަށް ދަންދެން މަލާއިކަތުން އެކަނބުލޭގެއަށް ލަޢުނަތް ލައްވާނޭއެވެ. އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ.

---

[8] متفق عليه.

إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ هَاجِرَةً لِفِرَاشِ زَوْجِهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ[9].

މާނައީ: އަނބިމީހާ (ރުޅިވެރިކަމާއެކު) އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާގެ އެނދުމަތި ދޫކޮށްލައި ނިދައިފިނަމަ ފަތިސްވެއްޖައުމަށް ދާންދެން މަލާއިކަތުން އެކަނބުލޭގެއަށް ލަޢުނަތް ލައްވާނެއެވެ.

ފިރިންގެ ދަރަޖަ ބަޔާންކުރައްވައި ރަސޫލުﷲ ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވި ބަސްފުޅެއްގައިވެއެވެ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ, عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا.[10]

މާނައަކީ: ﷲ ރުއްސުންލެއްވި އަބޫ ހުރައިރާގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެއެވެ. ސަހަރާއި ބަސްފުޅުގައިވި ނަބިއްޔާ ޙަދީޘް ކުރައްވައެވެ.

9 مسند أبي داود الطيالسي (4/ 204).

10 سنن الترمذي ت بشار (2/ 456).

އެއްވެސް އިންސާނަކު އެހެން އިންސާނަކަށް ސަޖިދަ ކުރުމަށް ތިމަން ކަލޭގެފާނު އަމުރު ކުރައްވާނަމަ، ފިރިމީހާއަށް އަނބިމީހާ ސަޖިދަ ކުރުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަމުރު ކުރައްވީމުއެވެ.

ފިރިމީހާއާއި، އަނބިމީހާ، މި ދެފަރާތުންކުރެ ކޮންމެ ފަރާތެއްވެސް އެ ފަރާތެއްގެ ވާޖިބުތައް ފުރިހަމައަށް އަދާކުރާނަމަ އެދެމަފިރިން ވާނީ ނުހަނު އުފާވެރި، ނުހަނު ބާއްޖަވެރި ދެމަފިރިން ކަމުގައެވެ.

ދެމަފިރިއެއްގެ ދެމެދުގައި އުޅުމާއި ގުޅުން ހުންނަންވީ ގޮތުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ނަމޫނާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނާނީ ފިރިކަލުނެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ކަންތައް ބެހެއްޓެވި ގޮތް އުނގެނިގެންނެވެ. ޞައްޙަ ރިވާޔަތްތަކުން ސާބިތުވާ ސީރަތުގައި އެކުލެވިގެންވާ ޙަދީޘް ބަސްފުޅު ރަނގަޅަށް ދަސްކޮށްގެންނެވެ. ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގެ ބާއްޖަވެރިކަން ހޯދައިގަތުމަށްޓަކައި، ދިރިއުޅުއްވުމުގެ ހުރިހައިކަމެއްގައި، ﷲގެ ނަބިއްޔާއާއި ތަބާވުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވާށިއެވެ. އާމީން.

އެންމެންގެ ކައުރަސޫލާގެ ގިނަ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ތިއްބެވުމުގެ ހިކްމަތް

ރަސޫލު الله ﷺ އެންމެ ފުރަތަމަ ކައިވެނި ބޭއްވީ ޚަދީޖާގެފާނާ އެވެ. އެކަމަނާ ދުނިޔޭގައި އިންނަވަނިކޮށް އެހެން ބޭކަނބަލަކާ ކައިވެނި ބޭއްވެވުމެއް ނުގަންނަވައެވެ. އެކަމަނާ އަވަހާރަވީއިރު، އުމުރު އެކަލޭގެފާނުގެ އުމުރުފުޅަކީ ފަންސާސް އަހަރެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގައި ހުންނަވަނިކޮށް ދެ އަނބިކަނބަލުން އަވަހާރަވިއެވެ. އެއީ، ޚަދީޖާގެފާނާއި ޚުޒައިމާގެ ދަރިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެފާނެވެ. އަވަހާރަވިއިރު ތިއްބެވި ނުވަ އަނބިކަނބަލުންނެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ޒަވާޖީ ޙަޔާތުފުޅަކީ، އެންމެހާ މުސްލިމުންނަށް ގިނަ ޢިބްރަތްތަކާއި ގިނަ ފައިދާތަކެއް އެކުލެވިގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެންމެހައި މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮ ނަމޫނާއެކެވެ. ނަޞީޙަތެކޭ މިއީ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ޒަވާޖީ ޙަޔާތުފުޅުކަމަށް ވުމާއެކުވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތްތަކުން މި މަޞްލަޙަތު ޒަވާޖީ ދިރިއުޅުއްވުމާ ބޭކަލުން ބަޔަކަށް ހިޔާރަތް ނިކަމެތި ވަރަކަ ދަރުމަވަތް ކަމުގައިވެއެވެ. މި ކަމުގައި ޒަވާޖީ ދިރިއުޅުއްވުން އެކުއިމުގެން ސިފަކުރެއްވިއެވެ ބަޔަކަށް

ޒިޔާދު ގޮތްގޮތަށެވެ. ގިނަ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ތިއްބެވުމުގެ ހިކްމަތްތަކީ އެބައިމީހުންނަށް އޮޅުވާލާފައެވެ. ނަމަވެސް އެކަމުގެ ސަބަބުން ޙަޤީޤަތް ބަދަލެއް ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ބައްޔެއްގެ ސަބަބުންވެސް ދަރަޖެއްގައި ޙަޤީޤަތް އޮޅިދާނެއެވެ. ބަސަރުވެރިކަމަކީވެސް ހިތުގެ ބައްޔެކެވެ. އަދި މިނޫން އެހެން ބައްޔެއްގެ ސަބަބުންވެސް ކަންކަމުގެ ޙަޤީޤަތް އޮޅިދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ޖަމަދު ބަލި ޖެހުމުގެ ސަބަބުން އިތުރުގެ އަތިކަން ދުރުވުން އެމީހެއްގެ ތެލޯ ދަބްދޫރު ވެދާނެއެވެ. އަދި ބަލިވެ އަނގަ ހިތިވެފައިވާ މީހާ އެބަލީގެ ސަބަބުން މީރު ފެނަކީ ހިތި އެއްޗެއް ކަމަށް ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ޙަޤީޤަތުގައި އެފެނަކީ މީރު ފެނެވެ. ބަލީގެ ސަބަބުން މީރު ފެނުގެ މީރު ކާމުދު އޮޅާ އިންކާރު ކުރަނީއެވެ.

ދެންވަނަ ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ އުމުރުފުޅުން ފަންސާސް އަހަރު ވީއިރު އެކަލޭގެފާނުގެ އިންނެވި އެންމެ އަނބިކަނބަލެކެވެ. ގިނަ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ އުމުރުފުޅުން ފަންސާސް އަހަރުފުރިހަމަވުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން ﷲ ރުއްސުންގެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނު ކުޑަވަތި ކައިވެނި ބައްލަވައިގެންނެވި

ބޭކަނބަލުންނަކީ ފިރިމަރުވެ ހުވަފަތްވެފައި ތިއްބެވި ބޭކަނބަލުން ނުވަތަ ވަރިކުރެވިފައި ތިއްބެވި ބޭކަނބަލުންނެވެ. ފަހެ، ޚުޒައިމަތުގެ ދަރިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވިއިރު އެކަމަނާގެ އުމުރުފުޅަކީ ފަސްދޮޅަސް އަހަރެވެ.

ޝައްކެއް ނެތެވެ. ޝަހުވަތްތެރިކަމުގެ ގޮތުން ގިނަ އަންހެނުންނާ ކައިވެނި ކުރާ މީހަކު ކައިވެނި ކުރާނީ އޭނާގެ ޒުވާން ދުވަސްވަރުގައެވެ. އަދި އެފަދަ މީހަކު ކައިވެނި ކުރާނީ ބިކުރުވެރި ޒުވާން އަންހެނުން ކުދިންނާއެވެ. މިއީ އާންމުކޮށް ހިނގާ ގޮތެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ސުވާލަކީ، ރަސޫލު الله ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ޒުވާން ދުވަސްވަރުގައި ދިހަ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ނުގަންނަވައި، އަދި އެންމެ ބޭކަނބަލަކާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގެން ދިރިއުޅުއްވުމަށްފަހު، އަދި އެކަމަނާ އަވަހާރަވުމަށްފަހު، އަދި އުމުރުފުޅުން ދުވަސްވުމަށްފަހު ދިހަ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ އަނެއް ސުވާލަކީ ޒުވާން އަދި ބިކުރުވެރި އަންހެނުން ކުދިންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގެ ބަދަލުގައި ހުވަފަތްވެފައި ތިއްބެވި އަދި އުމުރުން ދުވަސްވެފައިވާ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނިބައްލަވައިގަތީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ މި ދެ ސުވާލުގެ ޖަވާބު ލިބޭނީ މި ވަކިވަކި ކައިވެނިތަކުގެ ހިކްމަތް

އުނިގެންނެވެ. މި ދެންނެވި ހިކުމަތްތައް ހަތަރު ސުރުހީގެ ދަށުގައި ދިރާސާކޮށްލެވިދާނެއެވެ. އެއީ:

1- އުނގަންނައި ދެއްވުމުގެ ހިކުމަތް
2- ޝަރުޢު ކުރެއްވުމުގެ ހިކުމަތް
3- އިޖްތިހާދީ ހިކުމަތް
4- ސިޔާސީ ހިކުމަތް

އުނގަންނައި ދެއްވުމުގެ ހިކުމަތް

ރަސޫލު الله ﷺ ގިނަ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގެ އެއް ހިކުމަތަކީ އިސްލާމްދީން އުނގަންނައި ދެއްވާން ބޭކަނބަލުންތަކެއް ތައްޔާރު ކުރެއްވުމެވެ. ގިނަ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ތިއްބެވުން ވެގެން ދިޔައީ އިސްލާމްދީނުގެ ހުކުމްތައް އެގުން މީހުންނަށް އުނގަންނައިދެއްވުމުގެ ނުހަނު ބޮޑު ބާރަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުންނަކީ މުޖުތަމަޢުގެ މުހިންމު ބައެކެވެ. ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް ވަނީ އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށްވެސް ވާޖިބު ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ހިނގައި ބިރުކުރުވުމާއި، ނަމާދު ކުރުމާއި، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ރޯދަ ހިފުމާއި، ހައްޖުވުމާއި، ނުބައިކަންތައް ދުރުހެލިވުން ފަދަ

ކަންކަމެވެ. ފިރިހެނުންނާ އެއްފަދައިން އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ޙަރާމް ކުރެއްވިފައިވާ ކަންތައް ހުރެއެވެ. ބަނގުރާ ބުއިމާއި، ދޮގުހެދުމާއި، ވައްކަން ކުރުމާއި، ޒިނޭ ކުރުމާއި، މިފަދަ އެންމެހައި ކަންކަމެވެ. ދީނީ އިލްމު އުނގެނުމަކީ ފިރިހެނުންނެކޭ އެއްފަދައިން އަންހެނުންނަށް ވެސް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އިންސާނަކަށް މާތް الله ހެޔޮކަމަކަށް އިރާދަ ކުރައްވައިފިއްޔާ އެމީހަކު ދީނުގައި އިލްމުވެރި ކުރައްވާނޭކަން ވަނީ ރަސޫލު الله ﷺ މި އުންމަތަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައެވެ.

އިސްލާމް ދީން އުނގެނުމާއި އުނގަންނައި ދީނުގައި ތަފާތުކަމެއް އޮވެގެން ނުވާނޭކަމަށް ވުމާއެކުވެސް ރަސޫލު ޒަމާނުގައި ނުހަނު ގިނަ އަންހެނުން ބައެއް ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކާ ބޭނުންވާ އިލްމު އެކަށީގެންވާ ބަލައިގަތުމަށް ސުވާލު ކުރެއްވުމަށް އެކަނިވެރިވެ ތަރުބިއްޔަތު ވަޢުދުގެންނަވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެއީ، ބަހައްޓާ ނަބިއްޔާ ސަލްލަﷲ އަށްވަނަ ދުވަހުގެ ހުށަހަޅާ އަންހެނުން ޞަޙާބީ ކަނބަލުންނަށެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، ހިތާ އަންހެނުންނަށް މި ޞަޙާބީ ކަނބަލުންނާ ދުރު ކުރާ އަންހެނުން ޞަޙާބީ ސުވާލުތަކަށް ބަޔާންކުރެވުނު ޖަވާބު ދެއްވުމަށް ވެސް ސަހާބީ ބަރަކާތް ލިބުމަށް ނަބިއްޔާ ތަރުބިއްޔަތުވެ ވަޢުދުގެންނަވާ ކަމުގައި ކަމުގައިވިއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު ވެސް، މިފަދަ ސުވާލުތަކަށް

ޖަވާބު ދެއްވަން ޖެހިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ހިރޫ އަންހެނުން ކުރާ މި ބާވަތް ބާވަތުގެ ސުވާލުތަކަށް ޞަރީޙަކޮށް ޖަވާބު ނުދެއްވައި ނުސީދާ ގޮތަކަށް ޖަވާބު ދެއްވައިފިނަމަ، ފަހަރެއްގައި އެކަނބަލުންނަށް އެކަމުގެ ހުކުމް ވިސްނައިގަތުން އުނދަގޫވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ބައެއްފަހަރު ހިރޫ އަންހެނުން ކުރާ މިބާވަތުގެ ސުވާލުކުރުން ގޮތަކަށް ޖަވާބު ދެއްވުމުން، ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލު އަރިހަށްވަޑައިގެން އެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. މި ޤާނޫނުން ކުރެވިފައިވާ ސުވާލުތަކާއި ޖަވާބުތަކަކީ ބަރީޙޮއްޓޮތުން އުނގެނުމި ކަންކަމެވެ.

ގާތްވެގެންވާ އިސްލާމް ދީނުގައި ފަތުވާދީކަމަށް، އިލާންކުރުމުގެ ބޭރުއިން ވާކަމެއްކަމުގައި ވުމާއެކު، އެ ސުވާލަކީ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ދިރިއުޅުމުގައި ހުރުން ލާޒިމް ސިފައެކެވެ. އެހެންކަމުން، ފަރުވާތެރި އަންހެނުން ޖާހިލުންނާ ސުވާލުކުރަން ނުކެރޭ ބާވަތުގެ މައްސަލަތައް ހުރެއެވެ. މި ބާވަތުގެ މައްސަލަތައް ރަސޫލާ ޢަވާނުގައި އިތުރު އެކަށީގެންވާ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ދެކެވިވަޑައިގެން އެހެން ބޭބޭކަނބަލުންނަށް ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ކަމުގައިވި އެވެ. އެހެންކަމުން، އަނބިކަނބަލުންނަށް، އުނގަންނައިދެއްވުމުގެ މަތިވެރި މަސްއޫލިއްޔަތު

އުޅުއްޖެވި ބާކީކަމުގެންނެވެ. الله ރުއްސުވުންލިބޭ ޙާޞިލްކުރުމަށް

ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަނބިރިއްޔާ ބާކީކަމުގެންނަށް ރަސޫލާ

ޔަޤީނެވެ. ޔަޤީންކަން، އެކަމަކުން ދީނުގެ އިލްމުވެރިންގެ

މަނާއެއް ނުކުރެއެވެ.

ރަސޫލުالله ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ، އިސްލާމްދީނުގެ ބުނިޔާދުތަކުގެ

އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން އަސްލެއް ކަމަށް ވާއިރު، އަދި އިލްމު

އުޞޫލީ ފަޤީހުންގެ ޝަރީޢަތުގެ ސުންނަތުގެ ތަޢާރީފުގައި ކަމަށް

ކަމުގައި ވާއިރު، އިލްމު އުޞޫލީ ފަޤީހުންގެ ތަރުޖަމާ ޢާއްމު

މި އުސޫލުގެ ނަޒަރިއްޔާތަކުގެ ނަޒަރުގައި ދީނުގެ ރޭ ވަޙީ ކަމުގައި

އަސްލުއަސްލުކަމަށް ގަބޫލުކުރެވެ. އަދި ހަމަ ހަމައެކަނި، އިސްލާމީ

ދީނުގެ ބުނިޔާދު އުސޫލުގެ އެއްފަރާތް ފަހު ދީނުގެ ބުނިޔާދާއި

މަޤާމް ހަމަހަމަކަމާ ބާކީކަމުގެ ސަޚީޙް. އެއީވެސް ވަޙީގެ

ޙަދީޘްތަކުގެ ގައިމު، އިލްމު އުޞޫލީ ފަޤީހުންގެ އަސްލެއް ބުނޭ

ބުނެވޭނެއެވެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން ބާކީކަމުގެއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ

އަމަލުކުރުމަށް ގަބޫލު ކުރުމަށް، އިސްލާމްދީނު ބާކީކަމުގައި،

ބާކީކަމަށް އަދި ޝަރީޢަތުގެ ބާކީކަމުގައި ބާކީކަމުގެ މިހާރު ޙާޞިލްކޮށް

އެކަމަނާ އަރިހަށް ވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. ހިތާ ޖިރިހުންނަން އެކަމަނާ އުނގަންނަވައި ދެއްވާފައިވަނީ الله ގެ އަމުރުފުޅާ އެއްގޮތްވުމުގެންނާ ގޮތުގެ މަތިން ފަރުދާއެއްގެ އަޑެއް ފަރާތުގައި އިންނަވައިގެންނެވެ. ޤިޔާމަތަށް ދާންދެންވެސް އެކަނބަލުންގެ މަތިވެރި ޝަރަފް މިއޮޔީ އިސްލާމީ އުންމަތަށް ލިބިފައެވެ. އެހެންކަމުން، އިލްމު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް، އުނގަންނަވައި ދެއްވުމާއި، ޙަދީޘް ރިވާކުރައްވުމުގައި ޚިދުމަތް ކުރެއްވި މަތިވެރި ބޭކަނބަލުންނެވެ.

ސަފަރު ކުރެއްވުމުގެ ހިކްމަތް

ރަސޫލު الله ﷺ ގިނަ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގައި ސަފަރު ކުރެއްވުމުގެ ހިކްމަތް އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެއީ ތާރީ ޒަމާނުގައި އުފެދިފައިވާ ބައެއް އާދަކާދަ އުވާލައްވައި، އެކަށަމަކަލީ ޤާނޫނު ކަނޑައެޅުއްވުން އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ. މިދެންނެވި އާދަކާދަތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެއްކަމަކީ ތަބައްނީ ކުރުމެވެ. ތަބައްނީ ކުރުމަކީ، ކުއްޖަކު ނުވަތަ މީހަކު އޭނާގެ އަސްލު ބަފާ ނޫން އެހެން މީހެއްގެ ދަރިއަކަށް ހެދުމެވެ. އަދި، އޭނާގެ މައްޗަށް އަސްލު ބަފާގެ ޙުކުމް ހިނގުމެވެ. ވާރުތަވުމާއި، ކައިވެންޏާއި، ވަރިއާއި، އަދި މިނޫންވެސް

އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި އޭނާގެ ވައްތަރު އަސްލު ބަލާގެ ބުރުދު

ހިނގުމެވެ. ތަބައްސީ ކުރާ ގޮތަކީ، ތަބައްސީ ކުރާ މިހާ، ތަބައްސީ ކުރެވޭ

ކުއްޖާއަށް، ނުވަތަ އެޒަތު މީހާއަށް، ބޭނުން އުޅުންކަމަށް ވަނީ ކަލުއަޔާ

އަހުރެންގެ އަމިއްލަ ދަރިއަށްކަމެވެ. އަހުރެންގެ ފަރާތުން ކަލޭ ވާރުތަ

ކުރާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެ ފަރާތުން އަހުރެން ވާރުތަ ކުރާނެއެވެ.

އިސްލާމްދީން ބަރަބި ކަރައިގައި ފުރުވުމުން ޤާހިރު ޢަމާނުގެ ނާދިރާ

އާދަކާދަތަށް ފުރުވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ރަސޫލު ޢަމާނުގެ ކުރީގައި

ޖަރަބީނުގެ އާދަކާދައިގެ މަތިން ޢައިދު ބޭނު ބާރިހުތުގެ ފުޅު ވަނީ

ދަރިކަފަކަށް ހައްދަވާ ފައެވެ. ދަރިކަފަކަށް ހެއްދެވުމަށް ގުދުވަރި

ސަބަބަކީ ނުހަނު މަތިވެރި ބިލާމަތު އެކުލެވިފައިވާ ވާހަކައެކެވެ.

ކަންދެއްކަސް ބާރިހުތުގެ ފުޅު ނަބިއްޔާގެ ދަރިކަފަކަށް ހައްދަވައި

އެއަށްފަހު ޢައިދު ބޭނު މުބައްމަދު މިގޮތަށް އެކަކާގެ ފުށުގެ ނަސްފުހު

ބަދަލުވެއްޖެއެވެ. الله ތަޢާލާ ސުންލިއްވި ބައްދު الله ބުން އުމަރުގެ

އަރިހުން އަލީއިމާމުލު ބުނާ އާއި އަލީއިމާމު މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާ

ބަދީޘްގައި ވެއެވެ. ހަމަކަކަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ޢައިދު ބުނު

ހާރިޘާއަށް ޒައިދު ބުން މުޙައްމަދު ނޫން ގޮތަކަށް ވިދާޅުއްވަމުއްވެ.

ٱدْعُوهُمْ لِءَابَآئِهِمْ[11].

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ފަހުންނެވެ. މި އާޔަތުގެ މާނައީ: އެ ދަރިން އެމީހުންގެ ބައްޕައިންނަށް ނިސްބަތްކޮށް ގޮވާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ރަސޫލު الله ﷺ ބަދަލު ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ޒައިދު ބުން ހާރިޘާއެވެ. އާދެ! ހާރިޘާގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ޒައިދުއެވެ.

ރަސޫލުالله ﷺ ގެ އަޑިވަޖެއިގަތުމުގެ މަތިން، ޒައިދުގެ ފާނަށް ޖަހަބުގެ ދަރިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެ ފާނާ ދުއްޕުޅުވަނީ ކައިވެނީގެ ގޮތުން ގުޅިވަޑައިގެންފައެވެ. ޒައިނަބުގެ ފާނަށް، އިތުރު އަކާތްގެ ފާނުގެ ބޭ ދަރިއާ ފުދޭއްގެ ބޭކަނބަލުން. މި ދުއްޕުޅުގެ ކައިވެންޖަށް މާދިނަ ދުވަސްތަކެއް ނުވަނިސް ދުމަފުރި ކަނބަލުންގެ ދުފުރުގަ އި ހުންނަނުވި ގުޅުން އެދުވުގޮތަށް ހަމަޖެހިގެންއެ ނުދިޔައެވެ. ޒައިނަބުގެ ފާނަށް، ބަސަބާއި ނަސަބުގެ ގޮތުން އަޝާއިންނަވީ މަތިވެރި ބޭކަނބަލުކެވެ. ޒައިދުގެ ފާނަށް، އިތުރު އަކާތްގެ ފާނުގެ ދަރިކަލާކަށް ހެއްދުވުމުގެ ކުރިން އަޅެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނެވި ބޭކަލެކެވެ. ކަންމިއަހަކަސް މިދުއްޕުޅުގެ

---

[11] الأحزاب: ٥.

އިޖްތިމާއީ ޢާދަތު ނިކާހުކުރި ގޮތުން އުފެދުނު ހަމަނުޖެހުމުގެ ބޮޑުބައި ޒައިދުގެފާނު އެކަމަނާ ވަރިކުރައްވައިފައެވެ. މިގޮތުގެ މަތިން ޒައިދުގެފާނު އެކަމަނާ ވަރިކުރައްވައި އަދި ވަރީގެ ޢިއްދަ ހަމަވުމަށްފަހު އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ﷲ އަމުރުކުރެއްވީ ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށެވެ. އެއީ އިސްވެދެންނެވުނު ތަބައްނީ ކުރުމުގެ ބިދުޢަ، ބާޠިލު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ޢަމަލީގޮތުން އެކަން ދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގައި ޝަރުޢު ކުރެއްވުމުގެ ޙިކްމަތް އެކުލެވިގެންވެއެވެ.

ރަސޫލު ﷲ ﷺ ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަކީ މުނާފިޤުންނާއި ނުބައިނުލަފާ މީހުން ހާލުހާލުގެ ވާހަކަ ދައްކައި، މަލާމާތުގެ ބަސްތައް ރައްދުކުރުން ކަލާއްކަމާއި، މުޙައްމަދުގެފާނު އެކަލޭގެފާނު ތަބައްނީ ކުރެއްވި ދަރިކަލަކު ވަރިކުރެއްވި ބޭކަނބަލާ ކައިވެނި ބެއްލެވިކަމަށްދުބުން މުސްތަޤުބިލުން ނުލަފާ މީހުން ވާހަކަ ދަރިކަލުންނަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ދެކެވެންފަށައިގަތެވެ. މިކަމާމެދު ބިރުގަނެގަތެވެ. އަދި މިކަންތަކަށް ހިމެނޭގޮތުގައި ވަންހަނާ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން ފަސްކުރެއްވިއެވެ.

އެހެންކަމުން މިކަންކަމުގެ މައްޗަށް އިތާބުގެ ބަސްފުޅު ﷲ ވަހީ ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، ޒައިނަބުގެފާނުގެ ކައިވެނީގެ މައްސަލައާ ބެހޭގޮތުން މާތް ﷲ ވަހީ ކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ
زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ
وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَيْ لَا
يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِيٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْاْ مِنْهُنَّ
وَطَرًاۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ٣٧﴾[12].

މާނައީ: **ﷲ**، އެމީހަކަށް **(إسلامى هدايةގެ) نعمة** ދެއްވައި، އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހެޔޮކަން ދެއްވާފައިވާ މީހާއަށް، ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަ ކުރައްވާށެވެ! ތިބާގެ އަނބިމީހާ ދޫކޮށްނުލައި، ތިބާގެ ގާތުގައި ބައިންދަވާށެވެ! އަދި **ﷲ** އަށް **تقوى**ވެރިވާށެވެ! އަދި **ﷲ** ފާޅުކުރައްވާނޭ ކަންތައް ކަލޭގެފާނުގެ

[12] الأحزاب: ٣٧.

ހިތްފުޅުގައި ވަންހަނާ ކުރައްވަމުއެވެ. އަދި މީސްތަކުންދެކެ ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅު ގަނެމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަތުން حق ކަންބޮޑީ الله ދެކެއެވެ. ފަހެ، زيد، އެކަމަނާގެ ކިބައިން ބޭނުމެއް ފުއްދައިދިނިނދު (އެބަހީ: އަންހެނެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށްފަހު ވަރިކޮށް عدّة ހަމަވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކަލޭގެފާނާ އެކަމަނާއާ ކާވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ مؤمن ންނަށް، އެއުރެން ދަރިންކަމަށް ހަދައިގެންއުޅޭ މީހުންގެ އަނބިންގެ ކިބައިން، އެއުރެންގެ ބޭނުމެއް ފުއްދައި (ވަރިކޮށް) ދިނިނދު، އެއުރެންނާ ކާވެނި ކުރުމުގައި ފާފައެއް ނެތްކަމަށް އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله ގެ އަމުރުފުޅަކީ، ހިނގަނިވި ކަމެއްކަމުގައި ވެއެވެ.

ޒައިނބުގެފާނު ﷺ އާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

އުއްމުލް މުއުމިނީނަ ޒައިނބުގެފާނަކީ، ޙަސަބާއި ނަސަބާއި އަދި ވިސްނުންތޫނުކަމުގެ ގޮތުންވެސް މަތިވެރި ބޭކަނބަލުންނެވެ. އެކަމަނާއަކީ، ދުއްސަނދި ބޭކަނބަލުންނެވެ. ވިޔަފާރި ކުރެއްވި ބޭކަނބަލުންނެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރީގައި ވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅުގެ ތެދުކަމާއި، އަޚްލާޤު

ރިވެތިކަމާއި، މިފަދަ މާތް ސިފަފުޅުތަކުގެ ވާހަކަ އެކަމަނާއަށް

އިވިވަޑައިގެންފައިވުމާއެކު، އެކަމަނާގެ ވިޔަފާރިއާގެން ޝާމްކަރައަށް

ވަޑައިގަތުމަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދިވަޑައިގަތެވެ. ރަސޫލު

الله ﷺ މިހުށަހެޅުއްވުން ޤަބޫލުކުރައްވައި އެކަމަނާގެ ޚާދިމު

މައިސަރަތާއެކު ޝާމުކަރައަށް ވަޑައިގަތުމަށް ނުކުމެވަޑައިގަތެވެ.

މިދަތުރުފުޅުގައި ނަސްޠޫރާ ކިޔުން ރާހިބަކުގެ ފައްޅީގެ ކައިރީގައި

ހުރި ގަހެއްގެ ދަށަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ފައިބައިވަޑައިގަތުމުން

އެރާހިބު އެކަލޭގެފާނާ ބެހޭގޮތުން މައިސަރަތާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.

މިކަލޭގެފާނަކީ ޤުރައިޝްވަންސައިގެ ބޭކަލެއްކަމާއި، ބަރަކަތުގެ

އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެއްކަމަށް މައިސަރަތު ވިދާޅުވިއެވެ.

އެހިނދު، އެރާހިބު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަބީބޭކަލަކު މެނުވީ އެއްވެސް

ބޭފުޅަކު މިގަހުގެ ހިޔާވަހި ކަމުގެދަރަން ފައިބައިވަޑައިގަތެއް

ނުގަންނަވާނެއެވެ. ދެންފަހު، ރަސޫލުالله ﷺ ޝާމުކަރައަށް ވަޑައިގެން

ވިޔަފާރި ކުރައްވައިގެން މައްކާއަށް އެނބުރިވަޑައިގެންނެވި މަގުމަތީގައި،

މައިސަރަތު ރިވާކުރެއްވި ގޮތުގައި ހޫނުގަދަވެއްޖެނަމަ، ދެ މަލާއިކަތުން،

އެކަލޭގެފާނަށް ހިޔާ އަޅުއްވާ ކަމުގައިވިއެވެ. ދެންފަހު، މައްކާއަށް

ވަޑައިގަތުމުން ޚަދީޖާގެ އެ މުދަލަކުން ވިއްކާލައި، ބައްލަވައިލުމުން، އެ

ވިޔަފާރީގެ ފައިދާ، ދެގުނައަށް ނުވަތަ އެހާ ކައިރިކުރާ މިންވަރަކަށް
ލިބިވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައި އިބްނު ހިޝާމު އެކަލޭގެފާނުގެ
އައްސީރަތުއް ނަބަވިއްޔާގައި ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އިތުރު
އެކަލޭގެފާނާމެދު ރާހިބު ނަސްޠޫރާ ދެއްކެވި ވާހަކަތަކާއި މައިސަރާކަމުން
އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް އަވިން ހިޔާ އެޅުއްވި ވާހަކައާއި، އިތުރު
އެކަލޭގެފާނުގެ މާތްކަމުގެ ވާހަކަ، ޚަދީޖާގެފާނު އަރިހުގައި މައިސަރާ
ދަންނަވައިދިނީ. ޚަދީޖާގެފާނަކީ، މާތް، ހަދިވެރި، ވިސްނުންތޫނު،
މުރާދީ ބޭކަލަކަށްވާތީ. ކޮންމެ މާތް އަންހެނަކު ވެސް މާތް މީހަކާ
ކައިވެނިކުރަން އެދޭނެ ތަރަހައިން، ޚަދީޖާގެފާނުވެސް މާތް ބޭކަލާ
ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވި ކަމެކެވެ. މިއީ
ޠަބީޢީ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން، ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ މާތްކަމާއި
ޝަރަފުވެރިކަން އެނގިވަޑައިގަތުމާއެކު އެކަމަނާ ގަސްދުކުރެއްވީ އެކަމަނާގެ
ނަފްސު، އެކަލޭގެފާނަށް ހުށަހެޅުއްވުމަށެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން
ރިވާކުރައްވާ ގޮތުގައި، ކައިވެނިކުރުމަށް އެދިވަޑައިގެން އެކަމަނާގެ
ނަފްސު ހުށަހެޅުއްވީ އެއްވެސް ބޭފުޅަކު މެދުވެރިނުވެ ހަމަ
ސީދާ އެކަމަނާއެވެ. އަނެއްބައި ބޭކަލުން ރިވާކުރައްވާ ގޮތުގައި،
އެކަމަނާގެ ނަފްސު ހުށަހެޅުއްވީ އެހެން ބޭފުޅަކު މެދުވެރި

ކުރައްވައިގެންނެވެ. އެބޭކަނބަލަކީ ޝަރީފާއެވެ. މި ދެރިވާޔަތް ޖަމާކުރެވިދާނެއެވެ. އެއީ، ޚަދީޖާގެފާނު އެންމެ ފުރަތަމަ ބޭފުޅަކު ފޫނުއްވީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެކަމާ ރުހިވޮޑިގަންނަވައި ބެއްލެވުން ކަމުގައިވުމާއި، ރުހިވަޑައިގަންނަވާކަން އެނގިވަޑައިގަތުމުން އަކަމަނާގެ ނަފްސު، އަކަމަނާ ހުރިހާކަމަކަށް ވުމެވެ. އެހެންކަމުން މި ދެރިވާޔަތުގައި އެއްރިވާޔަތް އަނެއް ރިވާޔަތާ ފުށުއަރާ ނުވެއެވެ.

ދެންފަހެ، ޚަދީޖާގެފާނު އަރިހުގައި މައިސަރާގެ ދެއްކެވި ވާހަކަ އަޑުއެއްސެވުމަށްފަހު އެކަމަނާ ވަޑައިގެން ޖޫރި ބޭބޭފުޅުގެ ދަރިކަލަކު ކަމުގައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ނަފްސެއްގެ އަރިހަށްވެއެވެ. އާއިޝާ، ނަފީސާއަށް ފޮނުއްވައި ބެއްލެވިއެވެ. ޚަދީޖާގެފާނަށް އާދޭސް ކުރެއްވުމަށް ފޮނުއްވާފައި ވާކަމަށް ފަހު އެކަލޭގެފާނާ ބައްދަލުކުރައްވައި ވާހަކަ ދެއްކެވުމުން، ރަސޫލާއާ ކައިވެނި ކުރުމަށް މި އެދިވަޑައިގަތީ އެކަމަނާއެވެ. މިހާ އިނގިރޭސި ކުރެއްވިކަން ހުރިހާ ވާހަކައެއް ޖަމާކުރެވެނީއެވެ.

ދެންފަހެ، الله ތަޢާލާގެ ރަޙްމަތުން ޚަދީޖާގެފާނު، އެކަމަނާގެ ނަފްސު ފުރިހަމަ ރަސޫލާއާ ކައިވެނިކުރުމުން، ފުރިހަމަ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ބޭބޭފުޅުން ދަރުމަވަންތަ މި ދެ ޢާއިލާ ގުޅުއްވި މުސްލިމުގެ މަތިން

މި ބަރަކާތްތެރި ކައިވެނިފުޅު ޢަޤްދު ކުރެވުނެވެ. އެއީ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ރަސޫލު ކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރީގައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅުން 25 އަހަރުފުޅުގައެވެ. ޚަދީޖަތުގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅުން 40 އަހަރުގައެވެ. އެކަމަނާއަކީ ހުވަފަތްތެރި އިންނެވި ބޭކަނބަލެކެވެ.

ޚަދީޖަތުގެފާނު ދުނިޔޭގައި އިންނަވަނިކޮށް އެހެން ބޭކަނބަލަކާ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ކައިވެނި ބާއްވަވާފައެއް ނުގަނެއެވެ. އެކަމަނާ އަވަހާރަވިއިރު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅަކީ 50 އަހަރެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނު ފިޔަވައި އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި ހުރިހާ ބޭފުޅުންގެ މަންމާފުޅަކީ ޚަދީޖަތުގެފާނެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ މާރިޔާ އަލްޤިބްޠިއްޔާއެވެ. އެއީ، މިޞްރުގެ ވެރިޔާ އަލްމުޤައުޤިސް އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ފޮނުއްވަން އެރުވި ޖާރިޔާ ކަމަނާއެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ މިނަ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބާއްވަވައިގަތީ ޢުމުރުފުޅުން ފަންސާސް އަހަރުވުމަށްފަހުން، ޚަދީޖަތުގެފާނު އަވަހާރަވުމަށް ފަހުގައެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ތެރޭގައި އަރިހުގައި ފަންސަވީސް އަހަރު އުޅުއްވުމަށް ފަހުގައެވެ.

މާތްالله ރުއްސެވުންލެއްވި ހަދީޘްތަކުގެ ތެރެއިން، ރަސޫލުالله ﷺ ގެ ރިސާލަތު އަދާކުރެއްވުމުގައި ހުރިހައި ގޮތަކުން އެހީތެރިވެދެއްވި ބޭކަނބަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ މުދާ ހަރަދުކުރެއްވީ މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނުގެ މަގުގައެވެ. އެކަމަނާއަކީ، އަންހެނުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލެއްވި ރިސާލަތަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވި ކަމަނާއެވެ.

ހިރާ ފަރުބަދައިގެ ހޮހަޅައިގައި އިންނަވަނިކޮށް ޖިބްރީލު ޢަލައިހިއްސަލާމް އެންމެ ފުރަތަމަ ވަޙީއާއިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްލު ސޫރަތައިގައި ހުންނަވަނިކޮށް އިޤްރަ އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ފުރަތަމަ ދެކެވަޑައިގެންނެވި ދުވަހު، ގެކޮޅަށް ވަޑައިގެން އެ ބޭފުޅާ އެކަމަނާއަށް ވަންނަވާފައި ބަދީޝް ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެގަންނައެވެ. ފަހު، އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އުފާކުރައްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއްވާ ކަހަލަ އެއްވެސް ކަމެއް އަބަދުހެން މާތް الله ގެދުރުވެރިއެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނު ގާތްތިމާގެކަމުގެ ގުޅުން ބަހައްޓަވަމުއެވެ. ވާހަކަފުޅު ދައްކަވުމުގައި ވިދާޅުވަނީ ތެދުބަހެވެ. އުނދަގޫކަންތައް

އުފުއްލަވަމުއެވެ. ބޭނުންތެރިންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަވައި ދެއްވަމުއެވެ.
ދެރެވާނުންނަށް މާތްކޮށް ހިތްހަމަވަމުއެވެ. ބައްޔަށް ނަސީބު ދެއްވަމުއެވެ.
އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް ވާކަމެއް މާތް الله ދެކުރުވިއްޔާ
ނުކުރައްވާނެއެވެ. މި ބޭރުމުން އިތުރު އަކަހަރާދާއެގެ ހިތްޕުޅު
ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވިއެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގައި އިންސާނަކަށް ލިބޭ ނުހަނު
ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ. ގެއިން ބޮޑުގައި ތަފާތު ކަންކަމުގައި މަސްއޫލުވެގެން
އުޅުމަށްފަހަރު ބަހާއްފަހަރު ޑިޔާރު ބޮޑުވެ، އަސްއޯބައި ފަހަރު،
ވަރުބަލިވެގެން ގެއަން އަނބަނިރު، އުފަންވަން ހަމަގާރިން ނިރުއާމިލައި،
އާގެ ބަދަލުގައި އުފާވެރިކަން ލިބޭ ބާވަތުގެ އަންބަކު ގާތުގައި އިންނަވާ
ނުހަނު ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ. އެހެންކަމުން، ބާއްޖަވެރި ޖަވާބު
ދިރިއުޅުމަކަށް ބޭނުންވާ ވީހާ، ކައިވެނި ކުރުމުގެ ކުރީގައި ބަލަންޖެހޭ
ކަންތައްތަކެއް ހުރެއެވެ. މި ވާހަކަ މީގެ ކުރީގައި އިށާރާ
ހިނގައްޖެއެވެ.

މާތް الله ރުއްސުންދެއްވި އުއްމުލް މުއުމިނީން ޢާއިޝާގެފާނު އަރިހުން
ޞައްޙަ ސަނަދުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله
ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ޚަދީޖާތެގެފާނާ މެދު

ތިމަންކަމަނާގެ ހިތްޕުޅުގައި ޣީރަތްތެރިކަން އުފެދުން ފަދައިން އެހެން އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކާމެދު ޣީރަތްތެރިކަން އުފެދިފައެއް ނުވެއެވެ. ތިމަންކަމަނާ، ޚަދީޖަތުގެފާނު ދެކެވަޑައެއް ނުގަންނަވަމުވެ. ނަމަވެސް، އިތުރު ނަބިއްޔާ އެކަމަނާގެ ވާހަކަ، ނުހަނު ގިނައިން ދައްކަވައެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު ބަކަރި ކަތިލައްވާފައި އެކަމަނާގެ އެކުވެރިންނަށް ފޮނުއްވަވައެވެ. ތިމަންކަމަނާ ބައެއްފަހަރު އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވަމެވެ. ޚަދީޖަތުގެފާނު މެނުވީ މި ދުނިޔޭގައި އަންހެނަކު ނުވާ ކަހަލައެވެ. ފަހެ ބަރީތް ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވެނި އެވެނި ގޮތްގޮތުން އެކަމަނާއަކީ މާތް ބޭކަނބަލެކެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަރިން ލިބިވަޑައިގަތީ ވެސް އެކަމަނާގެ ކިބައިންނެވެ.

ޒަމްޢަތުގެ ދަރިކަނބަލުން ސަވްދަތުގެފާނު ރަޟިޔަ ﷲ ޢަންހާ އާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގެން.

ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލުން ޚަދީޖަތުގެފާނު، އަވަހާރަވުމުން ވެގެންދިޔައީ އިސްލާމީ އުންމަތަށް ލިބުން ހިތާމައެއް ކަމުގައެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެ ހިތާމަފުޅަކި، އިސްލާމީ އުންމަތަށް ލިބޭ ހިތާމައެކެވެ. އެކަމަނާ އަވަހާރަވުމުންވީ ހަމައެކަނި

އަނބިކަނބަލުން އަވަހާރަވުމުން ލިބިވަޑައިގަންނަވާ ހިތާމައެއް ކަމަކަށެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެކަމަނާއަކީ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގައި އެންމެ ބޮޑަށް އެހީތެރިވި ކަމަނާއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމަނާ އަވަހާރަވުންވީ ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް އެޅުނު ހުރަހެއްކަމުގައެވެ. ޚަދީޖަތުގެފާނު އަވަހާރަވީ ދުވަސްވަރަކީ އަބޫ ޠާލިބުވެސް އަވަހާރަވީ ދުވަސްވަރެވެ. ހިތާމަވެރި މި ދެޙާދިސާ ހިނގި އަހަރު ޢާމުލް ޙުޒްނި (ހިތާމަވެރި އަހަރު) ކަމަށް ނަންދެވިފައިވެއެވެ. މި ބޭފުޅުން އަވަހާރަވުމަށްފަހު އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ އަނިޔާވެރިކަން ނުހަނު ބޮޑުވިއެވެ. ޚަދީޖަތުގެފާނު އަވަހާރަވުމުން އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅުތެރޭގެ އުފާވެރި ދިރިއުޅުއްވުމުން މަޙްރޫމުވިއެވެ.

الله ރުއްސުންލެއްވި ޚަދީޖަތުގެފާނު އަވަހާރަވުމުން، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ކައިވެނި ބައްލަވައިނުގަންނަވާ ހުންނެވި މުއްދަތުކޮޅަކާއެކު ހިޔާލު އުފެދިފައިވެއެވެ. ބުރަވެވިފައިވަނީ އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް ދެއަހަރު ކަމަށެވެ. އޭގެފަހުން އެންމެ ފުރަތަމަ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ މާތްالله ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނާ ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ޒަމްޢާގެ ދަރިކަނބަލުން ސަވްދަތުގެފާނު ކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. މި ދެ ކައިވެނިފުޅުވެސް ކުރެއްވީ މައްކާގައެވެ. ހިޖުރައަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިންނެވެ. ސަވްދަތުގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދޫކުރައްވަން ފެށްޓެވީ މައްކާގައެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނު އަރިހުގައި ދޫކުރައްވަން ފެށްޓެވީ ހިޖުރައަށް ވަޑައިގަތުމަށްފަހު އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާގައެވެ. އެއިރު އެކަމަނާގެ ޢުމުރުފުޅަކީ ނުވަ އަހަރުކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ.

ކައިވެނި ބައްދަވައިގެންނެވިއިރު އެކަމަނާގެ ޢުމުރުފުޅަކީ ހަ އަހަރުކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކައިވެނިފުޅަކީ، ކުޑަކުދިން އެކުދިންގެ ބަފައިން އެކުދިންގެ ކައިވެނިކޮށްދިނުމާ ބެހޭ ޝަރުޢީ މައްސަލަތައް ބޭރު ހިމެނިފައިވާ ކައިވެނިފުޅެކެވެ. ފިޤުހުގެ އެތައް ގިނަ މައްސަލަތަކެއް ބަޔާންކުރުމަށް ދަލީލު ނަގާ ކައިވެނި ފުޅެކެވެ.

ސަވްދަތުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ޢުސްމާން ބިން މަޡްޢޫނުގެ އަނބިކަނބަލުން ޚައުލާ ބިންތު ޙަކީމެވެ. މި ހުށަހެޅުމުން ޤަބޫލުކުރައްވައި، އެ ކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ އެކަމަނާ ހިކުމަތްތެރިކަމާއެކުއެވެ.

އެކަމަނާއަކީ، އިސްލާމްދީން މައްކާގައި ފެތުރުނު ދުވަސްވަރު އިސްލާމްވެވަޑައިގެން ޙަބުޝްކަރައަށް ހިޖުރަކުރެއްވި ބޭކަނބަލެކެވެ. ޙަބުޝްކަރައިން އެނބުރި ވަޑައިގަތުމަށްފަހު، އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވުމުން އެކަމަނާ އެކަހެރިވެ، އެހީތެރިއަކު ނެތް ބޭކަނބަލަކަށް ވެއްޖެއެވެ. ފިރިކަލުން އަވަހާރަވެ ދުވަސްވެފައިވާ ޙާލު، ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންފިނަމަ، އެބައިމީހުން އެކަމަނާ އިސްލާމްދީނުން ގަދަކަމުން ބޭރުކޮށްލާނޭކަމުގެ ބިރުވެރިކަން އުފެދިފައިވެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ރަސޫލު الله ﷺ އެކަމަނާ އަނބިކަނބަލެއްގެ މަޤާމަށް ގެންނެވި އެކަމަނާގެ ކަންތަކާ ޙަވާލުވެވަޑައިގަތީއެވެ. މިއީ، އިޙްސާންތެރިކަމާއި، އޯގާތެރިކަމާއި، ހެޔޮއެދުމުގެ ގޮތުން ކުރެއްވި ކަމެކެވެ. އެކަމަނާގެ ތެދުވެރި އީމާންކަމަށް ދެއްވެވުން އެންމެ ބޮޑު އިންޢާމު ދެއްވިއެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަރިން އެކަމަނާ ގެންނެވީއެވެ. الله ރުއްސުންތެރިވުމާއި ޙާޞިލްކުރެއްވުމުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ސަވްދާގެފާނު އެކަމަނާގެ އުމުރުން

ދުވަސްވުމާއެކު، އެކަމަނާގެ ދުވަސް ތިމަން ކަމަނާއަށް ހިބަކޮށް ދެއްވިއެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނު ރަސޫލާ ﷲ ޞައްލާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

މާތްﷲ ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ އަރިހުން އަލްއިމާމު އަހްމަދުގެ މުސްނަދުގައި ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﷲ ރުއްސުންލެއްވި ޚަދީޖަތުގެފާނު އަވަހާރަވުމަށްފަހު، ޢުޘްމާން ބުނު މަޡްޢޫނުގެ އަނބިކަނބަލުން ޚައުލާ ބިންތު ޙަކީމް ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނު ބައްލަވައި ނުގަންނަވާނުތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކާކު ބާކަލޭބަކާތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ބިކުރުވެރި ބާކަލޭބަކެވެ. އަދި އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ [illegible] އިންނެވި ބާކަލޭބަކެވެ. ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ، ކޮންކޮން ބާކަލޭބަކުންތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އެއީ އެންމެހައި މަޚްލޫގުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު އެންމެ ލޯބިވާ ބަރަށްޖަވާ، އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުންނެވެ. އެއީ ޢާއިޝަތުގެފާނެވެ. ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. [illegible] އިންނެވި

ބާކަނބަލަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އެއީ، ޢަމްބަރުގެ ދަރިކަނބަލުން ސައުދާގެ ފާނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވެވަޑައިގަތެވެ. ކަލޭގެފާނާ ތަބާވެވަޑައިގަތެވެ. ބަދީއް ކުރުއްވިއެވެ. ކަމަނާ ވަޑައިގެން މީމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ވާހަކަ ދައްކަވައި ދެއްވާނީކީއްތޯއެވެ؟ ފަހެ އެކަމަނާ ވަޑައިގެން އަރުއްބަކުރުގެފާނުގެ ގެކާރަން ވަދެވަޑައިގެން ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކަންމާކާގެ އުއްމު ރުއްމާނާގެ އަރިހުގައި ދެންނެވިއެވެ. އޭ އުއްމު ރުއްމާނާ! ކަލަނާގެ މައްޗަށް އަހަރުނި މާތް ﷲ ދެއްވި ހެޔޮކަމާއި ބަރަކާތް ކޮންފަދަ ހެއްދުވެ! އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. މިހަ ވިދާޅުވާ ކަމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ މިމަން ކަމަނާ ޚޮދީޖާއާއި ޢާއިޝަތުގެފާނާ، އެކަލޭގެފާނު ކައިވެނި ބޭއްވެވުމުގެކުރިއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނު ވަޑައިގަންނަވަންދެން އިންތިޒާރު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތުމުން ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ކަންތައްތަކުގެ ދަންނަވާ ވާހަކަ އެކަލޭގެފާނާ ދަރުމަކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް އެކަމަނާ ހައްދަވާގެން ވީތޯއެވެ؟ އެކަމަނާއަކީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަހަރުގެ ދަރިކަނބަލަކަށެވެ. ހައްދުމަ

ބިންމަ ހަޔާތް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެ އެވާހަކަ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ
އަރިހުގައި ދެންނެވުމުން ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް،
ދީނުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޚުލާޤު. އެބަހީ، ނަސޭހަތުގެގޮތުން އަޚުލާޤު
ހުންނެވެ. ކައިވެނި ހަރާމްވާނީ ނަސޭހަތުގެގޮތުން ނުވަތަ އެއްޗަކު ބުނެވުމުގެ
ސަބަބުން އަރުން ކަދުގައި ވުދުންނެވެ. ދެންނަވަރު، ޖާހިލިއްޔަތުގެ ފާނު
ކައިވެނި ބެއްލެވިއިރު އެކަމަނާގެ އުމުރުފުރަޔާ ހަ އަހަރެވެ. ކައިވެނި
ބައްލަވައިގަތީ ޝައްވާލު މަހުގައެވެ. ޚަލްވަތްވަން ފެށްޓެވި އިރު
އުމުރުފުރަޔާ ނުވަ އަހަރެވެ. ޚަލްވަތްވަން ފެށްޓެވީ ހިޖުރަ
ކުރެއްވުމަށްފަހު ހިޖުރައިން ފުރަތަމަ އަހަރު ޝައްވާލު މަހުގައި
މަދީނާގައެވެ. މިކައިވެނިފުޅަކީ ކުޅަދުނިން އެކުދިންގެ ބަފައިން
އެކުދިންގެ ކައިވެނިކޮށްދިނުމާ ބެހޭ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކެއް އެކުލެވިފައިވާ
ކައިވެނިފުޅެކެވެ. ފިޤުހުގެ އިމާމުން ގިނަ މައްސަލަތަކެއް ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ
ދަރިފުޅު ބިޔާ ކައިވެނިކޮށްދެވުނެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ ކައިވެނި ބެއްލެވި
ބޭކަލަކުމުންގެ ތަރުބިއްޔަތު ހަމަޖެހުނީ ބިދުހާއިރު ކަލަންދާއިރު
ޖާހިލިއްޔަތުގެ ފާނު. އެހެން ބޭކަލަކުމުންނަށް، ފިރިހަނުވެގައި މިއްބާފު
ނުވަތަ ވަރިކޮށްލައިގައި މިއްބާފު ބޭކަލަކުމުންނެވެ. ދާތީ الله

ދުއްސުންވެއްވި ޔާއިސްތިޢުފާރާއި، ވިސްނުން ތޫން، ތަރުސްވެކުއްވުމުގެ

ބާރުގަދަ ބެލެނިބަހެކެވެ. އަދި ހިއްޔާއަށް، އެކަމަނާއާއި، އަސްބާބު

ބެލެނިވެރިންގެ ތަރުބިއްޔަތު ގިނަ ބެލެނިވެރިންނަށްވުރެ އިޚްލާސްތެރިކަމާއި ކުރިއަށް

ވަޖައިގަންނަވި ބެލެނިބަހެކެވެ. އަސްބާބު ބެލެނިވެރިންގެ ތަރުބިއްޔަތު ކުރިއަށް

ހިއްބެވި ބެލެނިވެރިން، އުނދަގޫ މަސައްކަތް ޚަރަދު ފުރުޞަތުތައް ދޭކަށް

އެކަމަނާގެ އަރިހަށް ވަޖައިގަންނަވާ ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި މުސާ

އަރުއަސްވަރި ވިދާޅުވިއެވެ. ހިމަނު ބެލެނިވެރިން ޒަރީޢާއެކާ ބައްޔަތުން

އުނދިވަޒައިނގަންނަވާ ކަމަކާއެކު ޔާއިސްތިޢުފާރު

ދުނިވަޖައިނގަންނަވާ ކަރުދާގެ ވާހަކައިން އެކަމަނާއާ ދުވަހަކުވެސް

ސިވާފައި ނުކުރެވިއްޖެވެ. އަދި އެހެން ބެލެނިކަމު ވިދާޅުވެފައިވާއެވެ.

ތިރީކާއާ ބައްޔަތުން އަސްބާބު ބެލެނިވެރިން އެކަމަނާއާ ސިވާޅު

ކުރައްވައިވެއެވެ.

އަސްބާބު ބެލެނިވެރިންގެ ތަރުބިއްޔަތު އަދި ގުރައިރަތުގެ ފާނާއި ޢަބްދު الله ބުނު

ޢުމަރު އާއި، މި ދުބެލެނިވެރިން ފިޔަވައި އެނގުމް ގިނަ ބަޔަކު ރިވާކުރައްވާ

ރިވާޔަތި، ޔާއިސްތިޢުފާރުވެ. ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާ މިސްރަށްޓަކަންނަށް

ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް މާތް الله މިނިވަނު ކުރުއްވި ވަސީލަތްތަކާމެދު

ޝައްކެއްނެތެވެ. އެކަމަނާއަކީ ޚާއްޞަކޮށް އަންހެނުންނާބެހޭ ޙުކުމްތައް މި އުއްމަތަށް އޮޅުންފިލުވައި ދެއްވި މާތް ބޭކަނބަލެކެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޚިޔާރު ކުރެއްވުމުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ސުވާލު ކުރެއްވި ބޭކަނބަލަކީ އެކަމަނާއެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނާ ބެހޭގޮތުން ދެކެވުނު ދޮގު ވާހަކައިން މާތް ﷲ އެކަމަނާ ބަރީއަކުރައްވައި ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ޤިޔާމަތަށް ދާންދެން ތިލާވަތު ކުރެވޭ ގިނަ އާޔަތްތަކެއް އަރުވައި މާތް ﷲ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އިފްކު އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވިއިރު، އެކަމަނާގެ އުމުރުފުޅަކީ އަށާރަ އަހަރުކަމަށް ބުނެވެއެވެ. ކަށްވަޅުގައި ލެއްވިފައިވަނީ ޖަންނަތުލް ބަޤީޢުގައެވެ. އެއީ ހިޖުރައިން 57 ނުވަތަ 58 ވަނަ އަހަރުކަމަށް ބުނެވެއެވެ. އަހަރުނި މާތް ﷲ އެކަމަނާއަށް ރުހުން ލައްވާށިއެވެ!

އާމީން!

ޙަފްޞަތުގެފާނު ރަޟިޔަ ﷲ ޢަންހާ ކައިވެނި ބާއްވަވައިގަތުން

ޙަފްޞަތުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ ހިޖުރައިން ތިންވަނަ އަހަރުގައި ކަމަށް ގިނަ ދަންނަބޭކަލުން ބުރަވެވަޑައިގެންނަވައެވެ. އެކަމަނާއަކީ އެހިނދު ހުވަފަތްވެފައި އިންނެވި ބޭކަލެކެވެ. އެކަމަނާއަކީ އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ ކުރެއްވި ބޭކަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަކީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވުމުން، ހުވަފަތްވުމުން އެކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅު، އުމަރުގެފާނު، ވަޑައިގެން ޢުޘްމާނުގެފާނަށް އެކަމަނާގެ ކައިވެނިފުޅު ހުށަހެޅުއްވިއެވެ. ޢުޘްމާނުގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ރުޤައްޔާ ވަނީ އަވަހާރަވެފައިވާތީއެވެ. އެކަމަނާއަކީ، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ދަރިކަނބަލެކެވެ. އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ. އިބްނު އުމަރުގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ޙަފްޞަތުގެފާނު ހުވަފަތްވުމުން ޢުޘްމާނުގެފާނު އަރިހަށް ޢުމަރުގެފާނު ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެދިވަޑައިގެންނަވާ ނަމަ، ޙަފްޞަތުގެފާނާ ކައިވެނިކޮށް ދެއްވާނަމެވެ. ޢުޘްމާނުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލާގެފާނު މިކަންތަކާ މެދު އެބަވިސްނަމެވެ. މިގޮތަށް ދުވަސްތަކެއްވުމުން ފަހު އެކަލާގެފާނު ޢުމަރުގެފާނަށް ދަންނަވައިފި އެވެ. ތިމަންކަލާގެފާނު ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް އަދި

ޤަސްދެއް ނުކުރައްވަމެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު އަބޫބަކުރުގެފާނަށް ދަންނަވައިފީމެވެ. ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ، ކަލޭގެފާނާ ޙަފްޞާގެފާނާ ކައިވެނިކޮށް ދެއްވާނަމެވެ. ފަހެ، އަބޫބަކުރުގެފާނު އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއްވައި ހަނުހުންނަވައިފިއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޢުތުމާނުގެފާނަށް ވުރެ އަބޫބަކުރުގެފާނާ މެދުގައި (މިކަންތަކުގައި) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތެރޭގައި ނުރުހުންތެރިކަން އުފެދިއްޖެއެވެ. ދެން، ދުވަސްކޮޅަކަށްފަހު ރަސޫލު ﷲ ﷺ އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގަތުމުން، ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކައިވެނިފުޅު ކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެއަށްފަހު، އަބޫބަކުރުގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނާ ބައްދަލު ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެދުވަހު ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއްވުމުން ތިމަންކަލޭގެފާނާމެދު ނުރުހުންވެ ވަޑައިގެންނެވީ ނޫންތޯއެވެ؟ ޖަވާބެއް ނުދެއްވުމީ ރަސޫލު ﷲ ﷺ އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަންނަވާކަން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެނގިވަޑައިގެން ވާތީއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ސިއްރެއް ފާޅުކުރައްވާނެ ބޭފުޅަކު ކަމުގައި ނުވަމެވެ.

ދަންނައެ! ހާއްސަކޮށް އަންހެން ދަރީން ރިވެތިގޮތުގައި ތަރުބިއްޔަތު ކުރުމާއި، އެކުދިންނާ ކުފޫ ހަމަވާ ބާވަތުގެ ހެޔޮލަފާ މީހުންނާ ކައިވެނިކޮށް ދިނުމާއި، މި ބާވަތުގެ ކަންކަމަކީ، މައިންބަފައިންގެ މުހިންމު ވާޖިބު ކަންތަކުގެ ތެރޭ ހިމެނޭ ކަންކަމެވެ. އަންހެން ކުއްޖާގެ ރުހުމާ އެކުގައި މެނުވީ އިސްލާމްދީނުގައި ކައިވެނި ޢަޤްދު ނުކުރެވޭނެ އެވެ. ނަމަވެސް އެކުއްޖާ ކުފޫ ހަމަވާ ކަހަލަ ފިރިހެން ކުއްޖެއް އިންތިހާބު ކުރުމުގައި މައިންބަފައިންގެ އެހީތެރިކަމަކީ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

މުސްލިމުންގެ މުޖްތަމަޢުގައި، ވަރި ކުރުން ގިނަވުން، އެއީ އިޖުތިމާޢީ މައްސަލައެއް ކަމަށް ވެގެން ހިނގައްޖެނަމަ އެއްވެސް ބާރެއްގައި އެއީ އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުން ވާކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، އެއީ އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާގޮތަށް ކައިވެނި ކުރުމާއި، ވަރިކުރުމުގައި ބަދަލު ނުކުރާތީ ލިބޭ ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ.

ދެ ޖިންސުގެ ދެމެދުގައި ގުޅުން ބަހައްޓަންވީ ގޮތް އެއީ އިސްލާމް ދީނުގައި ނުހަނު ފުރިހަމަކޮށް ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމެކެވެ. އެގޮތްގޮތާ ތަފާތު ނުކޮށް ހަމަހަމަކަމާ މުޖުތަމަޢު ވާނީ ނުހަނު ބާއްޖަވެރި އަދި އެހާމެ އުފާވެރި މުޖުތަމަޢެއް ކަމުގައިކަން ކަށަވަރެވެ. ކޮންމެ [illegible]،

ކޮންމެ ބަފައަކުވެސް އޭނާގެ ދަރީންނަށް ހެވާއި ފާބަދުރި ގޮތެއް ހަދައިދިނުމަށް މަސައްކަތް ކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

ދެންފަހެ، الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވެ، ހުވަފެނުން، އެކަމަނާއަށް ބާއްޖަވެރިކަން ހަދައި ދެއްވުމަށްޓަކައި ބާއްޖަވެރިވުމުގެ ހައިސިއްޔަތުން އުމަރުގެފާނު ކަންތައް ކުރެއްވި ގޮތާދު ވިސްނާ ބަރަކަތް އިބްރަތް ލިބޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަކީ އުމުރުގެ ފަނަރަ އިމުރު އެކާވީސްވަރުން ދުރުވި މަހުވެރި ސަރަފާއި ޒުވާނު ކުރައްވާފައެވެ.

އުއްމުލް މުއުމިނީން ބަޔާންތަކުގެ ނުވަތަ ދިނައިން ކުރި ހިއްޖަތާ ކަމުގައި ފެނުނު ބާރަށްދިނުމުގެ ވާހަކަތަކެވެ.

އެކަމަނާއަށް މާތްالله ސުބްޙާނަހޫ ސަލާމް ފޮނުއްވިއެވެ. އާމީން!

ޚަދީޖާގެ ދަރިކަނބަލުން ޖިބްރީލުގެފާނު ރަސޫލާ الله ބަންދާއާ

ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

ރަސޫލު الله ﷺ ޚުޒައިމާގެ ދަރިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ ހިޖުރައިން ތިންވަނަ އަހަރުގައިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާއަކީ ހުވަދަކޮށްފައި އިންސާނީ ބޭކަނބަލެކެވެ. އެކަމަނާއަކީ މިސްކީނުންގެ މަންމާފުޅުގެ ނަމުން ނަން ދެއްވިފައިވާ ބޭކަނބަލެކެވެ. އެއީ މިސްކީނުންނަށް ކާންދެއްވާފައި ދިނަކަމާއި، ސަދަޤާތް ކުރައްވާފައި ދިނަކަމުން އެކަމުން ނަންދެއްވިފައި ވަނީއެވެ. ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އުބައިދާ ބިން އަލްޙާރިޘް ރަޟިޔަ الله ޢަންހު ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި މައިދާނުގައި އަނިޔާވެ ޝަހީދުވުމުން ނިކަމެތިވެގެން އިންނެވި ބޭކަނބަލުންގެ ތެރެއިންނާ ބޭކަނބަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ ހަމަޖެހުމަކީ އެކަމުގެ ޝަރީޢަތްވެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ އެކަމަނާގެ ހަމަޖެހުމަކީ އަނެއް ކުރީގައިވާ ބޭކަނބަލުންނާއި ބޮސްތޮރުވާ ކައިވެނިކުރުމުގެ މަތިވެރި ވާހަކަ އަދި ކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުންނެވެ. ނަމަވެސް ދިރިކަމުން ޝަރީޢަތުގައި މި މަތިވެރި ވާހަކަ އަދިކަމުން އެއްކޮޅާ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަމަނާއަކީ ކަމަށްވުރެ އިހްސާންތެރި ބޭކަނބަލެކެވެ. الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރެއްވި ބޭކަނބަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ ރަޟީ الله ޢަންހާ ޒިކުރުކުރަން

ރަސޫލާ الله ޙަޟްރަތް އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ގަތީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޝަހީދުވީ އުހުދު ހަނގުރާމައިގައެވެ. ދިގެއްގެ މަދިން އެކަމަނާ ހުވަދަށްވުމުން ރަސޫލު الله ﷺ އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީއެވެ.

ޖަޙްޝުގެ ދަރިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެފާނު ރަސޫލާ الله ޙަޟްރަތާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

ރަސޫލުالله ﷺ ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ، ޒައިދު ބުން ޙާރިޘާގެފާނު އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަންނަވާ، ދެން އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވުމަށް ފަހުގައެވެ. އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ ވަޙީން މަތިވެރި ބިރުމަގެއްކަމަށްޓަކައެވެ. އެއީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިއަކު އުފަދިގެ ބަލައިގެ ބަދަލުގައި މީހާގެ ދަރިއަކަށް ހެދުމުގެ އާދަކާދަ އުވާލައްވުމަށްޓަކައެވެ. ޝަރުޢު ހުކުރެއްވުމުގެ ބިރުމަތި މި ސުންނަތުގެ ތަންތަނުގައި މި ވާހަކަތަކަށް އަރިއަކުވެއްޖެކަމަށް ވެސް. މިކައިވެނިކުރެއްވީ މިކައިވެނިކުރެއްވީ ބައްލަވައިގަތުމުގެ އިސްލާމްދީނުގެ އަދާވާތްތެރިން ބަރުޖަހާ ހިތާވަން ދުވަސް ހަމަ ފަރުވާފައިވާ ކައިވެނިކުރެއްވީއެވެ. އިސްލާމް ދީނުގައި

ޖަމާޢަތްތެރިން ދިޔައިވެނިފުރާ ބަރާގޮތްތެރިން ބުނުއްވީ އެއްދުވަހަކު އިތުރު

އެކަލޭގެފާނު ޢައިދުގެފާނުގެ ގެލޭގަން ވަޅައިގެންނުވިއްޔާ އެކަލޭގެފާނު

ނުކުރެއްވާކަމުގައި، އެހިނދު ޢައިނަބުގެފާނު ދިޔަވަޅައިގެންނަށި

ހައިރާންވުމުގެން މުންނަވައި "سُبْحَانَ اللهِ" މިފަދައިން ވިދާޅުވި

އަޅުގު އެކަމަށް އެއްސެވިކަމާއި، އެއަންގަން ޢައިދުގެފާނު

ވަޅައިގަތުމުން އެކަމަށް އެއްސެވިކަމަށް ބުނާ އަޅުގުގެ ވާހަކަ،

ޢައިދުގެފާނަށް ދެންނެވުމުން އެކަލޭގެފާނު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އަޔަހަށް

ވަޅައިގެން އެކަމަށް ވަޔަކުރައްވަންވީމޯ ދެންނެވުމުން، ވަޔަ

ނުކުރައްވައި ހިފަހައްޓަވާނެ ބަދަލު ކުރައްވަ ކަމަށާއި، އެއިނދު، އިތުރު

އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅުގައި މަޑީ އަ ނުނުން ގޮތްއަ ކަމަށާއި، ޢައިދުގެފާނު

އެކަމަށް ވަޔަކުރައްވަ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެކަމަށާ ކައިވަނި

ބައްޔަވައިގަތުމަށްބަކައި ކަމަށެވެ. މިއީ ކަނޑައެޅިގެން އިސްލާމްދީނުގެ

ޖަމާޢަތްތެރިން ދެއްކި ފާފަ ފަހަކައްކަވެ. މި ފާފަކައަށް ބަޔާވެގެއް ނަމޫ

ފާފަ ފަހަކައްކަން ބަހާންކޮށްނުނުމަޖަކައި ގެންވި، މިފަދަ ފަހަކައް

އައްވަސް ބާދައްގައި ދެއްކަމަށް ބަޔަމްވެގެންވާ ކަމަކެވެ.

ބޭއްދު ހަމަޖެހުން ބާލާއިޔުވަސް، އެދުވަހު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު

އެކަމަށް ދެކެވަޅައިގެންނައި އެކަމަށާއަށް ހިތްޕުޅު ފުރިބަވަޅައިގަތުކަމަށް

އުބައިދުރުން ބުނާ ބުނުމަކީ ބާރުލު ބުނުމުއްކަން އެނގި ކަނަވަރުވެގެން ވެއެވެ. އެހެން، ޖަހަންނަމުގެ ފާނަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްދަލުވުމާއި ގުޅޭގޮތުން ދަރިކަސްބަލުވުން ކަމަށް ވެފައި، އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް މާ ކުރިއްސުރު އެކަމަނާ ދުށްވަފައިގެންނަވާ ބާކަލުކަން ފާޅުވެވެ. އަދި، އަންހެނުންގެ ރިޢާބުގެ އާދަތް ބާވައިލުއްވިފައިވަނީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ޖަހަންނަމުގެ ފާނާ ކައިވެނި ބައްޔަވައިގަތުމަށް ފެހުގެއި ކަމަންވެފައި، އާގެ ކުރީގައި އެކަމަނާ ބިކަރުވުމަ ގޮތުގައި އިސްތިވާއިރު އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅު އެކަމަނާއަށް ދެރަބައި ނުވުމާއިކު، ޖަހަނުގެ ފާނާ އެކަމަނާ ކައިވެނި ކޮށްދެއްވުމަށް ފެހެލި، އެކަމަނާއަށް ދެރަވަޖައިގަތުމަށް ބުއްދީގެ ހަމަޖެހުން ބަލާއިރުވެސް ހަމަޖެހޭ ވަރަކަށް ކަމަކަށް ނުވެއެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ ، ޖަހަންނަމުގެ ފާނާ ކައިވެނި ކުރައްވައިގަތީ ޖައިދު ބުން ޙާރިޘާގެ ފާނު، އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވުމަށްފަހު އަދި ވަރިގެ ޢިއްދަ ހަމަވުމަށްފަހު އަހުރުނި މާތް ﷲ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމުންނެވެ. ޖައިދުގެ ފާނު އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވީ ދެމީހުން ދެމެދު ހަމަނުޖެހުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ޖަހަންނަމުގެ ފާނަށް، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްދަލުވުމާއި ގުޅޭގޮތުން ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. ހަސަބުގައި

ނަސަބުގެގޮތުން މަތިވެރި ބޭކަނބަލެކެވެ. ޒައިދުގެފާނަކީ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ދަރިކަލަކަށް ހެއްދެވުމުގެ ކުރީގައި، އަޅެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނެވި ބޭކަލެކެވެ. މި ކައިވެނިކުރުއްވުމަށް އެންމެ ފުރަތަމަ އެކަމަނާއަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ހުށަހެޅުއްވުމުން އެކަމަނާ އިންކާރުކުރެއްވި އެވެ. މި މައްސަލައިގައި އަރަހުނި މާތް الله މި ހިނާ އާޔަތް ބާވައިލައްވައިފި އެވެ.

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾﴾ [13].

މާނައީ: އަދި **الله** އާއި، އެކަލާނގެ **رسول** އާ ކަމަކަށް ނިޔާކުރައްވައިފި ހިނދު، **مؤمن** ފިރިހެނަކަށް ވެސް، އަދި **مؤمن** އަންހެނަކަށް ވެސް، އެއުރެންގެ އެކަމުގައި އެއުރެންނަށް **اختيار** އޮތުމެއް ނުވާނެކަމެވެ. އަދި **الله** އަށާއި، އެކަލާނގެ **رسول**އާ އަށް އުރެދިއްޖެ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހާމަވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން އެމީހާ މަގުފުރެދިއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.

---

[13] الأحزاب: ٣٦.

ދެންފަހެ، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، ޒައިނަބުގެ ފުށުން، އިތުރު
އެކަށީގެންވާ ނިޔާ ޤަބޫލުކުރައްވައި، ޒައިދުގެ ފުށާ ކައިވެނި
ބައްޓަވައިގަތީއެވެ. ނަމަވެސް، އެދުވަހު ހިރިކަނބަދުލުނގެ ދުރުދުގައި އޮތް
އިޚްތިޔާރު ބާރުތެރޭގެ ނަތީޖާއަކަށް ފުރިގެންދިޔައީ ޒައިދުގެ ފުށުން އެކަމަނާ
ވަރިކުރެއްވުމެވެ. މި ވާޤިޢާއިން، ޒައިދުގެ ފުށުން އެކަމަނާ ވަރިކުރެއްވުމުން
ދާއްﷲ ގެ ހަމުދުޖެހުން ރަސޫލުﷲ ﷺ އެކަމަނާއާ ކައިވެނި
ބައްޓަވައިގަތީއެވެ. ވަރަށް މުހިއްމު ހިކުމަތަކަށްޓަކައެވެ. އެ
ހިކުމަތަކީ މީގެ ކުރީގައި ދަނަނަވައިލެވިދާއެވެ. ﷲ ސުބްޙާނަހޫ
ވަޙީއާރު ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَإِذۡ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَأَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِ أَمۡسِكۡ عَلَيۡكَ
زَوۡجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخۡفِي فِي نَفۡسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبۡدِيهِ وَتَخۡشَى ٱلنَّاسَ
وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخۡشَىٰهُۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيۡدٞ مِّنۡهَا وَطَرٗا زَوَّجۡنَٰكَهَا لِكَيۡ لَا

يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ
وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ [14].

މާނައީ: **الله**، އެމީހަކަށް (**إسلامی هداية**ގެ) **نعمة** ދެއްވައި، އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ނިޢުމަތް ދެއްވާފައިވާ މީހާއަށް، ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަ ކުރައްވާށެވެ! ތިބާގެ އަނބިމީހާ ދޫކޮށްނުލައި، ތިބާގެ ގާތުގައި ބައިންދަވާށެވެ! އަދި **الله** އަށް **تقوى**ވެރިވާށެވެ! އަދި **الله** ފާޅުކުރައްވާނޭ ކަންތައް ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތެރޭގައި ވަންހަނާ ކުރައްވަމުއެވެ. އަދި މީސްތަކުންދެކެ ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅު ގަންނަވައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަތުން **حق**ކަން ބޮޑީ **الله** ތަޢާލާއެވެ. ފަހެ، **زيد**، އެކަލަނގެ ކިބައިން ބޭނުމެއް ފުއްދައިފިހިނދު (އެބަހީ: އަނބެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށްފަހު ވަރިކޮށް **عدّة** ހަމަވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކަލޭގެފާނާ އެކަމަނާ ކާވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ **مؤمن**ންނަށް، އެއުރެން ދަރިންކަމަށް ހަދައިގެންއުޅޭ މީހުންގެ އަނބިންގެ ކިބައިން، އެއުރެންގެ ބޭނުމެއް ފުއްދައި (ވަރިކޮށް) ފިހިނދު، އެއުރެންނަށް ކާވެނި ކުރުމުގައި ހުރަހެއް

[14] الأحزاب: ٣٧.

ނެތްކަން އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ﷲގެ އަމުރުފުޅަކީ، ހިނގަނިވި ކަމެއްކަމުގައި ވެއެވެ.

އާދެ! އިސްވެދިޔަ ގޮތުގެ މަތިން އެހެން މީހުންގެ ދަރިން ތިމާގެ އަމިއްލަ ދަރިންކަމަށް ހެދުމުގެ އާދަކާދަ ބާތިލުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަސްލު ބަފައިންނަށް ނިސްބަތްކޮށްގެން ގޮވާއުޅުމަށް ﷲ އަމުރު ކުރައްވައިފިއެވެ.

ދެންފަހެ، މިއާޔަތުގައި މިވާ ވާހަކަ، އެބަހީ، ﷲ ތަޢާލާ ކުރައްވާނީ ކަންތައް، ކަލާނގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގެ ތެރޭގައި ވަނީހެން ކުރައްވަމުއެ، މި އިބާރާތުން އިޝާރާތް ކުރެއްވިފައި މިވަނީ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު، ޒައިނަބުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަކީ މުސްލިމުންނަށް، ނުލަގާ މީހުން ފުޅުފުޅުގެ ވާހަކަ ދައްކައި މަލާމާތުގެ ބަސް ރައްދުކުރުން، މުޙައްމަދުގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލަކު ކައިވެނި ކުރެއްވި ބޭކަލުބަލާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ގަންނަވައިފިޔޭ ބުނާނެ އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވާ ބާވަ އަމުރުފުޅު ހިތްޕުޅުގެ ތެރޭގައި ވަނީހެން ކުރެއްވި ވާހަކައެވެ.

الله ކޮށްދެއްވި ކައިވެނިފުޅެއްކަން އަންގަވައި، ވަޙީކުރެއްވި ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ: އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ކޮށްދެއްވީމެވެ. މިއެވެ.

عَنْ أَنَسِ بِن مَالِكٍ انَّ زَيْنَبَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا كَانَتْ تَفْخَرُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, وَتَقُولُ: زَوَّجَكُنَّ أَهَالِيكُنَّ, وَزَوَّجَنِي اللهُ مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ [15].

الله ރުއްސުންގެއްވި އަނަސް ބިން މާލިކުގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޒައިނަބު ބިންތު ޖަޙްޝި ނަބިއްޔާގެ ބިއްބެވި އެހެން އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ފަޚުރުވެރިވެ ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަކަނބަލުންނަށް ކައިވެނި ކޮށްދެއްވާފައި ވަނީ ތިޔަކަނބަލުންގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ތިމަން ކަމަނާއަށް ކައިވެނި ކޮށްދެއްވީ، ހަތް އުޑުގެ މަތިން އަދަރުނި މާތް الله އެވެ.

---

15 رواه البخاري.

ޞަޙީޙުލް ބުޚާރީގައި އަލްއިމާމު ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.
އަރަހުނި ދާތް ﷲ، ހިޖާބުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ މިކައިވެނިކުރާ
ދުކިޔެންނެވެ. އަންހެނުންގެ ހިޖާބުގެ މަސައަލަ ހިލާ ފިކުރުތަކުންގެ
ގޮތުގައި އެކަނިބަލާނުންގެ ދެކި ހަރިގަނޑު ނިވާވާގޮތުން ހެދުން ލުމެވެ.

ދިވެހި ބަހުން ތިޔަ ގާޒީކުރުމުގައިވާ ދީނީއިލްމު ޢިލްމީތަޙުޤީޤުން ވެސް އެނގޭ
ފަރާއިން، މިނިވަން އަންހެނާގެ ޙައްޤަކަށް، ހިލާ ޚިޔާރުކުރުމުންގެ
ގޮތުގައިނަމަ ދެކި ހަރިގަނޑެވެ. ޙައްޤަ ނިވާކުރުމަށް ވާޖިބު ކަމުކަމެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ ، ޢައިނަބުގެ ޚަބަރު ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން ދީނުގެ
ޙަޤީޤަތްތެރިން ސިފަކޮށްދެއްވި ވަނީ ޙަޤީޤަތާ ހެޔޮލަފާކަމާއި ވިސްނުން،
ޙަޤީޤަތަކީ ބަދަލުކުރެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. ޙަޤީޤަތް ވާނީ ހަމަ
ޙަޤީޤަތެވެ. ދެނެބައިލެއްގައި ވެސް އެކަލުވިގެންވާނެވެ.

قَدْ تُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ

مِنْ سَقَمٍ

ރަމަދުގެ ބަލި ޖެހުމުގެ ސަބަބުން މީހާގެ ލޯ، އިރުގެ އަލިކަން އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. އަދި ބަލްޣަމްގެ ސަބަބުން، މީހާގެ އަނގަ، ފެނުގެ ރަހަ އިންކާރު ކުރާނެއެވެ.

وَمَنْ يَكُ ذَافَمٍ مُرٍّ مَرِيْضٍ يَجِدْ مُرًّابِهِ الْمَاءَ الزُّلَالًا

ބަލިވެ އަނގަ ހިތިވެފައިވާ މީހާ، އެކަމުގެ ސަބަބުން މީރުފެނަކީ ހިތި އެއްޗެއްކަމަށް ދެކެވޭނެއެވެ.

އުއްމު ސަލަމަތުމުގެފާނު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

ރަސޫލުﷲ ﷺ އުއްމު ސަލަމަތުމުގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން ޝަހީދުވުމަށްފަހު އެކަމަނާ ހުވަދެއްވެފައި އިންނަވަނިކޮށެވެ. އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަބޫ ސަލަމާގެފާނަކީ ރަސޫލުﷲ ﷺ ދީނަން ގޮވާލައްވަން ދެއްކެވުމުން، އިސްތިރްޖާޢު ވަޢިދުގެމަތިން އަވަސްވި ބޭކާރުގެ މުޞީބާތްތަކުން ބޭކަލެކެވެ. އުއްމު ސަލަމަތުމުގެފާނަކީ އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަބޫ ސަލަމާގެ އަރިހުގައި ހަބަޝްކަރައަށް ހިޖުރަކުރި ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނެވެ. އޭގެފަހުގައި،

އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ ކުރެއްވި ބޭކަނބަލުކަލޭ. އެކަމަނާ އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ ކުރައްވަން މައްކާއިން ނިކުމެވަޑައިގަންނަވަން އުޅުއްވިއިރު މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެކަމަނާއަށް ކަންތައްކުރީ ވަރަށް އަނިޔާވެރި ގޮތަކަށެވެ. މިދަންނަވާލަނީ އެކަމަނާގެ ރިވާޔަތްތަކުން. ކުރު ޚުލާޞާއެއްގެ ގޮތުގައި މިވާހަކަ ނަގުލުކުރަން ގަސްދުކުރަމެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވެފައެވެ. އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ ކުރެއްވުމަށް ގަސްދުކުރައްވައިގެން، އަބޫ ސަލަމާގެފާނު ނިކުމެވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަމަލު ގެންނަވައި، ތިމަން ކަމަނާއާއި، ތުއްކުދު ސަލަމާގެފާނާ، އެޖަމަލުގެ މައްޗަށް ސަވާރުކުރައްވައި ޖަމަލުގެ ވަގަނޑައި ހިއްޕަވައިގެން ދަތުރު ފެއްޓެވައިފިއެވެ. މުޣީރާގެ ވަންހައިގެ މީހުން މިތަން ދުށްފައި އައިސް މިމަންކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. މިއިންނަކީ މިމަންނުގެ ސޯރިބުކަމަނާ، ކަލޭގެފާނު އަރިހުގައި ނުކުތުމަށް މިމަނުންނެއް ދޫކޮށްލާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްފުޅުން ޖަމަލުގެ ވަގަން ގަދަކަމުން އަތުލައިގަންނަމުން، ބާރުގެ ބަނުންކޮށްގެން މިމަންކަމަނާ ގެންގޮސްފިއެވެ. އެހިނދު އަބްދުލް އަސަދު ވަންހައިގެ މީހުން ރުޅި އިސްކޮށްގެން މިމަންކަމަނާގެ ތުއްކުދު

ދަރިކަލުން، ސަލަފުމަތު، ތިމަންކަލަންގެ އަތުޖެހުން، ގަދަކަލުން
އަތުލައިގެންނެވެ. އެއީ، އަޅު ސަލަފުމަތުގެ ޖާނުގެ ޖާޙަތުގެ މިހުނުންނެވެ. ދެން
މުޅިދަތު ވަނަހަމައިގެ މިހުން އެބައިމީހުންގެ ކައިރިގައި ތިމަންކަލަންނާ
ހިފަހައްޓައިގެންނެވެ. އެހެންކަމުން ތިމަންކަލަންގެ ޖިރިކަލުން، އެކަނިމާ
އެކަނި ގިނިކަންޓާ އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ
ކުރައްވައިގެންނެވެ. ކަންމިހެން ގެދުވެރިވުމުން ތިމަންކަލަންގެ
ދަރިކަލުންނާ ވަކިވާން ޖެހިވަޑައިގެންނެވެ. އަދި، ތިމަންކަލަންގެ
ޖިރިކަލުންނާވެސް ވަކިވެވަޑައިގަންނަވަން ޖެހިއްޖެއެވެ. ދެން، ކާންމު
ދުވަހަކު ހެނދުނު، މަސްކާގެ ރަށް ބޭރަށް ނުކުމެ އިރިސްދުވަޑައިގެން
އިންނަވައި ރިތި ކުރައްވައި، ހެއްދެވީމެވެ. ހަމަ ފަސްޖެހުމުން
ގާނދެން އެގެބޮގައި އިސްނެވީމެވެ. އެއް އަހަރު ދުވަސް ނުވަމަ އެއް
އަހަރާ ކައިރި މުއްދަތަކަށް ލިގޮބޮގައި ހާދަ ކުރައްވީމެވެ. އެއީ، މުޅިދުވަ
ވަނަހައިގެ ބޮޑުއިން ތިމަންކަލަންގެ ބޭކަލުންނާއެކު ދަރިއަކަށް މިކަން
ފެނިފައި އޭނާގެ ހިތްގައި ތިމަންކަލަންނާއަށް ރަޙުމް އުފެދިއްޖެއެވެ
ގާނދެންނެވެ. މުޅިދާ ވަނަހައިގެ މިހުނާ އޭނާ ވާހަކަ ދައްކައިގެން
އެބައިމީހުން ތިމަންކަލަން ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން އަލީ އަސްލު ވަނަހައިގެ
މިހުން ތިމަންކަލަންގެ ދަރިކަލުން ތިމަންކަލަންނާ ދިނީއެވެ.

އެހެންކަމުން، އެކުއްޖުގެ ދަރިކަލުންނައިގެން އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރައަށް ނުކުމެވަޑައިގަތީމެވެ. މިދޫރުމުން ވަޑައިގަންނަވަނިކޮށް ތަންޢީމުއާ ހަމައިން ޢުޘްމާން ބިން ޠަލްޙާއާ ބައްދަލުވެ، އޭނާގެ އެހީއާއެކު އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް ހިޖުރަ ކުރައްވައިފީމެވެ.

އުއްމު ސަލަމާގެފާނުގެ ފިރިކަލުން އަބޫ ސަލަމާގެފާނު އުޙުދު ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވެއްޖެ، އުއްމު ސަލަމާގެފާނަށް ހަމަޔު ބާރުގެން ލިބިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. ދެންފަހު މިކަމަނާ ހުވަފެންމެވެ، އަދި ހަމަޔު ބާރުގެން ދަނީމު ބާރުގެންނަނަވެ، އެހީތެރިވާށޭ، މިޔަކު ނަމާދުގައި ވަނިއްޔާށް، ރަސޫލުﷲ ﷺ އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ގެތުމަށް ގަސްދުކުރައްވައި، އެކަންތައް އެކަމަނާއަށް ހުށަހެޅުއްވުމުން އެކަމަނާ އުޒުރުވެވަޑައިގަތެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަމަނާއީ އުމުރުން ދުވަސްވެފައިވާ ބާކަލަކަށްވީމެވެ. ތިމަންކަމަނާއީ ކުދިންތަކެއްގެ މަންމައަކަށްވީމެވެ. ޣައިރަތްތެރިކަން ގަދަ ބާކަލަކަށްވީމެވެ. އެކަމަނާއަށް ޖަވާބު ދެއްވައި ބަރަކާތް ކުރައްވައިފިއެވެ. އުމުރުގެން ދުވަސްވުމަކީ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ބޮޑެތި ކަމެއް ނޫނެވެ. ކަމަނާގެ ތިމަން ބޮޑުވުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބޮޑުކަމާ ހުރީމެވެ. ކަމަނާގެ ޣީރަތްތެރިކަން

ޗިޔައިގެންދިޔުމަށް އެދިވަޑައިގެން އަރުހުރި ވާތީ الله އަށް ދުޢާ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއަށްފަހު، އުއްމު ސަލަމާގެފާނު ރުހިވަޑައިގަތުމުން އެކަލަނގާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމެވެ. އަދި، އެކަލަނގެ ބައްޕާފުޅުން ތަރުބިއްޔަތު ކުރެއްވުމުގައި ޤާއިމުވެ ހުންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން އުޙުދުގެ ބޭފުޅުން އެބޭފުޅުންގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވެފައިވާކަން އިއްދަތު ނުކުރާތާ މިންވަރަކު އެބޭފުޅުންނަށް އުފާވެރިކަމާއި ބާއްޖަވެރިކަން ލިބިވަޑައިގަތުމެވެ. އެކަލަނގާއަށް، ޒާތުގުޅު ތަނަވަސްކަމުގެ ފާތަކަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ބާކަސްތަކަށްވެ.

އަބޫ ސަލަމާގެ ވަރިކަނބަލުން އުއްމު ސަލަމާގެފާނު ރަސޫލު الله ޙަންރާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

ރަސޫލު الله ﷺ، އުއްމު ސަލަމާގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ އެކަލަނގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވެ، އެކަލަނގާ ހަމަޖެހިލައްވައި އިންނަވަނިކޮށްނެވެ. އެކަލަނގެ ނަސަބުވަނީ ރަނގަޅެވެ. އެކަލަނގާ އިސްލާމްވެވަޑައިގަތީ، މައްކާގައެވެ. އެކަލަނގާ އަދި، ފިރިކަލުންގެ އަރިހުގައި ޙަބުޝަށް ހިޖުރައިން ވަޑައިގެންނެވި ބާކަސްތަކަށްވެ.

އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވީ ޙަބުޝްކަރައިގެ އެވެ. އެއަށްފަހު،
އެކަމަނާ ހުވަފެނެއް، އެރީތިވާއް މިހާރުން ބާކަސްބަކާކަން ވެއްޖެއެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ އަށް މިކަން އެނގިވަޑައިގަތުމުން އެކަމަނާއާ ކައިވެނި
ބައްލަވައިގަތުމަށް ޚަސްދުކުރައްވައި އެވާހަކަ ޙަބުޝްކަރައިގެ ވެރި
ނަޖާޝީއަށް އެންގެވުމުން އެރަސްގެފާނު އެކަމަނާއަށް މި ޚަބަރު
ދެއްވައިފިއެވެ. މި ޚަބަރު ލިބުމުން އެކަމަނާ ނުހަނު ބޮޑަށް
އުފާކުރެއްވިއެވެ. އެހެނީ، އެކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅު އަރިހަށް ނުވަތަ
ގޮތުގެވާގެ މިންގެ ގޮތަށް ދައުލަތް ވަޒީރުންނަކަށް،
އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެފައިވާ ޔަހޫދީއަކާ ކައިވެނިކުރެއްވުމަށް އެކަމަނާ
ދެކޮޅުހެދުއްވިއެވެ. އެކުވެރިކަމުގައި، އެކަމަނާގެ ބައްޕާ، އަބޫ ސުފްޔާން
ނުހަނު ބޮޑަށް، އިސްލާމް އެކަށީގެންވާ ބަޔާވާހަކަތަކުން ތަފާތުވެ
އެކަށީގެންވާ ދެކޮޅު މަސައްކަތްކުރި ދުވަސްވަރެކެވެ. އިސްލާމް
އެކަށީގެންވާ އެދުވަހު ވަޒީފާގެ އަހުމިއްޔަތުން އެކަމަނާ އަމާހިއްޔާތުން
މުސްލިމުންނަށް ވަކިވެގެން އިސްލާމް އެކަށީގެން އެކަމަނާއާ ކައިވެނި
ބޭއްވުމަށްޓަކައިވެ. އަބޫ ސުފްޔާނަށް މި ޚަބަރު ލިބުމުން އެކަމަނާގެ
ކައިވެނި ފާގަތު އުފާކުރެއްވި، އެކަމަނާއާ، ކުޅުނު ހަމަވާ ބޮޑުކަމު
އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ކުރައްވާފުމުން އެކަމާ އުފާވެރިކަން ފާޅުކޮށްލިއެވެ. މި

ކައިވެނިކުރުގެ ސަބަބުން، އަބޫ ސުފްޔާން އާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންގެ ފަރާތުން ދިމާވުން ދިޔަ އުނދަގޫތައް ކުޑަވެގެންދިޔައެވެ.

ޖުވައިރިއްޔާގެފާނު ރަސޫލު ﷲ ޙަޟްރަތާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

އަލްޙާރިޘްގެ ދަރިކަނބަލުން ޖުވައިރިއްޔާގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމާ ގުޅޭ ވިސްނަވާލާށެވެ! އަލްޙާރިޘްއަކީ މުސްލިމަކު ވަންހައިގެ ވެރިޔާއެވެ. ޖުވައިރިއްޔާއަކީ އޭނާގެ ދަރިކަނބަލުންކެވެ. އެކަމަނާ އާއި އެކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، އެކަމަނާގެ ގޮތްތިމާގެ މީހުން ހަނގުރާމައިގައި މުސްލިމުންގެ އަތްދަށަށް ވުމުން ޖުވައިރިއްޔާ އެދިވަޑައިގަތީ ފިދްޔާ ދެއްވާފައި މިނިވަން ވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަރިހަށް އެކަމަނާ ވަޑައިގަތީ ޙިއްސާގެ ގޮތުން އެހީތެރިކަމެއް ހޯދުމަށެވެ. އެދުވަސްވަރު، ޖުވައިރިއްޔާ އިސްލާމީ ޘާބިތު ބިން ޤައިސްގެ އަޅުއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިމަން ކަމަނާއަކީ، އަލްޙާރިޘްގެ ދަރިކަނބަލުން ޖުވައިރިއްޔާއެވެ. ތިމަންކަމަނާގެ ބައްޕައަކީ އެޤައުމުގެ ވެރިޔާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިހާރު ތިމަން ކަމަނާއަށް ޖެހިފައިވާ ބާރު ކަށްޓަކާފުން ދެނެވަޑައިގަންނަވާނެ އެވެ. ތިމަންކަމަނާ މިނިވަންވުމަށް އެހީތެރިވެ

ދެއްވުން އެދެމެވެ. ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. ކަމަނާ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ނަމަ، މާ ރަނގަޅު ގޮތެއް ހައްދަވައި ދެއްވާލާނަމެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އެއީ ކޮން ގޮތެއްތޯއެވެ؟ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަމަނާގެ މަތިން ފިދާ ދެއްވާފައި މިނިވަން ކުރައްވައި ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމެވެ. އެކަމަނާ މިކަން ޤަބޫލު ކުރައްވައިފި އެވެ. ދެން އެކަމަނާ އިސްލާމްވެ ވަޑައިގަތުމުން، އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަންނަވައިފިއެވެ. މި ޚަބަރު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ފެތުރިގެން ދިޔުމުން، މުސްލިމުން ބުނަން ފަށައިފިއެވެ. ފަހެ ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލެއްގެ ތިމާގެ މީހުންނާއި ޤައުމުގެ މީހުން ތިމަންމެންގެ އަތްދަށުގައި ހައްޔަރުވެ އަޅުންގެ ގޮތުގައި ތިބުމަށް ތިމަންމެން ރުހިގެން ތިބެންވީ ހެއްޔެވެ؟ މިހެން ބުނެ މުސްލިމުން އެމީހުންގެ އަތްދަށުގައި ހައްޔަރުވެފައި ތިބި މުސްޠަލިޤު ވަންސައިގެ މީހުން މިނިވަންކޮށްފިއެވެ. މުސްލިމުންގެ މި ރިވެތި މާތް އަޚްލާޤު ފެނުމާއި މުސްޠަލިޤު ވަންސައިގެ މީހުން އިސްލާމްވެއްޖެ އެވެ. އެހެންކަމުން މި ކައިވެނިފުޅު ވެގެން ދިޔައީ އެކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ދެއްވި ބަރަކާތެއް ކަމުގައެވެ. މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނަށް ލިބުން ނަސީބުވި ކަމުގައެވެ.

ޙުޔައްޔު ބުން އަޚްޠަބުގެ ދަރިކަނބަލުން ސަފިއްޔާގެފާނުގެ ކައިވެނިކުރުމުގެ ވެސް ވެގެންދިޔައީ ބަރަކާތްތެރި ކައިވެނިކުރުމަކަށެވެ. ޚައިބަރު ހަނގުރާމައިގައި ސަފިއްޔާގެ ފިރިމީހާ މަރުވެ، އެކަމަނާ މުސްލިމުންގެ އަތްދަށުވެ ހައްޔަރުވުމުން މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މަޝްވަރާގެ ގޮތުން ކުރިއަންތިއްބެވި ބޭބެކަލުން ވިދާޅުވި މިއީ ބަނީ ޤުރައިޡާގެ ސާރިބު ކަމަނާއެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ އަށް ގެނުވީ މިކަމަނާ ކުފުވެގެން ނުވެއެވެ. އެބޭބެކަލުން މިކަން ހުށަހެޅުއްވުމުން، އެކަމަނާ ގެންނަވައި، ދެކަމެއް ހުށަހަޅުއްވައި އޭގެ ތެރެއިން ކަމެއް އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވުމަށް ފުރުޞަތު ދެއްވިއެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އެކަމަނާ އިސްލާމްވެ ވަޑައިގަތުމެވެ. އެހެން ކަމުގައި ވާނަމަ، އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމެވެ. އަނެއްކަމަކީ، އެކަމަނާ މިނިވަން ކުރައްވައި އެކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވުމެވެ.

އޭރުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިމަންކަމަނާގެ ހިތްޕުޅު ވަނީ އިސްލާމްދީނަށް ލޯބިވެފައެވެ. ކަލޭގެފާނު އިސްލާމްދީން ހުށަހެޅުއްވުމުގެ ކުރީގައި ތިމަންކަމަނާ އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކޮށް ތަސްދީޤުކޮށްފީމެވެ. ތިމަންކަމަނާ އިޚްތިޔާރު ކުރައްވާނީ އިސްލާމްދީނެވެ.

މިނިވަންވެގެން ޒަޢުމުގެ މީހުންގެ ގޮތަށް ވަޑައިގަތުމަށްވެސް ތިމަންކަމަނާ އުދުވަޑައިގަންނަވަނީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. ދެންފަހެ އެކަމަނާ އިސްލާމްވެވަޑައިގަތުމާއި، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގެ ސަބަބުން ނުހަނު ގިނަ މީހުން އިސްލާމްވިއެވެ. އެހެންކަމުން މިކައިވެނިކުރުން ވެގެން ދިޔައީ ނުހަނު ބަރަކާތްތެރި ކައިވެނިކަމެވެ.

އަލްހާރިޘްގެ ދަރިކަނބަލުން މައިމޫނާގެފާނު ރަސޫލާ الله ޖަނާއާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުން

މައިމޫނާގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ، އެކަމަނާ ހުވަފެންދެކެފައި އިންނަވަނިކޮށެވެ. އެކަމަނާގެ ތިމާގެ ބާދުވެންނަވި، ރަސޫލު الله ﷺ ، ރަސޫލާކަން އިއްވެވުމުގައި އެދިރިވެ ނަސޭހަތް ކުރައްވަމުންދެއްވުމުގައި ގަދަދެއި މަސައްކަތް ކުރެއްވި ބާރުވެރިން. އެކަމަނާއަށް ތިބިމާގެ މައިދާނުގައި ކުރިއަށަރައި ދިޔުން ބާކިއަދަލުކުރެވެ. ދަންނައެވެ!

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ކައިވެނިކުރެއްވުމުގައި ނުހަނު މުހިއްމު ބިރުކަމެއް އޮތުމަށްފަހު ވިސްނައިލާން މިހާރު އަކަށް ސަލާމަތް. އާދައި ނުހަނު

ދިނަ ގަބޫލުކުރެއްވުމެއް ވާކަން އެނގެނީއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ އޯގާވެރިކަމާއި، އިޙްސާންތެރިކަމާއި، މަޙައްބަތުގެ މާތްސިފަތުގެތެރެއިން ހަމަވެގެން ހުންނެވެ.

ރަސޫލު ﷲ ﷺ ކައިވެނި ބައްލަވައިގެންނެވި ހަމައެކަނި ބިކުރުވެރި ބޭކަނބަލި ޢާއިޝަތުގެފާނެވެ. އަލްއިމާމުލްބުޚާރީ ރިވާ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ نَزَلْتَ وَادِيًا وَفِيهِ شَجَرَةٌ قَدْ أُكِلَ مِنْهَا، وَوَجَدْتَ شَجَرًا لَمْ يُؤْكَلْ مِنْهَا، فِي أَيِّهَا كُنْتَ تُرْتِعُ بَعِيرَكَ؟ قَالَ: فِي الَّذِي لَمْ يُرْتَعْ مِنْهَا تَعْنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَتَزَوَّجْ بِكْرًا غَيْرَ هَا [16].

16 رواه البخاري.

މާނައީ: ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަން ކަމަނާ ދެންނެވީމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވާދީއަކަށް ފައިބައި ވަޑައިގެންނަވާއިރު، އެ ވާދީގައި ގަހަކުން ހުއިރެއްޖިފައިވާ ގަހަކާއި ހުއިރެއްޖިފައިނުވާ ގަހެއް ފެނިވަޑައިގަންނަވައިފި ނަމަ، ކަލޭގެފާނު ޖަމަލު ހުއިރެއްޖުމަށް ދޫކޮށްލައްވާނީ އެދެގަހުން ކޮން ގަހެއްގެ ކައިރިއަށްތޯއެވެ؟ މިކަމާގެދު ތިމަން ކަމަނާއަށް އެއްޗެއް ވިދާޅުވެދެއްވާނުތޯއެވެ؟ ހަދީޘްކުރެއް ވިއެވެ. އެގަރަދުން ހުއިރެއްޖިފައިނުވާ ގަހު ކައިރިއަށެވެ. އެބަހީ، ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލު الله ﷺ އެކަމަނާ ފިޔަވައި ބިކުރުވެރި ބޭކަނބަލަކާ ކައިވެނި ބޭއްވެވިކަމެއް ނުވެއެވެ. މި ހަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީއެވެ.

އުއްމުލް މުއުމިނީނަ ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ފުޅުދުވަސް ދޫގެ ޚަބަރު

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلۡإِفۡكِ عُصۡبَةٞ مِّنكُمۡۚ لَا تَحۡسَبُوهُ شَرّٗا لَّكُمۖ بَلۡ هُوَ
خَيۡرٞ لَّكُمۡۚ لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم مَّا ٱكۡتَسَبَ مِنَ ٱلۡإِثۡمِۚ وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ
مِنۡهُمۡ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١١﴾ [17]

މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން، ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގުވާހަކައާއިގެން އައި މީހުންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބަޔަކު މީހުންނެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްހުރި ނުބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތުނުކުރާށެވެ! އަދި ކިއެއްތަ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްހުރި ހެޔޮކަމެވެ. އެއުރެންކުރެ ކޮންމެމީހަކަށް، ފާފައިގެ ތެރެއިން އެމީހަކު ހޯދައިގަތްކަމެއް ވެއެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި ހިފިގަތްމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުށްޓެވެ.

އުއްމުލް މުއުމިނީން ޢާއިޝަތު ގުޅުވައިގެން އުފެއްދި ބަޔަކު ނުން ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގު ހަބަރުގެ ވާހަކައާ، ގިނަ ސަޙާބަ ޙިވާޔަތްތަކުން ގަދަބިޔަރުތައް ބަރާބަރަށްފަހުވިޔާ ވަކިކަށްކަށެވެ. މި ޙިވާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން އަރުގަނޑު ދަންނަވާފަދަން ޗަސްޗަރު މިކަމަށް،

---

[17] النور: ١١.

އުއްމުލް މުއުމިނީން ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ޙަދީޘުން އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތެވެ.

ދެންފަހެ، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލުން ޢާއިޝާ ރަޟިޔަ الله ޢަންހާ ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ދަތުރުފުޅަކަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށް ޤަޞްދު ކުރައްވައިފިއްޔާ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ދެމެދުގައި އެކަލޭގެފާނު ޤުރުޢަތު ޖަހައްވައެވެ. އަދި، ޤުރުޢަތުން ދިމާވި އަނބިކަނބަލަކު އަރިހުގައި ގެންދަވައެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ، އެއްފަހަރަކު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމައަކަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށް ޤަޞްދުކުރައްވައި، އަރިހުގައި އަނބިކަނބަލަކު ގެންދެވުމަށް ޤުރުޢަތުލެއްވުމުން، އެ ޤުރުޢަތު ދިމާވީ ތިމަންކަމަނާއެވެ. އެހެންކަމުން، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަރިހުގައި ތިމަން ކަމަނާ ނުކުމެވަޑައިގަތީމެވެ. އެއީ، ހިޖާބުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަށް ފަހުގައެވެ. ތިމަން ކަމަނާ އިންނެވީ ތިމަން ކަމަނާގެ ހައުދަޖުގައެވެ. (އެބަހީ، ތިމަން ކަމަނާ ހައުދަޖުގައި އިށީނދެވަޑައިގަތުމުން އެބައިމީހުން އެ ހައުދަޖު ޖަމަލު މަތީގައި ބަހައްޓައިގެން ދަތުރު ކުރައްވައެވެ. ހައުދަޖަކީ ޖޯލިން ނުވަތަ އެފަދަ އެއްޗަކުން ނިވާވާ ގޮތަށް

ޤުއްބައްގެ ގޮތުގައި ހަރާފުޅުގައިވާ އެއްޗެކެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އިސްނަވާއިރު،
އެހެން ދީރުންނަކަން އެތެރެއެއް ނުފެންނާނެއެވެ.) ދެންފަހު، ތިމަންނެން
(އެ ދަތުރު ނިމުމަށްފަހު) އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާއަށް އެނބުރި
ވަޑައިގެންނެވުމުން، އަލްމަދީނަތުލް މުނައްވަރާ ކައިރިވެފައި ވަނިކޮށް
ޛުލްޙުލައިފާ އެތަންގައި މަޑުކުރެއްވުމަށް އެންގެވުނެވެ. އިބްނު އިސްޙާޤުގެ
ރިވާޔަތަކުން ސާބިތުވާ ގޮތުގައި، އެ މަންޒިލުން ފުރާވަޑައިގެން
ހަގަސާޖެން ބައްޔާ ރާހަ ކުރެއްވުމަށްފަހު، ދަތުރު ފެއްޓެވުމުން އަދުދު
ކުރެއްވުނެވެ. ފަހު، ގޯފާ މަޢުނުކުރުމުން ތިމަންނަކަމާ ހިނގަވާފައި
ތަޝްކުރާ ދުރަކުން ވަޑައިގަތީމެވެ. އެއީ، ރަސޫލާ ބާޖީ ކުރެއްވުމުކަމެވެ.
ރަސޫލާ ބާޖީ ކުރެއްވިއަހެން ތަޝްކުރާ ދިވާއަން ކުރިމަތިފެއްވައި
ވަޑައިގެންނެވިއިރު، ތިމަންނަކަމާގެ ކުރިޔުގައި އަޅުއްވާފައިވާ
އަބާރަނަކުރު ވަނީ ކާނެގެން ގައްޖިފައެވެ. އެއީ ނުހަށް ރިޤީ ދުވޭ
އާގައި އެކުލެވިފައިވާ އަބާރަނަކުރަހުކަމެވެ. އެ ގައިދެއްވުމަށް ބަލާ
ވަޑައިގަތީމެވެ. އެކަނޭނާއި ކުރެއްވުމުގައި ވަގުތު ގާދިވައެވެ.
އެއަބާރަނަކުރު ގައިދެއްވައިގެން ސަވާރީއަކު ވަޑައިގެންނެވިއިރު ތަރުކާލަކު
އެތަން ދަނޑުކޮށް ހިނގައިއްޖެއެވެ. އެއްވެސް ބާކާގޮތް އެކަށިގައި ނުވެއެވެ.
ތިމަންނާކަމާ އިންނަވި ހަމަދުރު ވެސް ނުވެއެވެ. އެބާކާރުން

ހިދުމަތްކުރަމުން ވަނީ، ތިމަންނަމެން އާގައި އިންނެވިކަމުންނެވެ.
އެޖަމާނަށް، އަންހެނުން ހިޔާނާތް ޚުދުހިލާފް ތިބާ ޖަމާންކޮށެވެ. ކައިބާއި
އުޅެނީ ވެސް ނުހަނު މަދު އެތިކާލެއްގައެވެ. ފަހު، ތިމަންނަމެން އިންނެވި
ހައްދަވާ އުފުއްލެވި ބޮޑުވުންތަކް ތިމަންނަމެން އާގައި ނެތްކަން
އެނގިވަޑައިނގަތީއެވެ. މި ބަރަކާތް ޝަރަފަ ކުރައްވާ ބޮޑުވުން
ވިދާޅުވުފުއިވާއެވެ. އެދިވަސްވަރު އެކަމަނާގެ އުމުރުފުޅުން ފަނަރަ
އަހަރުވެސް ނުފުރެއެވެ. އެބޮޑުވުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަޅާބަހަނަކޮޅު
ހުއްދަވަން ވަޒީރުގެވަޑައިގަތީމާ އެކަމަނާގެ ތެއްފުޅުކަމަންނައި، މިބަދަލުގެ
ކަންކަމުގައި އެނގުމެވެ. ފުރިހަމަގޮތުގައި ތަޤުރީބާ ނެތިކަމަށް ވާތީއެވެ.
އެހެން އެކަމަނާގެ ހަރުފުޅީ ބޮޑުވުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުވަތް ހަރުހާގައި
ދަންނަވިނަމަ، އެ ހުއްދަވަން ވަޑައިގެނެވެ. އެހައި ތެއްފުޅު ނޫންނަމަ،
މިބަދަލުގެ ކަންކަމުގެ ނަތީޖާއާއި ވިސްނައިވަޑައިގެނެވެ. އެބޮޑުވުން
ރިވާކުރައްވާ ފައިވާއެވެ. އާދޭ ފުހަށްވެސް، ހަމަ މިގޮތަށް އެކަމަނާގެ
އަޅާބަހަނަކޮޅޭ ދަރިކަލުންގެ މަރިޔަމް ގެއްލުމުން މިފުހަރު އިތުރު
އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވާލުމުން، ފުރަން ބިޑުން ދަރިތަކުންގައި އިތުރު
އެކަލޭގެފާނު މަޢުކުރައްވިއެވެ. އެއީ، އެކަމަނާ އެ އަޅާބަހަނަކޮޅު
ހުއްދަވަންދަންނަވާ. ތިރައްމުގެ ގާދަ ބޮޑެތްކަމުގެ އެކަމުގެ

ސަބަބުންނެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. ތިމަންކަމަނާ
ގޮވާލެއްވުމުން ޖަވާބު ދެއްވާން އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެތަނގައި ނުވެއެވެ.
ދެން ތިމަންކަމަނާ ހީކުރު ކުރެއްވީމެވެ. އަބޫބަކުރުންނަށް ތިމަންކަމަނާ
ނޮކަން އަނބިމެންގެ ތިމަންކަމަނާ ކޮއްދުމުން
ވެގެންނަވާނެއެވެ. އެކަންކަމުން އެކަނިވެރި ބާރުގައި އެތަނގައި
އިންނަވަނިކޮށް ތިމަންކަމަނާގެ މައްސަރު ނިދުމަގިތުވެ، އަވަސްބަ
ފެއްވިއްޖެއެވެ. އިބްނު އިސްޙާޤު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފޮތުގައިވެއެވެ. ދެން
ތިމަންކަމަނާގެ ހުދުނުކުރު ނިވާކުރައްވައިދެން ބިންމަތީގައި އޮތީ
ވެގެންކަމުގެ. ވަރަން އަވަހަށް ހުރެވިދާނެއެވެ. ބަޔަކު
ޝަރަބަ ކުރެއްވި ބާލައިގެން ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. އައި، ސަހަރާ އެއްގައި،
ރޭގަނޑެއްގައި ގިނަކަންތަ އިންނުވުމުގެ ބިރުވެރިކަމުން އެކަމަނާ
ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވުމަށް ﷲ މިންވަރު ކުރެއްވީ، އެކަމަނާ ހަރާމު
ކުރައްވުމަށްބަލައި ހަވާރަ ފެއްދުން އެކަމަނާގެ މައްސަރު
ގަދަވީކަމުގައެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. ސަފްވާނު ބުނު
ހަދުބަރުބިދު ހަރުސުދަމިއްރު ހަދި ޙަޝަކަރުގެ ފަހަތުން
ވެގެންނަވާ ބޭކަލުކަވެ. ޙަޝަކަރުގެ ފަހަތުން ވެގެންނަވާ ސަބަބު
ބާރުނުކުރައްވާފައިވާ ބަޔަކީއެއް، ﷲ ރުއްސުންފައިވި އިބްނު އުމަރުގެފާނު

ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ޢުކާޝާގެފާނުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޤިޞާޞްކަމުގެ

ފުރުޞަތުން ވަޑައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގެން ރަސޫލުﷲ ﷺ ދެންނެވިއެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ ޢުކާޝާގެފާނަށް އެ ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ. ދެންފަހު،

ޤިޞާޞްކަމުގެ ޖިސްމުބާރަކުން ގަމީހު ނައްޓާލައްވައި ނިއްކުމުން، ޢުކާޝާގެފާނު

ބާރުވެރިކަން ކުރައްވާލެއްވި ދަރިމަތިން ބޮސްދެއްވިއެވެ. ދެން އުބައިދުކަލުންނާއި

ހިތްވަރު ދެއްވާށޭ އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ﷲ ތަޢާލާ ރަސޫލާގެ ޝަފާޢަތްވެގެން

ވިދާޅުވިއެވެ. ބަރަކާތް ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ޢުކާޝާގެ މަތިން ކުރެއްވި

މުބާރަކުން ހަރަކާތްތަކަށް، ނިކަމެތި އަޙްމަދަށް ފުރުޞަތު ދެއްވިއެވެ. އަދި،

ފިރިހެނުންނާ ނުވަތަ އަންހެނުންނާ އަރިހުގައި ނިކަމެތިކަމާ ގުޅިގެން،

ތިމަންނާ ކަލޭގެ ކަމުނުވި ތަނަށް ވަޑައިގަތެވެ. އަމަނާތް ވަޑައިގެންނެވުން

އަދި ތިމަންނާ ކަލޭގެފާނާ ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ޢަބްދުﷲ މާލިކުﷲ،

ހިޖުރަގެ އަށަވަނަ ދުވަހުގެ މަތީގައި، ތިމަންނާ ތަކުރާރު ހިޖުރަގެ، މުޙައްމަދު

ނަބިއްޔާގެ ދަރިކަލުން އުފާކުރެއްވި ތިމަންނާ ކަލޭގެފާނު

ދެކެ ވަޑައިގަތީ ތަކުރާރުކޮށް. ތިމަންނާ ކަލޭގެފާނު ނުވަޑައިގަތުމުން،

އުފާކުރެއްވުން، (إِنَّا لِلهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) މިފަދައިން ކިޔުމުން

ތިމަންކަމަނާއަށް އެއަޑު އިވިފައި ހޭލުދުލެވިއްޖެއެވެ. ފަހެ، އެހިނދު، އަވަސް އަވަހަށް ތިމަންކަމަނާގެ ޖިލްބާބުން މޫނު ނިވާ ކުރައްވައިލީމެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު މިމާނަގައި ވިދާޅުވެފައި މިވާ ޖިލްބާބުގެ މާނައަކީ، މުސްލިމު އަންހެނުން މުޅި ހަށިގަނޑު މޫނާއެކު ނިވާވާގޮތަށް ހަށިގަނޑޭގެ ގުނަވަންތަކުގެ ސިފަ ފާޅު ނުވާގޮތަށް ބޭނުންކުރާ ހެދުމެވެ. މި ޙުކުމަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވެސް ވާރިދުވެފައިވާ ޙުކުމެކެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ يُدۡنِينَ عَلَيۡهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَن يُعۡرَفۡنَ فَلَا يُؤۡذَيۡنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٥٩ ﴾ [18].

މާނައީ: އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނާއި، مؤمن ންގެ އަންހެނުން، އެކަނބަލުންގެ ފޭރާންތަކުން ނިވައިވެތިބުމަށް ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަނބަލުން އެނގިގެން ވުމަށާއި،

18 الأحزاب: ٥٩ .

އެކަނިބަލުންނަން އުނދަގޫ ނުލިބުމަށް އެގޮތް ގާތްކަމަކަށް ބޭނުމެވެ. ﷲއަށް،
ގިނަގިނައިން ޝުކުރުއަދާކުރާ، رحيمވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަރުނައި
ފެނިގެންވެއެވެ.
އެހެންކަމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވެއްވި ދުވަހަކީ ތިމަންކަމަނާގެ ޖިލްބާބުން
މޫނުފުނާ ނިވާކުރައްވައިލީމުވެ. ﷲ ގެންދެއްވައި ވިދާޅުވިވެ.
އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ، ސަލަމާން ބުން ހަލުވިކުރެއްވި ތިމަންކަމަނާއާ
އެއްވެސް ވާހަކައެއް ނުދެއްކެވިއެވެ.) ހަމަ (إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ
رَاجِعُونَ) މިހެން ވިދާޅުވި ހެދު ގޮތުގެ އެހެން އެއްވެސް ހެދެއް
އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތައިން ނާއްސަވައިލިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަމާލަން
ސަވާބުވާގޮތަން، އާދެ ބަނޑު ބިންމަތީގައި ޖެހޭގޮތަން ބާއްވާފައި
އެޖަމަލުގެ ކުރިގެ ދުވްއްގަނޑެން ފައިންޖެހޭ ހަރުއްވައި ޖަމަލު
ހިފެހެއްޓުމުން، ތިމަންކަމަނާ އެޖަމަލުގެ މައްޗަން ސަވާރުވެ
ވަޑައިގަތީމެވެ. މިފަދައިން، ސަވާރުވެ ވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނު
ޖަމަލުގެ ލަގަނުގައި ހިއްފަވައިގެން އެޖަމަލައިގެން ދަތުރު ފެއްޖެވިއެވެ.
މިގޮތުގައި ދަތުރުކުރައްވައި، ލަޝްކަރުގެ ތުރައަށް ވަޑައިގަތީ ގެންދަރު
އެންމެ ހުރި ވަގުތުގައެވެ. ފަހެ ހަވާކުރަތު ބަހަކު ހަވާކުރު

ހިނގައްޖެއެވެ. އެބަހީ، މިބާދިޝޯއާ ބޭނާގޮތުން، އެކަމަނާއާމެދު ދޮގު

ހަބަރު އުފައްދައި، އަދި އެ ދޮގު ހަބަރު ފެތުރި މުޅިން ފާފަވެރި

ވެގެންދިޔައެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ތިމަންނާމެން އަލްމަދީނަށް

މުނައްވަރާއަށް ވަޑައިގެންނެވީމެވެ. ފަހު، އެއަށްފަހު މަސްދުވަސް

ވަންދެން މިމަސްލަކަމާ އާޔާސްކަންފުޅާ އުޅުއްވީމެވެ. ދޮގު ހަބަރުގެ

އަޑުފޮޅިން އެވާހަކަ ދައްކަނި އުޅޭކަމުގައިވިއެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަ

ވާހަކައެއް ދަރުކަމުންނާކަން އެނގިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް

ތިމަންނަކަމާ އާސާސަކޮށް ދުއްތަ ﷺ ރަސޫލުﷲ

ތިމަންނަކަމާއާދު ބަރަކާތްތަކާ އާދޭސްކުރެއްވުން މިފަދަ ދުއްލަވަޔަށް

ނުގަންނަވަމެވެ. ތިމަންނަކަމާ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނަވާފައި ކަމަނާގެ ޙާލު

ކޮށްލައްވާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް މިގޮތް ކުރެއްވި ހުރިހާ އާދަކާތްކަން

ފެންނަހުންނަ ކިއެއް ނުވެއެވެ. ކަންތައް ވުޒޫ ހިތްޕުޅުގައި

ޝައްކުތައް އުފެދުނެވެ. ނަމަވެސް ނުދައްކަވާ ހިނގާފައިވާކަށް

ތިރިސަލީމް ނުކުރެވެއެވެ. އާދޭސްކަމުގެ މުޅިން ރަނގަޅު ނުވަނީސް

އެއްރެއަކު ފަހަރު ބާރަ ކުރައްވަމުންދިޔައިން މިސްރުބަރުވަކީން ކަންދާރުވި

އަރިހުގައި މަދީނާގެ ރަންބާރަން ނުކުތް ވަޑައިގެންވެ. ދެން

ބަކަނބަފުން އުދުވަސްފަށް ނުކުތްފަޑައިގެންނަވީ ރަގަނޑު ކޮށް.

އެއީ އެފަދަ ތަންތަން ގޭގޭގެ ކައިރިން ބޭނުންކުރަން ފެނުމުގެ ކުރީގައެވެ. ފަހެ، ތިމަންނަކަމަނާ އާއި، އުއްމު މިސްޠަޙާއި، ދެކަނބަލުން ނުކުމެވަޑައިގަތީމެވެ. އެކަމަނާއަކީ އަބޫ ރުހުމް ބުން ޢަބްދުމަނާފުގެ ދަރިކަނބަލުންކަމުގައެވެ. އެކަމަނާގެ މަންމާފުޅަކީ ޞަޚްރު ބިން އާމިރުގެ ދަރިކަނބަލުންކަމުގައެވެ. އެއީ، އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ދައިތުންގެ ބޮޑުދައިތާފުޅެވެ. އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުންނަކީ މިސްޠަޙު ބިން އަޘާޘާއެވެ. ފަހެ، ތިމަންނަކަމަނާ އާއި، އުއްމު މިސްޠަޙު އާއި، ދެކަނބަލުން ނިމިގެން ގެކޮޅާ ދިމާއަށް ކުރިމަތިލައްވައި ވަޑައިގަންނަވަނިކޮށް ބިންމަތީގައި އޮޅި ކަނިގަނޑެކަށް އުއްމު މިސްޠަޙު އުޅުއްވުމުން ވެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ. މިސްޠަޙު ހަލާކުވެއްޖެއްޔެވެ. އޭނާއާ ނުބައިކަންތަކެއް އެކުރަވައިދެއްވެވެ. ފަހެ، ތިމަންނަކަމަނާ ދަންނަވައިދެއްވީމެވެ. ތިޔަ ވިދާޅުވީ ހާދަ ނުބައި ބަހެކެވެ. ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެފައިވާ ބޭކަލަކާމެދު ނުރުހުމުގެ ބަހެއް ވިދާޅުވީތޯއެވެ؟ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ހިޖުރަކުރެއްވި ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ދަރިކަލަކާމެދު ނުރުހުމުގެ ބަހެއް ވިދާޅުވީތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. މިސްކީނަކުންގެ މަކަރުވެރިކަމާމެދު ކަމަނާގެ އާޚިރުކަމުގެ ބޭކަލަކާއެވެ! އޭނާ އެ ދެއްކުވި ވާހަކަ ކަމަނާ

ނާއްސަވަމުންދެއްވީއެވެ؟ ތިމަންކަލުނާ ދެންނެވީމެވެ. އެއީ ކޮންފަރާތަކަ އެއްޗެއެވެ؟ ދެން، އެހިނދު ތިމަންކަލުނާއާ ދެކު ފުޅުބިރުގެން އުޑު ބޮޑުވެގެންވާ ދޮރު ހަބަރުގެ ވާހަކަ އަންގަވައި ދެއްވައިފިއެވެ. ދެން، ތިމަންކަލުނާގެ އާދާސްކަންކުރު ކުރިއަށްވުރެ ހާ ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. ތިމަންކަލުނާ ގެކޮޅަށް ވަޑައިގަތުމުން ރަސޫލު الله ﷺ ވަޑައިގެން ސަލާމްކުރައްވާފައި ކަމަނާގެ ހާލު ކިހިނެއްކަމެއްތޯ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލުނާ ދެންނެވީމެވެ. ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގަތުމަށް އިޒުނަދެއްވުން އެދުނީމެވެ. ދެންފަހުން، ރަސޫލު الله ﷺ އިޒުނަ ދެއްވައިފިއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕާފުޅާ، މަންމާފުޅުގެ އަރިހުން ވަޑައިގަތުމަށް ގަސްތުކުރެއްވީ ސަބަބަކީ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅުގެ އަރިހުން އެކަން ޔަގީންކުރެއްވުމަށެވެ. އެއީ ހަމަ ދެކެވުނު ވާހަކައެއް ބައްޕާފުޅުމަށެވެ. ބައްޕާފުޅާ މަންމާފުޅުގެ ގެކޮޅަށް ވަޑައިގެންނެވީމެވެ. އަދި މަންމާފުޅުގެން ސުވާލުކުރެއްވީމެވެ. އާ މަންމާފުޅުގާއެވެ! ދިސްކުޅަކުން ބުރައްކަތް ކޮން ވާހަކައެއްތޯއެވެ؟ މަންމާފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ. ދަރިފާ ހަރުކަސްބަތުލުންނޫނެވެ! ކަލޭބޭ ނުވާނެއެވެ! ފުރިފުރިހަ ކަންބޮޑުވެތި ވިސްނާނެއެވެ.

اللهُ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވެއެވެ. މީހަކުގެ ގާތުގައި އުމުރާ ޚިބާވާ ރިޔޮ
އަންބެއް އިސްތިރީއައި އުމުރާއަން އެއް އަންބަކަށްވުރެ ގިނަ އަނބީން
ތިބެނަމަ އުރިޔާ އަނބިމީހާއާ ދެދު ބާވަތް ބާވަތުގެ ވާހަކަ ގިނަވުމަކީ
ނުހަނު ގިނައިން ވާކަމެކެވެ. ދެންފަހެ، ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ އަރިހުން
ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ތިމަންކަލަނގަށް އުރިހުނު ވިދާޅުވެވުނެވެ. سُبْحَانَ
اللهِ! ހަމަކަށަވަރުން މިސްކީނުން އުވާލަކަ ތައްކައިރުއެވެ.

ދެން ނަބިއްޔާއާ އެޗްގައި ޔަގީނުކުރެއްވުމުގައި ހާދަކުރައްވައިން
ތިމަވަހައިގެނެވެ. ދުނިޔެވުން ކަރުނަ އަޅުން ކާނޭގެންއް ނުދެއްވެ.
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އަވަހަރަށްގެއް ނުހެއްޓުވުނެވެ. އެދުވަސްވަރު ރަސޫލާ
ﷺ ޙަދީޘްގައި އުސޫލާ ބިން ޖައިދުގެފާނާ މަސްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ.
އެދުވަސްވަރު ވަނީ ވަރީ ބާވައިލެއްވުން ގެދުކަނޑު ފަށައެވެ.
އުސޫމަތުގެފާނު އިޝާރާތްކުރެއްވި އެކަށޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން
އެކަމުން ބަރީއަވެގެންވާ ކަމުގައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ!
ކަށޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާ ދެކު ހެޔޮކަމެއް ނޫނީ މިހަންގަކަލުން
ދަންނަވާއެއް ނުވެގަތުމައެވެ. ޢަލީގެފާނު ދަންނަވިއެވެ. اللهُ ގެ

ރަސޫލާއެވެ. މިކަންތަކާމެދު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު
އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަނބަލުންނާ ކައިވެނިބައްލަވައިގަތުމުގެ ހުއްދަ ވަނީ
މާތް الله ދެއްވާފައެވެ. އަންހެނުންނަކީ ގިނަބައެއްކަމެވެ. ކަލޭގެފާނު
އެކަމަނާގެ ހެދިމާއި ސުވާލު ކުރައްވައިދިނަމަ ތެދަށް އެވާހަކަ
ވިދާޅުވާނެއެވެ. ބަރީރާ ސަލަރަކުރައްވާ ބޭކަލުން ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. الله
ރަސޫލުއްލާހު ޢަލީގެފާނު މިދެންނެވި ގޮތަށް މަޝްވަރާ ދެއްވި
ސަބަބަކީ އެދުވަހު ހަބަރުގެ ސަބަބުން ބިރުވެރިކަމަށްފައިވާ ހިތާމަފުޅާއި،
ހިތްޕުޅު ދަތިވެފައިވާކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާތީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ
ހިތްޕުޅު ހަމަޖެއްސެވުމުގެ ގޮތުން ކަމަށެވެ. އަދި، އެއީ ގެއްލުންހުރި
ދެގޮތުންކުރު އެންމެ ގެއްލުން ކުޑަ ގޮތް ހޮވުމުގައި ކަމަށެވެ. އިމާމު
އަންނަވަނީ ވިދާޅުވެދެއްވީގައި، الله ރަސޫލުއްލާހު ޢަލީގެފާނު އެގޮތް
ހުށަހެޅުއްވި އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު އެއީ، މި މައްސަލާގައި
އެންމެ މަސްލަހަތު ބޮޑު ގޮތްކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާތީ
އެވެ. އެހެން، މި ދޮރު ހަބަރަކީ، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހިތްޕުޅުގަން ނުހަނު
ހިތާމަވެރި ފުން އަސަރު ކުރުވި ކަމެއް ކަމުގައިވާތީ އެކަލޭގެފާނުގެ
ހިތްޕުޅަށް ހަމަޖެހުން ގެނެސް ދެއްވުމަށް ދުޢާވި ނަސޭހަތްތަކެވެ. ބައެއް

ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، އަނބިކަނބަލުންނާ ވަކިވެވަޑައިގަތުމަށް ޢަލީގެފާނުގެ ބަސްފުޅުން ކަނޑައަޅުއްވައި އިޝާރާތްކޮށް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެނީ، އެ ނަޞޭޙަތާ ގުޅުވައިގެން ވިދާޅުވެފައިވަނީ، އެކަމަނާގެ ޚާދިމާއާ ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، ތެދުތެދަށް ވިދާޅުވާނެކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން މާތް الله ރުއްސެވުނުއްވި ބަރީރާގެން މިވަނީ ރަސޫލުالله ﷺ އަން ރުހިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަށް މައްސަލަ ނިންމެވުމަށް އިޝާރާތް ކުރައްވާފައެވެ. އެކަމަނާގެ ޚާދިމާ ސުވާލުކުރެއްވިނަމަ އެކަމަނާ ވިދާޅުވާނީ ތެދެވެ. އަދި ޢާއިޝަތުގެފާނު އެކަމުން ބަރީއަވެގެންވާކަން ވެސް އެޚާދިމާއަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. މި މަޝްވަރާ އަކީ ނުހަނު ޙިކުމަތްތެރި މަޝްވަރާއެކެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހު، ރަސޫލު الله ﷺ ތިމަންކަމަނާގެ ޚާދިމާ ބަރީރާ ގެންނަވައި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ބަރީރާ ކިޔުއްވިއެވެ. އޭ ބަރީރާއެވެ. ކަމަނާ ޝައްކުވާފަދަ އެއްވެސް ކަމެއް ދުށުވަޑައިގަތީމުތޯއެވެ؟ ބަރީރާ ދެންނެވިއެވެ. ހައްޤު ތިރިނައިގެން ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވި الله ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. ޝައްކުވާފަދަ

އެއްވެސް ކަމެއް ދެނެވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ. އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. އެދޯރުގެ ޚަބަރުގެ ވާހަކަ ހަވީރުކުރައްވައި ޙަދީޘާ ސުވާލު ކުރެއްވުމުން އެކަމަނާ ހައިރާންވެގެން ދެންނެވިއެވެ. سُبْحَانَ اللهِ! ޢާއިޝަތުގެފާނަށް އުމުރުން ގަ ބޮޑުކަމަށްވީއެވެ. ތިކަމަކާ ފުން ދޭތެރެ އެކަމަނާއާ ހަވާލުކުރެއްވިތަނާ ވަޑައިގަތުމުން އެކަމަނާ އެއާދެ އާޖިޒުވެ ވަޑައިގަތުމުން ހަކަރިކަކަ ޖަނަވާރު އެދުންގަނޑު ކައިރިކަމު ކަމުގައިވުން ގެނބި އެކަމަނާއާ ދުރު ހައިބަތް ދެންނެވޭކަށް ނުކެރުނެވެ. މި ޙަބަރުން އެކަމަނާ ގަސްދުކުރައްވާފައި މިވަނީ ޢާއިޝަތުގެފާނާ ދުރު ހައިބަތް ހުރި އެއްވެސް ކަމެއް ދެނެވަޑައި ނުގަންނަވާކަމުގައެވެ. ޙަދީޘާ ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނަށް ހައިބަތުގަނޑުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ޙަދީޘްކޮށްދެއްވިއެވެ. الله ގަސްދުއްވައި ވިދާޅުވެފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޢާއިޝަތުގެފާނަށް ރަސޫލުގެ އަޑުއިވި ޙަދީޘްކޮށްދެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ ކަމެއް ކުރައްވިނަމަ ކަލޭގެފާނަށް الله އެކަމެއްގެ ޚަބަރު ދެއްވާނެއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ޙަޤީޤަތަކީ ވިސްނުން ތޫނުކަމާއެކު މިސްކީނުން ހަޖައިލުމެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ވިދާޅުވި، އެދުވަހު الله ބިން އުފެއްދު

ބިން ސަލޫލުގެ ކިބައިން އުޒުރުވެރިވަޑައިގަތެވެ. ދެން، މިންބަރަށް އަރާވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާމެދު މިމަންކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކުރި މީހަކާ މެދު މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދެއްވާނީ ކޮންބޭކަލަކުތޯއެވެ؟ الله ގަންދީ ވިދާޅުވެފައެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ކިބައިން ހެޔޮކަމެއް މެނުވީ ދެކެވަޑައެއް ނުގަންނަވަމެވެ. އެބައިމީހުން އެބޭކަލަކާމެދު އެވާހަކަ ދައްކާ ބޭކަލަކީ، އެބައި، ހެޔޮކަމެއް ބުން އަޅުގަނޑުމެންނާއި، އެކަލޭގެފާނާ މެދު ހެޔޮކަމެއް މެނުވީ ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. ދެން، އެހިނދު ސަޢުދު ބިން މުޢާޛު ތެދުވެވަޑައިގެން ދަންނަވައިދިނެވެ. الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެކޯގެ ހަބަރު އުފަލްތަކީ ފޮނުވި މިހާރު، އައުސް ޤަބީލާގެ މީހަކު ކަމުގައިވާނަމަ، މިމަންކަލޭގެފާނު ކަނޑެލް އޭނާގެ ކަރުގައި ޖަހައި ބޮޑުކޮށްލާނަމެވެ. އެހެނަސް، ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާގެ މީހަކުނަމަ، ކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާ ގޮތަކަށް އޭނާއާމެދު ކަންތައްކުރާ ހުރީމެވެ. އެހިނދު ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާގެ ވެރިޔާ ސަޢުދު ބިން ޢުބާދާ ތެދުވެވަޑައިގެން ސަޢުދު ބިން މުޢާޛަށް ދަންނަވައިދިނެވެ. الله ގަންދީ ވިދާޅުވެފައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އެހެނަކު

ޒަމާނެއް ނުހުރެވޭނެއެވެ. އެހިނދު، އުސައިދު ބިން ޙުޟައިރު
ތެދުވެވަޑައިގެން ސަޢުދު ބިން ޢުބާދާގެފާނަށް ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން އެމީހަކު ޤަތުލުކުރައްވާ ހުރީމެވެ. މި
ބުނުމުން އެ ދެފަރާތަ ދެމެދުގައި ރުޅިވެރިކަމެއް ހިނގައިދިޔައެވެ.

ރަސޫލުﷲ ﷺ މިންބަރުގައި ހުންނަވައިގެން ނަޞޭޙަތް ދެއްވައި، އެ
ދެފަރާތަ ދެމެދުގައި އުފެދުނު ކަންތައް ހަމަޖެއްސަވައި، އެންމެހައި
ޞަޙާބީން ހިމޭނުވެއްޖެއެވެ. ޢާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެދުވަހު
ތިމަންނަކަނާ ރިރި ކުރެއްވުން ހުއްޓުމެއް ނުލިބުނެވެ. ކަރުނަތަކުން
ކަރުނަ ހުއްޓު ނިދިވެސް ނާދެއެވެ. އަވަހާރާއި ނުހުއްޓިއެވެ.
ހުނދުން ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު ތިމަންނަކަނާ އަރިހަށް
ވަޑައިގެންފިއެވެ. ތިމަންނަކަނާ އަވަހާރަކުރު ނުރައްކާވައި ހިރިކި
ކުރައްވާތާ ދެހާއި އެއްކަމަށް ވެއްޖެއެވެ. ތިމަންނަކަނާއަށް ހިރިކި
ކުރައްވާފައިވާ ގިނަކަމުން، އެކަމުގެ ސަބަބުން މާޔޫސްވެސް
ހަރުކަށިކަމެއްގައި ވީއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕާފުޅާއި
މަންމާފުޅު ތިމަންނަކަނާގެ އަރިހުގައި އިށީނދެވަޑައިގެން ތިއްބަވަނިކޮށް،
އަންސާރީ ބޭކަލަކު ގޯތިކަން ވަނުމުގެ އިޖާޒަތަށް
އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ތިމަންނަކަނާ އިޖާޒަތު ދެއްވުމުން ގެތެރެ

ތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެން ތިމަންމެންގެ އަރިހުގައި އިށީންދެވަޑައިގެން
ކީރިތި ކުރައްވަން ފެއްޓެވިއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިމަންމެން ކިޔުމުގައި ތިއްބަވަނިކޮށް، ރަސޫލު ﷲ ﷺ ތިމަންމެންގެ
އަރިހަށް ވަޑައިގެން ސަލާން ކުރެއްވުމުން ފަހު އިށީންދެވަޑައިގެންފި
އެވެ. އިތުރު އަބޫބަކުރުގެފާނު ވަޑައިގަތީ ހަބަޝީން ސަމާދާން ކުރަމުންނެވެ.
އުއްމު ރޫމާންގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު އުޅުއްވަނީ
ގަދަ ހުމުގެއްގެ ސަބަބުން އާގާސްކަންފުޅާއެވެ. އިތުރު އަބޫބަކުރުގެފާނު
އުއްމު ރޫމާނާ (ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ މަންމާފުޅު) ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.
އެކަމަނާގެ އާގާސްކަންފުޅު ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އުއްމު ރޫމާން ދެންނެވިއެވެ.
ވަރަށް ގަދަ ހުންފުޅުގައެވެ. ރަނގަޅު ކުރައްވައިފިއެވެ. މިސްކިތުން ދަރުކަރި
ވުޅޭ ވާހަކައިގެ ސަބަބުން ވިކަމުން ކަމުގައިވެދާނެއެވެ. އެކަމަނާ
ދެންނެވިއެވެ. އާދޭހެވެ! ދެން ޢާއިޝަތުގެފާނު އިސްތަށިފުޅުގައި ގޮވެ.
ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިދުވަސް ހަބަޝު ފޮނުއްވަމުންދިޔަ، މިގޮ
ކުރިގައި، ތިމަންކަމަނާގެ އަރިހުގައި އިސްތަށިފުޅު ނުގަންނަވައެވެ.
އިތުރު އެކަމަނާގެ ވަނީ ބޮޑުއިންވަރުގައާ މިހާރު މަސްކަތްވަސް
ފޮއްޓެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ

އިށީނދެވަޑައިގަންނަވައި، الله އަށް ޙަމްދާއި ޝަނާ ދަންނަވައި
އެއަށްފަހު ވިދާޅުވި އެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނައެ! އޭ ޢާއިޝާއެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން ކަމަނާއާ ދެން މިވެނި އެއްވެސް ގޮތްގޮތަން ދެކެވޭ ވާހަކަ
ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުސަވައިފީމެވެ. ކަމަނާ އެކަމުން ބަރިއަވެ
ވަޑައިގެންވާނަމަ އަރަހުރި މާތް الله ކަމަނާ ބަރިއަކޮށް ދެއްވާނެއެވެ.
އާދަޔާ ޚިލާފު ކަމެއް ހިނގާފައިވާނަމަ އަރަހުރި މާތް الله އަށް
އިސްތިޣުފާރު ކުރައްވައި ތައުބާވެ ވަޑައިގަންނަވާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން
الله އީ ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެ އެވެ. ޢާއިޝާގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ މިވާހަކަފުޅު ދައްކަވައި
ނިމިވަޑައިގަތުމުން، ތިމަންކަމަނާގެ ދެލޯފުޅުން އޮހިއަރި ހުރި ކަރުނަ
އަޅުން ހުއްޓިއްޖެ އެވެ. ދުން ތިމަންކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅުގަން
ދަންނަވައިފީމެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ޖަވާބުދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވި އެވެ. الله ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވަމުއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އަށް
ދަންނަވާން ޖަވާބެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަން އެނގިވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ.
މަންމާފުޅަން ދަންނަވައިފީމެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވީ ރަސޫލު الله ﷺ

އަށް ދެއްވާނެ ޖަވާބެއް ޔަޢުޤޫބުގެފާނަށް އިނގިވަޑައިގެން ނުވިއެވެ. ބާއިސްވެދާނެ ވިދާޅުވިއެވެ. ޔަޢުޤޫބުގެފާނު ވިދާޅުވީވެ. ޔަޢުޤޫބުގެފާނު އަރީ ޚަބަރު ދަ ތަކަލީފުތަކަށް. ޔަޢުޤޫބުގެފާނު ސަބުރުކުރައްވައިގެން ﷲ ދަންނަވާގެން ނުވެއެވެ. ޔަޢުޤޫބުގެފާނު ވިދާޅުވާ އެއްޗެއް ރީތިސަބުރުން ވަޑައިގެން ނުބައިކަމުގެ ބާރެވެ. ﷲ ގެ ރަދުއްވަ ވިދާޅުވަމުވެ. ހުސްޖެހޭގޮތުގެ ބައްޓަމުގައި އަބަދު ރަނގަޅުގޮތް ވިދާޅުވި ބަސްތަކު ގޮތްވީ ރީތިސަބުރުންނެ ޔަޢުޤޫބުގެފާނު ހިސާބުގެ ގޮތްދިނީ ނުކުރައްވާ ދީފަ. އަދާހުގޮތް ވިދާޅުވާވަނީ ހިސާބުއަޅުގަނޑަށް

﴿فَصَبۡرٞ جَمِيلٞۖ وَٱللَّهُ ٱلۡمُسۡتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ١٨﴾[19]

މާނައީ: ފަހެ، (ޔަޢުޤޫބުގެފާނަށް އޮތީ) ރީތިސަބުރުކުރުން. ކަލޭމެން ބުނާ ގޮތް. އަދި ރީތިސަބުރުން، ސަބަބެއް ދީގެ އެއްޗެހީގެ މައްޗަށް (ކަލޭމެން ބުނާ) އެހީތެރިވާ ފަރާތަކީ ﷲ އެވެ.

ޔާއިސްވެދާނެ ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ޔަޢުޤޫބުގެފާނު އިނގިރޭސިވަޑައިގެން ދަންނަވަމުން ރީތިމިނެވި ވެޑައިގެންނެވެ. އަދިނަމު، ހަމަކަށަވަރުން

---

[19] يوسف: ١٨.

ތިމަންކަމަނާ އެކަމުން ބަރީއަވެގެންވާކަމާއި، އަރަހުނި މާތް ﷲ
ތިމަންކަމަނާ ބަރީއަކޮށްދެއްވާނޭކަން ޔަޤީންކުރެއްވީމެވެ. ނަމަވެސް ﷲ
ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވެވޭ. ތިމަންކަމަނާއާމެދު، ﷲ ވަޙީ ބާވައިލައްވައި،
އެއީ ކިޔަވާ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކެއް ކަމަށް ހިނވަރު ކުރައްވާނޭކަމަށް
ހިފުގެއް ނުކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަނަކަވަރުން ތިމަން ކަމަނާ ހިތުގު ކުރެއްވީ
އަދި އުންމީދުކުރެއްވީ ރަސޫލު ﷲ ﷺ އަށް ހުވަފެނުންދެއްކައި
ތިމަންކަމަނާ އެކަމުން ބަރީއަވެގެން އިންނެވިކަން ފެނިވަޑައިގެން
އެގޮތުގެ މަތިން ﷲ، ތިމަންކަމަނާ ބަރީއަކޮށްދެއްވާނެ ކަމަށެވެ. ފަހެ
ﷲ ގެންދެއްވައި ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ އެކަމަށް ޝުކުރުން
ނުކުތުވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. އަދި ހަމަ އެކަކުވެސް ބޭރަށް ނުކުތުވަޑައި
ނުގަންނަވަނީސް، ވަޙީ ބާވައިލެއްވުނެވެ. އިފްކުއަހުލުގެ ފަރާތުން
ހަނިކާޒުން ޙައްދު ހިއްޖަންކުރެއްވިއެވެ. އިފްކުއަހުލުގެ ފަރާތުން ވަބި
ބާވައިލެއްވުމުން އެ އާޔަތް ދެކެވުނު ދުވަހު ހަނިކާޒުން ޙައްދު
ހައްދަހައްޤާ ހުކުމެވެ. ދުއިސްކަމުގެ ފަރާތުން ވިދާޅުވިއެވެ. އަރަހުނި މާތް ﷲ
މިކަމުގެ ބަދުކަތް އިއްތިހާދުގެ ފަރާތުން އެންމެ ހިނދު އިކާރާގެ ފަރާތުން

މޫނުފުޅުމަތިން އުފާވެރިކަމުގެ އަސަރު ފާޅުވެފައި ހުއްޓެވެ. ހިނިވަރުނަ ކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ޢާއިޝާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަރަހުށި މާތް الله ކަމަނާ ބަރީއަކޮށްދެއްވައި އެއީ ދޮގުހަދައިގެން ދެއްކި ވާހަކައެއްކަން އަންގަވައިދިއެވެ. އެހިނދު މަންމާފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ކަމަނާ ޝުކުރު ދަންނަވާށެވެ. މިވަންކަމަނާ ދެންނެވީމެވެ. މިވަންކަމަނާ الله މެނުވީ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ޝުކުރާއި ޙަމްދު ނުކުރައްވާނަމެވެ. އެކަލާނގެއީ މިވަންކަމަނާއާމެދު މިދެކެވޭ ވާހަކައިން މިވަންކަމަނާ ބަރީއަކުރައްވި ރަސްކަލާނގެ އެވެ. އެމީހުން ދައްކަމުން ދިޔައީ ދޮގުވާހަކައެއްކަން އެންގެވި ރަސްކަލާނގެ އެވެ. އަރަހުށި މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلۡإِفۡكِ عُصۡبَةٞ مِّنكُمۡۚ لَا تَحۡسَبُوهُ شَرّٗا لَّكُمۖ بَلۡ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۚ لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم مَّا ٱكۡتَسَبَ مِنَ ٱلۡإِثۡمِۚ وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ مِنۡهُمۡ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١١ ﴾[20]

[20] النور: ١١.

ހަމަކަށަވަރުން، ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގުވާހަކައާއިގެން އަދި މީހުންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބަޔަކު މީހުންނެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރި ނުބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހީނުކުރާށެވެ! އަދި ކިޔައްވާ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްހުރި ހެވެކެވެ. އެއުރެންނަށް ކޮންމެމީހަކަށްވެސް، ހާދިސާގެ މުއުމިނުން އެމީހުން ހޯދައިގަތްކަމާގައި ވާނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ މުއުމިނުން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި ލިބިގެންދިޔަ (ދަންނާނެވެ!) އާންމަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.

﴿لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ١٢﴾ [21].

އެވާހަކަ އިވުނުހިނދު، مؤمن ފިރިހެނުންނާއި، مؤمن އަންހެނުން އެއުރެންގެ އަމިއްލަ نفسތަކާމެދުގައި ހެޔޮކޮށް ހިތުނުވަނީ ކީއްވެގެން ބާވައެވެ؟ އަދި މިއީ، بيانވެ ފާޅުވެގެންދިޔަ ބޮޑުދޮގެއް ނުބުނި ކީއްވެގެން ބާވައެވެ؟

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ١٣﴾ [22].

---

21 النور: ١٢.

22 النور: ١٣.

އެކަމުގެ މައްޗަށް އެމީހުން ހަތަރު ހެކިން ނުގެނައީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟
ފަހެ، އެއުރެން (އެކަން ދެކެވުނުހި) ހެކިން ނުގެނައިސިނދު، ފަހެ، اللهގެ
حضرةގައި އެއުރެންނީ ހަމަ ދޮގުހަދާ މީހުންނެވެ.

﴿وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾﴾[23].

ދުނިޔެ އާއި، آخرة ގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް اللهގެ
فضلވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ رحمةވަންތަކަން ނުއޮތްނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން
ތައްކަލުން ގެންދިޔަ ވާހަކަތަކުގައި، ބޮޑުވެގެންވާ عذابއެއް،
ތިޔަބައިމީހުންގައި ޖެހިއްޖައިސްކަން ކަށަވަރެވެ.

﴿إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾﴾[24].

ތިޔަބައިމީހުންގެ ދޫތަކުން އެ ވާހަކަތައް ލިބިގަންނަމުންދިޔަ
ހިނދުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމާމެދު އެނގުމެއްނުވާ

[23] النور: ١٤.

[24] النور: ١٥.

ކަންތަކުގެ ވާހަކަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނގަތަކުން ބުނަމުއެވެ. އަދި الله ގެ حضرةގައި އެކަންތައް ބޮޑުކަމެއްކަމުގައިވާ حال، އެއީ ކުޑަ ކަމެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރަމުއެވެ.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَـٰذَا سُبْحَـٰنَكَ هَـٰذَا بُهْتَـٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ ﴾[25]

ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެވާހަކަ އަޑުއިވުނު ހިނދު (މިހެން) ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ މިވާހަކަ ދެއްކުމަކީ ތިމަންނަމެން ކުރަންވާނެ ކަމެއްނޫނެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهرވަންތަކަމާއެވެ! މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ بهتان ދޮގެކެވެ.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ ﴾[26]

ތިޔަބައިމީހުންނީ مؤمنން ކަމުގައިވާނަމަ، އެފަދަކަމަކަށް ދުވަހަކުވެސް އެނބުރި ނުދިއުމަށް الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعظ އިއްވަވައެވެ.

---

[25] النور: ١٦.

[26]النور: ١٧.

﴿وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٨﴾ [27]

އަދި الله ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި آيةތައް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ. اللهٍ، ދޮގަން ދެނެވޮޑިގެންވާ، حكيمވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلۡفَٰحِشَةُ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ١٩﴾ [28]

ހަމަކަށަވަރުން، إيمانވި މީހުންގެ ތެރޭގައި ހުތުރުކަންތައްތައް ފެތުރިގެ ވާހަކަދާއި، عمل، ގުޅިގެންދިޔުމަށް ލޯބިކުރާމީހުން (ތަންނާނެވެ!) ދުނިޔޭގައި آخرةގައި ވޭންދެނިވި عذاب އެމީހުންނަށް ހުށްޓެވެ. الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

﴿وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ٢٠﴾ [29]

ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް اللهގެ فضلވަންތަކަމާއި، އޯގާތެރިވަންތަ رحمةވަންތަކަން ނުވާނަމަ، އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهٍ، ނުހަނު

---

27 النور: ١٨.

28 النور: ١٩.

29 النور: ٢٠.

އޯގާވަންތަ، رحيمވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި ނުވާނަމަ (ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވަގުތުން ޢަޛާބު ފޮނުއްވައިދީފާނެވެ.)

﴿ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٢١﴾ ﴾[30].

އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް تبع ނުވާށެވެ! އަދި شيطانގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް تبعވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، ހަމަކަށަވަރުން، އެ شيطان ހުތުރުކަންތަކާއި ގޯނާއި، ނުބައިކަންތަކަށް އަމުރުކުރާނެއެވެ. އަދި الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ رحمةވަންތަކަން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ނުވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް، ދުވަހަކުވެސް ގޯހިތަކުން طاهرވެ ސާފުވެއްނުވީހެވެ. އެހެންނަމަވެސް، الله، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު طاهرކުރައްވައި، ސާފުކުރައްވައެވެ. اللهއީ، ވަރަށް އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ވަރަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

---

30 النور: ٢١.

﴿ وَلَا يَأۡتَلِ أُوْلُواْ ٱلۡفَضۡلِ مِنكُمۡ وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤۡتُوٓاْ أُوْلِي ٱلۡقُرۡبَىٰ
وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَلۡيَعۡفُواْ وَلۡيَصۡفَحُوٓاْۗ أَلَا
تُحِبُّونَ أَن يَغۡفِرَ ٱللَّهُ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ٢٢ ﴾[31].

ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ފަޟީލަތާއި، ތަނަވަސްކަމުގެ ވެރިން، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި، مسكينންނަށާއި، اللهގެ މަގުގައި هجرةކުރަ މީހުންނަށް، ނުދިނުމަށް ހުވާނުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެއުރެން عفوކޮށް މާފުކުރާހުށިކަމެވެ! الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ނޭދެނުހެއްޔެވެ؟ اللهއީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيمވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ لُعِنُواْ فِي
ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٢٣ ﴾[32].

ހަމަކަށަވަރުން، عفةވެރި، غفلةވެރި (އެބަހީ: ފާފަކުރުމުގެ خيالވެސްނެތް) مؤمن އަންހެނުންނަށް قذفކުރާ މީހުންނަށް،

---

[31] النور: ٢٢.

[32] النور: ٢٣ .

ދުނިޔެއާއި، آخرةގައި لعنة ލައްވާލައިފައެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުންނެވެ.

﴿يَوۡمَ تَشۡهَدُ عَلَيۡهِمۡ أَلۡسِنَتُهُمۡ وَأَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٢٤﴾﴾[33].

އެއުރެންގެ މައްޗަށް އެއުރެންގެ ދުލާއި، އަތްތަކާއި ފައިތަކުން، އެއުރެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު ހެކިވާ ދުވަހުންނެވެ.

﴿يَوۡمَئِذٖ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلۡحَقَّ وَيَعۡلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ ٱلۡمُبِينُ ﴿٢٥﴾﴾[34].

(1) އެދުވަހުން الله، އެއުރެންނަށް، އެއުރެންގެ حقّ ޖަޒާ ހަމައަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ، بيانވެގެންވާ ތެދުގައި، ހަމަ حقّވަންތަ ކަލާނގެކަން އެއުރެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

---

33 النور: ٢٤.

34 النور: ٢٥.

﴿ ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ
لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ
لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ ﴾[35].

ނުބައި އަންހެނުން ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. ނުބައި ފިރިހެނުން ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. ރަނގަޅު އަންހެނުން ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ. ރަނގަޅު ފިރިހެނުން ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ. އެއުރެން (އެބަހީ: ނުބައިމީހުން) ބުނާ ބުނުންތަކުން އެއުރެން (އެބަހީ: ރަނގަޅުމީހުން) ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. ފާފަފުއްސެވުމާއި، ދީލަތިވެގެންވާ رزق އެއުރެންނަށް ހުށްޓެވެ.

އަބޫ ދާއޫދު ރިވާ ކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައި ވެއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލުالله ﷺ އިށީނދެ ވަޑައިގެން އިންނެވިއެވެ. ދެން މިއާޔަތްތައް ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ.

أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ العَلِيمِ مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ. ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ
جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ

[35] النور: ٢٦.

ٱمۡرِيٕ مِّنۡهُم مَّا ٱكۡتَسَبَ مِنَ ٱلۡإِثۡمِۚ وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ مِنۡهُمۡ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿١١﴾ [36].

އިބްނު އިސްޙާޤުގެ ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. ދެން، ރަސޫލުﷲ ﷺ ނުކުމެ ވަޢައިގެން މީސްތަކުންނާ މުޚާޠަބު ކުރައްވައި މި އާޔަތްތައް ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. މި ދެ ރިވާޔަތް ޖަމްޢު ކުރެއްވިއިރު ނުކުންނަ މާނައަކީ ރަސޫލު ﷲ ﷺ އެންމެ ފުރަތަމަ ޢާއިޝަތުގެ އަރިހުގައި އިންނަވައި، އެކަމަނާއަށް މި އާޔަތްތައް ވިދާޅުވެ ދެއްވުމަށްފަހު ނުކުމެ ވަޢައިގެން މީސްތަކުންނާ މުޚާޠަބު ކުރައްވައި އެބައިމީހުންނަށް މި އާޔަތްތައް ވިދާޅުވެދެއްވިކަމެވެ.

ﷲ ރުއްސުންލެއްވި ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން، އެބައިމީހުން ދައްކަމުން ދިޔަ ވާހަކައިން ތިމަންކަމަނާ ބަރީއަތްވެގެން ވާކަން އަންގަވައި މާތް ﷲ ވަޙީ ބާވައިލެއްވުމުން، ﷲ ރުއްސުން ލެއްވި އަބޫ ބަކުރު އައްސިއްދީޤު ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގަސްދެއްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނާމެދު އެދޮގު ޚަބަރުގެ ވާހަކަދެއްކި މީހުންގެ ތެރޭގައި

[36] النور: ١١.

މިސްޠަޙުގެފާނު ބައިވެރިވެ ވަދައިގެންނެވީމާ ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްވެސް
ޢާފުއްގައި މިސްޠަޙުގެފާނަށް އެހީތެރިވެ ވަދައިގަތުމުގެ ގޮތުން އެއްވެސް
އެއްޗެއް ހާދަ ނުކުރައްވާހުއްޓިއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ރިވާކުރައްވާފައި
ވެއެވެ. ދެން، މިކަމާ ގުޅިގެން މާތްﷲ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾﴾[37].

ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ފަޟްލުވެރިކަމާއި، ތަނަވަސްކަމުގެ ވެރިން، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި، مسكينންނަށާއި، ﷲގެ މަގުގައި هجرةކުރި މީހުންނަށް، ނުދިނުމަށް ހުވާނުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެއުރެން عفوކޮށް މާފުކުރާހުށިކަމެވެ! ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަކަން ތިޔަބައިމީހުން ނޫޅުމުއްތޯ؟ ﷲއީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيمވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް

[37] النور: ٢٢.

ތަފާތުވުމުގައި ދެއްވުމަށް ހިމަނުކަމުގެ ފާނު ލޯބިކުރައްވަމުއެވެ. މިފަދައިން ވިދާޅުވަމުން، މިސްކީނުގެ ފާރަން، އާދެ ކުރިމަތިވާ އެކިބަޔަކު ހުރަކާތްތަކަށް ތަދުވެއްޖެ، އެކަށީގެން ކުރައްވާ ގޮތުގައި ހުރިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގެ ނުރުއްސަވާ ވިދާޅުވަމުއެވެ. އެއްގޮތަށް ބޭލުމެއްގައި މިކަށް ކުރެއްވުން ހުއްޓުވައި ނުލެއްވާނެއެވެ.

ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހިމަން ކަމަނާއާ މުދު އ ގޮތް ހަބަރު ގެވެރިޔަކަށް ދިޔަ ދުވަސްވަރު، ރަސޫލުﷲ ﷺ ހިމަނުކަމަނާއާމެދު ޢައިނަކް ބިނުމު ޢަހުޝާ ސަލާމު ކުރެއްވިއެވެ. ބަދިގެ ކުރެއްވިއެވެ. އާ ޢައިނަބުގެފާނެވެ! ކަމަނާއަށް މިކަމާ ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް ކަމެއް އެނގިވަޑައިގަތީމުތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހިމަނުކަމަނާގެ ގޮނޑަށި ހިލޭ ހިމަނުކަމަނާ ރައްކާތެރި ކުރައްވަމުއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނުމެދު ހެޔޮކަމެއް ގެންދި ހިމަނުކަމަ ދެނެގަތީއެއް ނޫނީ ހުރިވަމުއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަނާގެ ވަރުދިނުމަކުގެ ސަބަބުން މާތް ﷲ އެކަމަނާ ސަލާމަތްކުރެއްވި ކަމަށްވިއެވެ. އެކަމަކު، އެކަމަނާގެ އުމުރު ހަމަނާ ބިނުމު ޢަހުޝާ އުދުގެ ހަބަރުގެ ވާހަކަ ދުއްކި މިހުނުގެ ތެދުގައި ހިނގުނުއެވެ. ހަމަނާ މިވާހަކައިގައި

ބައިވެރި ވެވަޑައިގަތީ އެކަމަނާގެ އުޚްތު ޒައިނަބުގެ ޖާހަށްޓަކައެވެ. މި ވާދުވުން އެކަމަނާ އެދުރު ހަބަރުގައި ބައިވެރިވީއެވެ. މި ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވީ އަލްއިމާމުލް ބުޚާރީއެވެ.

އަލްއިމާމު އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލާއި، އުރްވާ ބައިއް ބާކީފުން ރިވާކުރައްވައިފައިވާ ބަޔާންތަކުގައި ވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ޚާއްޞަ ޢާއިޝާގޮތުގެ ގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަމަނާއާދޭދު ތުރުތުރުން ޤުރުއާން ނާޒިލްކުރައްވާނެ ކަމަށް ބަލައިގަންނަވާކަށް އަންގައި އަރަހުރި މާތް الله ވަނީ ބާވައިލެއްވުމުން ރަސޫލު الله ﷺ މިންބަރަށް އަރާ ވަޑައިގެން ހުތުބާވަނީ، އެ އާދަތަކަށް މިސްކަތުންނަށް ވިދާޅުވެ ދެއްވުމަށް ހަދާ، މިންބަރުން ފައިބާ ވަޑައިގެން ދެޔާކަލާނީ އެއް ޔާކަނބަލުގެ މައްސަލަ ފަރުމާ ބަހައްޓަ ދެއްސެވިއެވެ. (އެއީ، މިސްޠަހުގެ ފަރާޔާ، ޙައްސާނު ބިން ސާބިތު އާއި ޙަމްނާ ބިންތު ޖަޙްޝްއެވެ.) މި ތިން ފަރާތު ކުރެއްސެވި އެ ތިން ފަރާތު ދުއްޕަރި މިލަޔޯ ކުރާނާޔިގެން ހަޔާސް، އަބަދު الله ކުރު ކަބައްދު ކުރު ސަލާމް ކާކަން ސަރަޙަ ދީނާދުމަލާކަން ސާބިތުވެއެވެ. މިހެނޑާލާކަށް ދަފްރޭ ޙަދަތު ޙަބަރު ތަނިއްޗޮޅު އަރު ޢާއިޝާގެ މައްސަލަކަން ޙައްދު ދާއިމަށް ނިކަމަރަވައެވެ. ޤިޔާ ޤަރީނަތާކަލުން މިޔަބުގެ މައްސަލަ

ބުރަވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ޢަބްދުﷲ ބުން އުބައްޔު ބުން ސަލޫލަކީ،
މުނާފިޤުންގެ ރައީސް ކަމަށް ވެފައި، އޭނާއަށް، މިޤޯލު ޚަބަރު އުފައްދައި
އަދި ފެތުރި މީހާކަމަށް ވާއިރު، މީނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ޢަދާވާތް ހުރިކަން
ﷲގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުން އަންގަވާފައިވާތީ، ބައްދު ނުބައްސަވައި
ދުޝްމަނެއްކަމަށް ދިނަބާކަތުން ބުރަވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ބައްދާ
ބައެއްގޮތުން ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެފައިވާނޭ، ބައްދަކީ،
އެ ބައްދަލު ހާއިލު ކުރެވޭ މީހާއަށްވާ ކައްވަރާއެއް ކަމުގައެވެ.
އެހެންކަމުން، ޢަބްދުﷲ ބުން އުބައްޔު ބުން ސަލޫލު ބައްދަލު
ނުބައްސަވައި ދުރުކުރެއްވީ ކަމަށާއި އެވާހަކައިގައި ބައިވެރިވި
ވަޑައިގެންނެވުނު ތުހުމަތުކުރި އެއްބަޔަކަށްކަމަށްވާތީ ޙައްދު ޖަހާ
ބައްދު ހާއިލު ކުރެއްވީ ކަމަށެވެ.

ޙަދީޘުގެ ބައްދަލު، މިހާރަކުދު ޖިނާ މަޢުލޫމް ވާހަކަ ދައްކަވާފައި،
ޝަރީޢާއަށް އެހެން ސާބިތުވެފައިވާ ނުތަހުޒީބުކަން ޖެހެން ބައްދަލު ކުރަން.
ޙަދީޘުގެ ބައްދަލު ޖެހެން ޖެހޭ އަންހެނަ އެކުއެހެއްވެ.

الله ރުއްސުންގެންވި ޢާއިޝަތުގެފާނުގެ ތުހުމަތު ދޮރު ވާހަކައިގައި،

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އުއްމަތުން އަނބިކަނބަލުންނަށް ބައިވަރު

ފައިދާތަކެއް ވެއެވެ. މިސްރާބުގައި ކުރީގެ ޢުލަމާއުން

ފެންނަފައިވާ މިސާލުތަކެއް ޙަދީޘުގެ ރިވާޔަތް ބަޔާންކުރާ

ފޮތް ޢާއިޝަތުގެފާނަށް ތުހުމަތު ދެއްކި މުނާފިޤުންގެ

ބުނުމަށްފަހު ނިކަމެތި ކުރެއްވި. ވަހީ ނާޒިލުވެ، ސޫރަތުއް ނޫރުގެ

އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވި ވާހަކަ ތިމާގެ ފޯރި ދެއްވި ދުޢާ

ޢާއިޝަތުގެފާނަށް ތުހުމަތު ދެއްކި މީހުންގެ ވާހަކަ

މިފަދައިން ފެށެއެވެ.

މުނާފިޤުންގެ ރައީސް، ޢަބްދު الله ބިން އުބައްޔު ބިން ސަލޫލު

އުފައްދައި ފެތުރި އުޅުނު ހަބަރަކީ، އެއީ ސަފްވާނު ބިނު އިސްވާރި

މުޢައްޠަލް ހާމަލުއާއި ފުރި ޢައިޝާ ތުހުމަތު ހަބަރެވެ. އިސްވާރި

މުޢައްޠަލް ދެރުވާރި ނުރައްކާތެރިކަމުގެ އަޅުގައި ދީނުގެ ފިތުނަގައި

ދީޚާ ބާރަކާ މުނާފިޤުންނެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ޢަޤީދާގައިވެސް

އުޅުނު ބާރަކެވެ. އަދި އެގެ ފަރުގައިވެސް އިސްވާރި މުޢައްޠަލުގައި

އުޅެމުންދާ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، ޙަރުބީ ކާފިރުންނަށްވުރެ ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބައެކެވެ.

މާތް الله ރުއްސުނުލެއްވި ޢާއިޝަތުމީގެ ޤާނާމަދު ޢަބްދު الله ބުން އުބައްޔު ބުން ސަލޫލު އުފެއްދި ދޮގު ހަބަރުގައި ބައެއް މުސްލިމުން ބައިވެރިވެވުނުކަން އެއީ ހިތާމަވެރި ކަމެއްކެވެ. މިކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިރާސާކޮށް އިސްރާޢީލު ފާޅުވާ ދޮގުހަދާ ކާރިތުގެ ވާހަކަތަށް އެއީ ޖިނާޔަތުގެ ހައްދެއްގެ ބަޔަކު ނުހިފޭގޮތަށް. އަދި ޖަހާ ކަމުގައި ސަބަބަކީ ކުރިމަތީ ނުކަމަ އެނގޭ ވާހަކަ ދައްކައި އެހެން ކަމަކަށް ނުހައްގު ކަހަލަ ނުރައްކާތެރިކަމެއްގެ ނުސަކާ ބާރަކަށް ވަގުތެއްގައި ހަރަކާތްތެރިވެވެ.

ބަޔަކު ސަބަބު ކަމާ ގުޅޭގޮތުން ދެމި ސިޔާސީ އާއި ޚިޔާނާތާ ދިމާވާނެ ޝަރީޢަތުގެ ބައެއް ހުކުމްތައް އޮތް. ސިޔާސީ ޤަވާޢިދު ތަކުގެ މިފަދަ ކަންކަމުގައި ހުރިހާ ކަމެއް ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑުމެން ނުގަބޫލުކުރާ ބައެއް ނުކަމާއި އުފެދިފައިވާ ކަމާއިއެކު. އެކަން ހިމާޔަތް ކުރުމުގެ އެހެން ހާލަތެއްގައި ބަޔަކު ގުޅިފައިވެއެވެ. އެކަން ނުކުރަންވާނީ ބަޔާނު ކުރެވުނު ގޮތަށް

ފަރާތުން އަނިޔާއެއް ލިބިދާނެއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ.[38]

މާނައީ: الله އާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހާ ފަންނައެ! ފަހެ، އެމީހާ ހެޔޮބަހެއް ބުނާ ހުރިކަމެވެ. ނުވަތަ ހަމަހިމޭނުން ހުރިކަމެވެ.

ބަޔަކު މީހުންގެ ތެރޭގައި، ބަދުނާމުކޮށްދޭ ގޮތުގައި ދެކެވޭ ވާހަކަތަކާއި އާދޭ ސަބަބުން ބަޔަކު މީހުންނަށް ނުރައްކާތެރި ކަންތައްތަކާ ކުރިމަތިލާން ޖެހިދާނެ ކަމަކަށް ވާތީ، އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި، އަރަހުނި މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވައި އަންގަވާފައިވެއެވެ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن جَآءَكُمۡ فَاسِقُۢ بِنَبَإٖ فَتَبَيَّنُوٓاْ أَن تُصِيبُواْ قَوۡمَۢا بِجَهَٰلَةٖ فَتُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَا فَعَلۡتُمۡ نَٰدِمِينَ ٦ ﴾[39].

[38] المعجم الأوسط (3/ 251).

[39] الحجرات: ٦.

މާނައީ: އޭ إيمانވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގާތަށް فاسقއަކު خبرއަކާއިގެން އަތުވެއްޖެނަމަ، އޭގެ ތެދުދޮގުބަލައި، حقيقة ހޯދާށެވެ! (އެއީ) ނޭނގިތިބެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔަކަށް ގެއްލުންދެވިދާނެއެވެ. ފަހެ، އެހެންވެއްޖެނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރިކަންތަކުގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާނެއެވެ.

ބަޔަކުމީހުން ނުބައި ވާހަކައެއް ދައްކާ ކަމުގައިވެފައި، ތިމާއަށް އެކަން މަނާ ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިފައި ނުވާނަމަ، އަވަސް އަވަހަށް އެ މަޖިލީހުން ވަކިވެގަތުމަކީ ތިމާގެ މައްޗަށް އޮތް ވާޖިބެކެވެ. އަދިހަމަ މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَإِذَا رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَلَا تَقۡعُدۡ بَعۡدَ ٱلذِّكۡرَىٰ مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٦٨﴾ [40].

---

40 الأنعام: ٦٨ .

މާނައީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ آيةތަކާމެދު ދޮގުވާހަކަ ދައްކައިއުޅޭ މީހުން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިނަމަ، އެއުރެން އެ ނޫން ވާހަކައެއް ދައްކައިފުމަށް ދާނދެން އެއުރެންގެ ކިބައިން ވަކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި شيطانއާ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަނެތި ކޮށްފިނަމަ (އެކަން) ހަނދުމަވުމަށްފަހު، އަނިޔާވެރި ޤައުމުގެ މީސްތަކުންނާއެކު ފަހެ، ކަލޭގެފާނު ނީންނަވާށެވެ!

އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވުމުގެ މައްސަލަ

މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا
وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ٢٨ وَإِن
كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ
لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمٗا ٢٩﴾ [41].

41 الأحزاب: ٢٨ ــ ٢٩.

އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަނބަލުން ދުނިޔޭގެ حياةއާއި، އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދޭކަމަށްވާނަމަ، އަންނާށެވެ! ތިޔަކަނބަލުންނަށް متعةދެއްވާހުރީމެވެ. އަދި ރިވެތިވެގެންވާ ވަރިކުރެއްވުމަކުން ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކުރައްވާ ހުރީމެވެ.

އަދި ތިޔަކަނބަލުން، اللهއާއި، އެކަލާނގެ رسولއާ އާއި، آخرةގެ ގޮވަތި އެދޭކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله، ތިޔަކަނބަލުންކުރެ إحسانތެރިންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތައްޔާރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

الله ރުއްސުންލެއްވި ޖާބިރުގެފާނުގެ އަރިހުން އަލްއިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ހަދީޘްއެއްގައި ވެއެވެ. ޖާބިރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ގެކޮޅަށް ވެދެވަޑައިގަތުމަށް އަބޫ ބަކުރުގެފާނު ހުއްދައަށް އެދިވަޑައިގެންނެވި އިރު، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ދޮރު ކައިރީގައި މީސްތަކުން އިށީނދެގެން ތިއްބެވެ. ވަނުމުގެ ހުއްދަ އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ނުދެއްވައެވެ. ފަހެ، އަބޫ ބަކުރުގެފާނަށް އެހުއްދަ ދެއްވުނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނު ވެދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޢުމަރުގެފާނު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްވެސް އެހުއްދަ ދެއްވުނެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އިށީނދެވަޑައިގެން އިންނެވި އެވެ.

އަރިހުގައި އަނބިކަނބަލުން ތިއްބެވި އެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އިރީނދު

ވަޑައިގެން އިންނެވީ ކޮންމެވެސް ކަމަކާ ހުރިވަޑައި ނުގަސްނަވައި،

ހިތާމަހުރި ހާލަތެއްގައި ގޮތެއްގައެވެ. އަބޫ ބަކުރުގެން ވިދާޅުވިއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ ހިނިވަރުނަ ހުރަހްވާނޭ ބާވަތުގެ ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް

ދެންނެވުމަށް ގަސްދުކުރައްވާފައި ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ اللهގެ

ރަސޫލާއެވެ! ބިންތު ޚާރިޖާ (އުބައި، އަބޫ ބަކުރުގެ

އަނބިކަނބަލުން) ދުނިޔާގެ ޚަރަދުތަކެއް ކަމަށް ވެދިހުރެއްވައި،

މިމަންކަލޭގެ ޙަރަން ލިބިވަޑައިގަންނަވާ ވަރަށްވުރެ އިތުރަށް ހޯދަން

ހުރެއްވުން ތިމަންކަލޭގެ ޙަރަދު އަރިހުން އެދިވަޑައިގަތުމަށް އަދި

އެހެންކަމުން ތިމަންކަލޭގެ ޙަރަން އެކަމަނާގެ ކަރުދަނޑު ކެޑުމަށް

ތެދުކޮށްދެއްވައިފިނަމަ ކަލޭގެ ހަރުން ވިދާޅުވާނީ ކިހާވަރަކުއެވެ؟ ފަހެ، ރަސޫލު

الله ﷺ ހިނިވަރުނަ ހުރެއްވައިފިއެވެ. އަދި ބަޔާން ހުރެއްވިއެވެ.

ކަލޭގެ ޙަރަން ޙުރިވަޑައިގަންނަވާ ފަދައިން މިއްބާ ބާކަނބަލުން

މިމަންކަލޭގެ ޙަރުން އަރިހުން އެ އުދުވަޑައިގަންނަވާ އެކަނބަލުންނަން

ހިނަޔަން ޒާތު ހުރެއްވުމަށެވެ. ފަހެ، އަބޫ ބަކުރު ވަޑައިގެން

އެކަލޭގެ ޙަރުގެ ދަރިކަނބަލުން އާއިޝާގެ ޙަރުގެ ކަރުދަނޑު ކަޑައި

ހިއްޖަވާޖަހައްވާފައި ތަދުކޮށްލެއްވިއެވެ. ފަހެ ޢުމަރުގެފާނު ވަޑައިގެން
އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުން ޙަފްޞަތުގެފާނުގެ ކަނދުރާފުޅުގައި
ހިއްޖަވާޖަހައްވާފައި ތަދުކޮށްލެއްވިއެވެ. އެދެބޭކަލުން ވެސް އެހިނދު
ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ދިނިވަޑައިގަންނަވާ މިންވަރަށްވުރެ
އިތުރަށް ޚަރަދު ކުރައްވަން ތިޔަކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟
އެކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގަންދީ ވިދާޅުވަމެވެ. ތިމަންކަމަނާމެން
ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ދިނިވަޑައިގަންނަވާ މިންވަރަށްވުރެ އިތުރަށް
ޚަރަދު ކުރައްވަން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.

އެއަށްފަހު، ރަސޫލު الله ﷺ މަސްދުވަސް ވަންދެން
އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ކިބައިން އެކަހެރިވެ ވަޑައިގެން ހުންނެވިއެވެ.
ދެން [illegible] މާތް الله މި މައްސަލައާ ބެހޭގޮތުން ވަޙީ
ބާވައިލައްވައި[illegible]. ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ.... މިހިސާބުން
ފެށިގެން لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ މި ހިސާބަށެވެ.
މި ދެ އާޔަތުގެ މާނަ ވަނީ ކުރީގައި ދަންނަވައި ދެވިފައެވެ.

ދެންފަހެ، ރަސޫލު الله ﷺ ފެއްޓެވީ ޢާއިޝާގެފާނުގެ އަރިހުންނެވެ.

ތަޚްޔީރް ކުރެއްވިއެވެ. އޭ ޢާއިޝާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު

ކަމަނާއަށް މި ހުށަހަޅުއްވަނީ ކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅާ

މަޝްވަރާ ކުރައްވާފައިމެނުވީ މިކަމުގައި އަވަސްވެ ވަޑައިނުގަތުމަށް

ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ.

الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ އެހިނދު އިތުރު

އެކަލޭގެފާނު، އެކަމަނާ އަށް އެ އާޔަތްތައް ވިދާޅުވެ ދެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ

ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަންކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅާ

ތިމަންކަމަނާ މަޝްވަރާ ކުރައްވަންވީ، ކަލޭގެފާނާ ދުރުގައިތޯއެވެ؟ އަދި

ޔަޤީނަށް! ތިމަންކަމަނާ އިޚްތިޔާރު ކުރައްވަނީ الله އާއި އެކަލާނގެ

ރަސޫލާއާއި އާޚިރަތް ދުވަހެވެ.

ޢުރްވާގެފާނުގެ އަރިހުން އަލްއިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

ޢާއިޝާގެފާނުގެ އަރިހުން ޢުރްވާ ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އޮސަ ތިރީސް ބަ

ވާޢުދުވުން ރަސޫލު الله ﷺ ތިމަން ކަމަނާ އަރިހަށް ވަޑައިގަތެވެ.

އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ފެއްޓެވީ ތިމަންކަމަނާގެ އަރިހުންނެވެ. ދެން،

ތިމަންކަމަނާ ދެންނެވީމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މަސްދުވަސް ވާންދެން ތިމަންކަނބަލުންގެ އަރިހުގައި ރޭނުކުރެއްވެވުމަށް ކަލޭގެފާނު ހުވާކުރެއްވީމު ނޫންތޯއެވެ؟ ތިމަންކަމަނާ މި ގެންދަވަނީ ދުވަސްތައް ގުނުއްވަމުންނެވެ. އަދި މި ވީ އޮނަތިރީސް ދުވަހެވެ. ދެން، ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އޮނަ ތިރީސް ދުވަހަކީ މަސްދުވަހެވެ. ދެން ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އޭ ޢާއިޝާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަމަނާއަށް ކަމެއް މި ހުށަހަޅުއްވަނީއެވެ. މިކަމުގައި ކަމަނާގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅާ މަޝްވަރާ ކުރައްވާފައި މެނުވީ ޖަވާބު ދެއްވުމަށް އަވަސްވެ ވަޑައިނުގަތުމަށް އެދި ވަޑައިގަންނަވަމެވެ. ދެން ތިމަންކަމަނާއަށް ކިޔަވައި ދެއްވިއެވެ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ.... މިއާޔަތުން ފެށިގެން لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ ﴾ މި ހިސާބަށް ވިދާޅުވެ ދެއްވިއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލު الله ﷺ އާ ވަކިވެ ވަޑައިގަތުމަށް

ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު ވިދާޅު ނުވާނެކަން އިތުރު އެކަށީގެންވާން ދެންވަޑައިގެން ވެއެވެ.

އިޤްތިޞާދު ކުރުމުގެ މައްސަލައާމެދު ވިސްނާ މީހަކަށް އެކަމުގައި ނުހަނު މުހިންމު ފައިދާތަކެއް އެކުލެވިގެންވާކަން ފެންނާނެއެވެ. އެއް ފައިދާއަކީ، އަސަބިއްޔާއަށް އިޤްތިޞާދު ކުރުމަކީ ހުރަހެއްކަމުގައި ވަރިކުރުން ކަމަށް ނުބޭނުންކަން ސާބިތުވެއެވެ. ޞަޙީޙު މުސްލިމު ޝަރަޙަ ކުރައްވަމުން އިމާމު ނަވަވީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ވަރިކުރުމުގެ ނިޔަތާއެކުގައި ލަފުޒު އެއީ ވަރިއެއް ކަމަކަށް ނުބެލެވޭނެއެވެ. އަނެއް ފައިދާ އަކީ، ތިމާގެ އެކުވެރިންނަށް ހެޔޮ ނަސޭހަތް ދިނުމުގެ މުހިންމުކަން ސާބިތުވެއެވެ. އަނެއް ފައިދާއަކީ، އަނިޔާ ނުވާ ގޮތަށް ދަރިންނަށް އަދަބެއް ދިނުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއްކަން ސާބިތުވެއެވެ. މި ނުކުތާ ހާމަވެގެންދަނީ އަބޫ ބަކުރުގެފާނު މި މައްސަލައިގައި ޢާއިޝާގެފާނުގެ ކަންދުރުގޮތުގައި ރިއްޖާވަރާއި ތަޅުއްވާފައިވުމާއި، އުމަރުގެފާނު އެކަށިވާގޮތުގެ ދަރިކަނބަލުންނާ މެދު ހަމައެފަދައިން ކަންތައް ކުރެއްވުމެވެ. ދެން ފަހު، އަނިޔާ ނުވާ ގޮތަށް އަދަބެއް ދިނުމަކީ އެކަން ކުރަންވީ ގޮތަށް އޭގެ މަޤާމުގައި ކުރެވިއްޖެނަމަ ގެއްލުން ހުރި ކަމަކަށް ނުވާނެކަން މި ޒަމާނުގެ އެޑިއުކޭޝަނަލް ސައިކޮލޮޖީ ފޮތްތަކުގައި ވެސް ކުދިން

ތަރުބިއްޔަތު ކުރުމުގެ ފިލާވަޅު ތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ހުރެއެވެ. ނަމަވެސް، ތިމާގެ ރުޅި ފިލުވާލުމުގެ ގޮތުން ކުދިންގެ ގައިގާ ތަޅާ ހުރުމާއި، އަދަބުދިނީ ހުރުމަތަކީ ގެއްލުންހުރި ކަމެކެވެ. ގެއްލުންހުރި ކަމެއް އިސްލާމްދީން ހުއްދަކޮށް ނުކުރެއެވެ.

އަންހެން ފައިދާއަކީ، އާއިލާތަކުގެ ބާއްޖަވެރިކަން ހޯދަން އުޅުމަކީ، ދުނިޔޭ◌ގެ ވަގުތީ އުފަލަށްވުރެ މާ މުހިއްމު ކަމެއްކަން ހާމަވެގެން ދިއުމެވެ. އަންހެން ފައިދާއަކީ ލިބޭ މިންވަރު ދަށްގެން، ދަރަނިވެރި ނުވެ ދިރިއުޅެވެއެވެ. ހަގަތު ކުރަންވާނީ ތިމާގެ ފެންވަރު ދަށްގެންނެވެ. ނޫންނަމަ ދަރަނިވެރި ވާން ޖެހިދާނެއެވެ. ދަރަނިވެރި ވުމަކީ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ބޮޑުދަތިކަން ކުރިމަތިކޮށް ހުރަސް އަޅާ ކަމެއް ކަމުގައި ބައެއް ބާރުއަޅައި ވިދާޅުވެއެވެ.

"ދިރޭ މިންވަރު ނިކަން ދަށްގެން ވި ބޭނުންތައް ބައާލައިގެން،

ތިބޭނަމަ ފިކުރުކޮށްގެން މި ބޭޒާރެއް ނުވެސްވާނެ.

ކާރުގެ އެދެއްވި ބޮޑު ނިޢުމަތް، ސަލާމަތް ބޮއްދިޔަ މިހާރާ،

ބަލައިންދެލައި ނިދައިގަތުމުން ހަލާކު ނިކަން އަވަސްވާނެ."

އަނެއް ފައިދާއަކީ، ދިރިއުޅުމުގެ އުފަލަށްވުރެ، އަރަހުނި މާތް الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުން އިސްކުރުމެވެ.

ސަބަބު

ދެން ފަހެ، ރަސޫލު الله ﷺ މަސްދުވަސް ވާންދެން އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހުން އެކަހެރިވެ ވަޑައިގެން ހުންނެވި ސަބަބާމެދު ދަންނަ ބޭކަލުންގެ އަރިހުގައި އިޚްތިލާފެއް އޮވެއެވެ. ހަރަދު ކުރެއްވުމުގެ މައްސަލަކަމަށް ބައެއް އިލްމުވެރިން ބައްލަވައެވެ. މާމުއި ހިއްޕެވުމުގެ މައްސަލައާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މަންމާފުޅު މާރިޔާ ޤިބްޠިއްޔާގެ އަރިހުގައި ރޭކުރެއްވުން ހަރާމް ކުރެއްވި މައްސަލަކަމަށް ވެސް ބައެއް ބޭކަލުން ބައްލަވައެވެ. ސަޙީޙުލް ބުޚާރީ ޝަރަހަ ކުރައްވަމުން ފަތުޙުލް ބާރީގައި އަލް ޙާފިޡް އިބްނު ޙަޖަރު ބަޔާން ކުރައްވާ ގޮތުގައި އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ސަބަބުތަކެއް ގުޅުވެރިވެގެން ކަމަށް ވުމީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ، ހަރަދު ކުރެއްވުމުގެ މައްސަލާގައި ހުރިހައި އަނބިއަނބިކަނބަލުން ވަނީ ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންފައެވެ. މާމުއި ހިއްޕެވުމާއި މާރިޔާ ޤިބްޠިއްޔާ

އަޚިރުގައި ޚޯ ކުރެއްވުން ބަރާވާ ކުރެއްވި މައްސަލައިގައި ޚި
އަނބިކަނބަލުންގެ ސަބަބުން ދެޖެހުން ކަމުގައެވެ.

މާތްދި ހިއްޖެވުމުގެ މައްސަލަ

ޙަދީޘް! عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَب بِنْتِ جَحْشٍ، وَيَمْكُثُ عِنْدَهَا، فَوَاطَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ عَلَى، أَيَّتُنَا دَخَلَ عَلَيْهَا فَلْتَقُلْ لَهُ: أَكَلْتَ مَغَا فِيرَ، إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرَ، قَالَ: لَا، وَلَكِنِّي كُنْتُ أَشْرَبُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَب بِنْتِ جَحْشٍ، فَلَنْ أَعُودَ لَهُ، وَقَدْ حَلَفْتُ، لَا تُخْبِرِي بِذَلِكَ أَحَدًا [42].

މާނައީ: ޢާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލުން ޒައިނަބު ބިންތި ޖަޙްޝުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން އުނދަގޫގެ އަރިހުގައި ހުންނަވައިގެން ބުއިން އުނދަގޫގެން މާމުއި

42 رواه البخاري.

ހިއްޕަވާ ކަމުގައި ވެވަޑައިގަތެވެ. ދެން، ތިމަންކަމަނާ އާއި ޙަފްޞާގެފާނާ

އެއްބަސްވެ ވަޑައިގަތީމެވެ. ތިމަންމެން ދެ ބޭކަނބަލުންކޮޅު ކޮންމެ

ބޭކަނބަލެއްގެ އަރިހަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެން ކަމުގައި

ވިޔަސް، އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވުން ހުށްޓެވެ. ކަލޭގެފާނު،

މަޣާފީރު ޖަރީއްކުރުވީމުތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަމަނާއަށް

ކަލޭގެފާނުގެ ޖަހާއްމުފުޅުން މަޣާފީރު ވަސް ދުވައެވެ. ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ.

ނޫނެކެވެ! އެހެނެއްކަމަކު، ޒައިނަބު ބިންތު ޖަޙްޝުގެ އަރިހުގައި

އިންނަވައިގެން މާމުއި ހިއްޕަވާފައެވެ. ދެން، މާމުއި ނުހިއްޕަވާނަމެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ހުވާ ކުރައްވާފީމެވެ. މި ޚަބަރު އެހެން

ފަރާތަކަށް ދެއްވާނުލައްވާށެވެ. އަދި އެހެން ރިވާޔަތްތަކުން

ސާބިތުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަފްޞާ ނަމާދަކާރިން، އެހާއިރު

އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގަންނަވަމުން، ޒައިނަބުގެފާނުގެ

އަރިހަށް ވަޑައިގަތުމުން އެކަމަނާ އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް މާމުއި

ދެއްވުމުން އެ ހިއްޕަވާކަމުގައި ވެވަޑައިގަތެވެ. ދަންނަށް! މި ކުރެއްވި

ހުވާ އިން ވެސް އެ އިހުރު، އެކަލޭގެފާނު ބިޔަ ކާރަށްއަރުވާފައި ވާކަން

ސޫރަތުއްތަޙްރީމުން ސާބިތުވެއެވެ. މި ސޫރަތުގެ މާނައީ: އޭ

ނަބިއްޔާއެވެ! الله، ކަލޭގެފާނަށް حلال ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް، ކަލޭގެފާނުގެ

އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ރުހުން ހޯދުމުގައްޓަކައި ކަލޭގެފާނު حرام

ކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ الله ވީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيم

ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (1) ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުވާތަކުން ބަރީއަވާންވުމުގެމަގު،

ހުވަކަފާރާދިނުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި الله ކަނޑައަޅުއްވައިފިއެވެ. الله

ވީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރިވެރިޔާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ،

ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވާ، حكيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (2) ނަބިއްޔާ،

އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހުގައި (އެބަހީ: حفصة

ގެފާނުގެ އަރިހުގައި) ވާހަކައެއް ސިއްރުން ވިދާޅުވިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ!

ފަހެ، އެކަމަނާ އެވާހަކައިން (عائشة ގެފާނަށް) خبر ކުރެއްވިނދު، އަދި

الله، އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން ފާޅުކުރައްވައިދިނުމުން، އެވާހަކައިން ބައެއް

އެކަލޭގެފާނު (އެކަމަނާއަށް) އަންގަވައި، އަނެއްބައި ނާންގަވައި

ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެކަމަނާއަށް އެވާހަކައިން އެކަލޭގެފާނު خبر

ކުރެއްވުމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މި خبر ދިނީ ކާކުތޯއެވެ؟

އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެ خبر އަންގައިދީ، ޙަޤީޤަތް

ދެނެވޮޑިގެންވާ، خبير ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (3) ތިޔަ ދެބޭކަލުން الله އަށް توبة ވާނަމަ (އެގޮތް ތިޔަ ދެބޭކަލުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ.) ފަހެ، ތިޔަ ދެބޭކަލުންގެ ހިތްތައް (رسول އާ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަންތަކުން) އެއްކިބާވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ތިޔަ ދެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނާ ދެކޮޅަށް އެކަކު އަނެކަކަށް ވާގިވެރިވާނަމަ، ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، އެކަލޭގެފާނުގެ އެހީތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި جبريل ގެފާނާއި، صالح مؤمن ންވެސްމެއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު، ملائكة ންވެސް، އެކަލޭގެފާނުގެ އެހީތެރިން ކަމުގައިވެއެވެ. (4) އެކަލޭގެފާނު، ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކުރައްވައިފިނަމަ، ތިޔަކަނބަލުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަންބޮޑު އަނބިންތަކެއް، އޭގެބަދަލުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފާނެއެވެ. (އެއީ إسلام ވެގެންވާ، إيمان ވެގެންވާ، ކިޔަމަންވާ، توبة ވާ، އަޅުވެރި، ރޯދަހިފާ، ބިކުރުވެރިނޫން އަނބިންނާއި، ބިކުރުވެރި އަނބިންނެވެ.(5)

މި ޙަދީޘްގައި މިވާ މަޣާފީރުގެ މާނައީ ޢުރުފުޠުގެ ނަމުން ނަންދީފައިވާ ގަހުން ނަގާ މާއްދާއެކެވެ. އެއީ ފޮނި ރަހަވާ އެއްޗެކެވެ.

ނަމަވެސް ނުބައިވަސް ދުވާ އެއްޗެކެވެ. މާމުއި ކުޑަނދުރު، އެގަހުގެ ދިރި ބޮއެފިނަމަ އެކުޑަނދުރުގެ މާމުއިގާވެސް އެ ވަސްދުވާ ކަމަށްވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އިތުރު އެކަލޭގެފާނު މާމުއި ހިއްޖަވަމާ ވިދާޅުވުމުން ޢާއިޝަތުގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ތިޔަހެންވާ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އެ ކުޑަނދުރު ވަނީ ޢުރުފުޠު ގަހުން ފޯނި ބޮއެފައެވެ.

މާރިޔަތުލް ޤިބްޠިއްޔާގެ އަރިހުގައި ރޭ ކުރެއްވުން ޙަރާމް ކުރެއްވުން

ދަންނައެ! الله ރުއްސުވުން ގެއްލި ޢުމަރުގެފާނު އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ، ޙަފްޞަތުގެފާނަން ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. މާރިޔަތުލް ޤިބްޠިއްޔާގެ އަރިހުގައި ރޭކުރެއްވުން ޙަރާމް ކުރައްވައިދީފެވެ. މިވާހަކަ އެހެން ފަރާތަކަށް އަންގަވާނެކަމަށް ނުވެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަނާގެ އަރިހުގައި އޭގެ ފަހުން ރެއެއް ނުކުރައްވައެވެ. ދަންނައެ! މި ކުރެއްވި ހުވާ އިން ވެސް އެ އިނގޭ، އެކަލޭގެފާނު ޙަރާމަ ކޮށްދެއްވާ ކަން ސޫރަތުއްތަޙްރީމުން ސާބިތުވެއެވެ.

ދެންގަނެ، الله ހުއްސުންގެއްވި ޢުމަރުގެފާނު އަރިހުން އަލްއިމާމު
މުސްލިމު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބަޔާންފުޅެއްގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. ޢުމަރުގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހުން
އެކަހެރިވެ ވަޑައިގެން އުޅުއްވި ދުވަސްވަރު، އެއްދުވަހަކު،
ތިމަންކަލޭގެފާނު މިސްކިތަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއިރު، މިސްކިތުގައި
މީސްތަކުން ހިލުރު ބޮޑުވެގެން ވާހަކަ ދައްކަން ތިއްބެވެ. އެބައިމީހުން
ބުނެއެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ވަރި
ކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ އަންހެނުން ހިޖާބުގެ، ނިވާވެގެން އުޅުމުގެ ކުރީގެ
ދުވަހުކެވެ. ޢުމަރުގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވީމެވެ. އެބައިމީހުން އެ ދައްކާ ވާހަކަޔާ ބަލީޔަކަށޯ މިއަދު
ތިމަންކަލޭގެފާނު ބައްލަވާ ހުރީމެވެ. ފަހެ، ތިމަންކަލޭގެފާނު
ޢާއިޝަތުގެފާނު އަރިހަށް ވަޑައިގެން ދަންނަވައިފީމެވެ. އަބޫ
ބަކުރުގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުންނޭވެ! ރަސޫލު الله ﷺ އަށް އުނދަގޫކުރެ
ވާ ބާވަތުގެ ކަމެއް ކަލޭމެން ކުރެއްވީމުހޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.
ކަލޭމެނުގެ ޓޮބުވި ދަރިކަނބަލުން ބަޔްބަސުގާނާ މިހަ ސުވާލު
ކުރެއްވުމުގެ އަވްލާކަން މާބޮޑު ނޫންތޯއެވެ؟ އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބައްޕަފުޅުގެފާނު އަރިހަށް ވަޑައިގެން އެކަމަނާއަށް

ވިދާޅުވީއެވެ. އޭ ބައްޕާއެވެ! ރަސޫލު ﷲ ﷺ އަށް އުނދަގޫފުޅުވާ

ބާވަތެއްގެ ކަމެއް ކަމަނާ ކުރެއްވީތޯއެވެ؟ ﷲ ގަންދުއްވާ ވިދާޅުވަމެވެ.

ކަމަނާއަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ކަމަނާއާ ކައިވެނި

ބައްލަވައިގެން އެ އުފުއްދަވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުންނަށްތަކެވެ. ވަރަށް އެއިންނަށް،

އެކަމަނާ އަޅުގަނޑު ވިސްނަވައި ހިތިހި ކަނޑުވައިލީއެވެ. ﷲ ތުރުސްކިނޭގައި

އިބްނު ޢައްބާސްގެފާނުގެ އަރިހަށް އަލްއިމާމުލް ބާރި

ރިވާކުރައްވާ ރިވާޔަތްކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން، އުމަރު ސަލާމަތުގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ

ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އެކަމަނާގެ ހުރި ނަސީހަތުގެ ތިމާގެކަމުގެ

ސަބަބުންނެވެ. އެކަމަނާގެ ވަރަކަ ދެއްކެވިއެވެ. އުމަރު ސަލާމާގެ ތެރޭ

ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަބޫބަކުރު ވާހަކަ ކަލޭކެވެ. އަލްހަމްދުލިއްލާހ

ދަރިކަލުންނާއެވެ! ކަލޭގެ ތެރެއިން ކަލޭގެ ތިރީހަށް

ވެދެވަޑައިގެންނަވައިއުޅޭއެވެ. އެއީ، ރަސޫލު ﷲ ﷺ އާ އެކަލޭގެ ތެރޭގެ

އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މެދުގައި ހިނގައި ކަންތަކުގެ ތިރީހަށްވާނީ

ވެދެވަޑައިގަތުމަށް ދަންނަވައެވެ! އުމަރުގެ ތެރެ ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ

ގެންދެއްވައި ވިދާޅުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެން އުޅުއްވި ކަންތައް އެކަމަނާ އެދީ އެކައްޗަކަން ރަގަޅު ކޮންތަކެއްވައިދީއެވެ. އަލްއިމާމު މުސްލިމުގެ ރިވާޔަތަކަން އެނބުރި އަންނައިރު، ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ޙަފްޞާގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާލީމެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ މިހާރު ހުންނަވީ ކޮންތަނަކުތޯއެވެ؟ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވީ ގޮތު ތޮރުކާގައެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި އިރު އެތަނުގެ ދޮރުމަތީގައި ރަބާހު އިންނެވިއެވެ. އޭނާއަކީ އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ޚިދުމަތް ކުރައްވާ ކުއްޖެކެވެ. ފަހެ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީމެވެ. އޭ ރަބާހުއޭ! ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަދެއިގަތުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހުއްދަ ހޯއްދަވައި ދެއްވާށެވެ. އެހިނދު ކޮޓަރިކުގެ ތެރެއަށް ރަބާހު ބައްލަވައިލައްވާފައި ތިމަންކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް ބައްލަވައި ޚާމޯށްވިއެވެ. އެކަމަކު އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިދާޅުއެއް ނުވިއެވެ. ދެން އަނެއްކާވެސް، ކުރީގައި ދެންނެވިކަން ދަންނަވައިދީމެވެ. އަދި ރަބާހު ވެސް ކުރީގައި ކަންތައް ކުރެއްވި ގޮތައިން ކަންތައް ކުރެއްވިއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތަންކޮޅެއް ބޭރަށް ވިދާޅުވެއްޖައީމެވެ. އޭ ރަބާހުއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެތުމަން ތިމަންނަކަލޭގެފާނު ހުއްދަ

ހޯއްދަވައި ދެއްވާށެވެ! އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ހީފުގެ ކުރައްވާފާނަކަމަށް

ތިމަންނަކަލޭގެފާނަށް ހިފުމަކީ ތިމަންނަކަލޭގެފާނު މި ވަޑައިގަތީ

ބަޑުބޮޑުވާފަދަ ހިސާބަކަށް އެކަމަނާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށެވެ. الله

ގަބޫލުކުރައްވައި ދިޔުމަށެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ އަމުރު ކުރައްވައިދިނަމަ،

އެކަމަނާގެ ކަނޑުފާރުގެ ބޮޑުކޮށްލައްވައި ހުރިއެވެ. ފަހެ،

ތިމަންނަކަލޭގެފާނު ވެދުމަށް ވަޑައިގެންފައިން ހަމަ އިސްތިޢާނަތް ކުރައްވައިދިނެވެ.

ދެންފަހެ، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނަވައިދިނެވެ. އިތުރު

އެކަލޭގެފާނު އޮންނަވާ ކާރިސާއެއްގެ މަތީގައި ހަމުން ހަދާފައިވާ

ބާލިސްތާއެއްގައި އިސްތަށިފުށް އަޅުއްވައިގެން އަރިމައްޗަށް އޮށޯވެ

ވަޑައިގެންނެވެ. ތިމަންނަކަލޭގެފާނު އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އަރިހުގައި

ހިނދު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު އޮށޯވެ ވަޑައިގަތެވެ.

އެނޫން އެއްކަލަ ގައިލާޅާ ނެތެވެ. ކަލޭގެފާނު އަސްލު އަރިހަކަށްވުރެން

ފެނިވަޑައިގަތީ ހުއްޓެވެ.

ކަނބަލުން ތެދުވެ ބައްލަވައިލެއްވިއެވެ. އެކަމަނާކަމުން،

ކަނބަލުންގެ ހުރި ތަނެއް ދެކެވަޑައިގަތެވެ. އެއީ ގޮތެއްނޫނެވެ

ސާޢެއްގެ މިންވަރުގެ ގޮދަނާއި، ދިބާގުކުރުމަށް ބޭނުންކުރާ ފަތްތަކެއްގެ

ހަމަ މިމިންވަރާއި، ދިބާގުކުރުމަށް ކައްޗަވައިކައި އަޅުވާލައްވާފައި ހުރި

ހަމުކެވެ. އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެހިނދު، ތިމަންކަލޭގެފާނު

ދޮރުފުރުން ކަރުނަ އޮހޮރިގެންދިޔައެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ހޭލުއްވިއްޖެއެވެ.

ބަރިތިކުރެއްވިއެވެ. އަސްހާބުގެ ތަރިކުރުންތާވެ! ކީރިތި ރަސޫލާ ކުރައްވަން

ދެކެވިއެވެ. ކޮންކަމެއްތޯއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. ﷲ ގެ

ނަބިއްޔާއެވެ! ކީރިތި ނުކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަސަރާކޮށްގެ

އަސަރު ކަލޭގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން އެރުމި ފާވެ އެނގުނީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ

މޮޅު މިހިރީ ފެންނާތީވެ. ނަމަވެސް އެބަރޯބަރުގައި، ޤައިޞަރާއި

ފާރިސްކަރައިގެ ރަސްރަސްކަލުން މަޖާ ފާނުމަތިބަރުގައެވެ. ފާފަބަރާއި،

ބަޔަކާބަރުގައެވެ. އަދާއި އުފާވެގައެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ﷲ ގެ

ރަސޫލާއެވެ! އުކާލާނަގެ އަނބު ދާބުކުރުމުގެ އިނާސަފާއެވެ.

ކަލޭގެފާނުގެ މުދާ މިހިރީ ފެންނާތީވެ.

فَقَالَ: يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، أَلَا تَرْضَـــى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمُ الدُّنْيَا؟

قُلْتُ: بَلَى.

ފަހެ، ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އަލްޚައްޠާބުގެ ދަރިކަލުންނާވެ! ތިމަންމެންނަށް އާޚިރަތުގެ ގޮވަމި ފުދަނާއި، އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. ރުހިވަޑައިގެންނެވީމުއެވެ. އަލްއިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރައްވާފައިވާ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކޮޓަރިކޮޅުގެ ދެކެވަޑައިގެންނެވި ހިނދު ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ.

ادْعُ اللهَ يَا رَسُولَ اللهِ أَنْ يُوَسِّعَ عَلَى أُمَّتِكَ، فَقَدْ وسَّع عَلَى فَارِسَ وَالرُّومِ، وَهُمْ لَا يَعْبُدُونَ اللهَ. فَا سْتَوَى جَالسًا وقال: "أَفِي شَكٍّ أنت يا بْنَ الْخَطَّابِ؟ أُولَئِكَ قَوْمٌ عُجِّلَتْ لَهُمْ طَيِّبَاتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا". فَقُلْتُ: اِسْتَغْفِرْ لِي يَا رَسُولَ اللهِ

މާނައީ: اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ މީހުންނަށް ތަނަވަސްކަން ދެއްވުން އެދިވަޑައިގެން اللهއަށް ދުޢާ ކުރައްވާށެވެ! ފަހެ

ހަމަކަށަވަރުން ފާރިސީންނާއި، ރޫމީންނަށް ތަނަވަސްކަން ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެއީ، اللهއަށް އުބޫދިއްޔަތުން އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ނުވާ ބައެކެވެ.

އެހިނދު ރަސޫލު الله ﷺ ހަމަޖެހިވަޑައިގެން އިރުޝާދުވަޑައިގެން އިންނަވައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިކޮޅުންނަށެވެ. އުބޫދިއްޔަތުގަ އުބޫދިއްޔަތުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި މުއްސަނދިކަން އަވަސްކޮށްދެއްވިފައިވާ ބައްޔަކަށާ ދެން، ކަލޭގެފާނު ޝަރުތު ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުން އެދި ދުޢާ ކޮށްދެއްވުން އެދިވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ އެހެން މަޤުބޫލްގައި ބަރަކާތް ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

فَوَاللهِ مَاالْفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُم. وَلَكِنْ أَخْشَى عَلَيْكُم أَنْ تُبْسَطَ عَلَيكُم الدُّنْيَا، كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُم، فَتَنَافَسُوا فِيهَا، كَمَا تَنَافَسُوهَا، فَتُهْلِكَكُم كَمَا أَهْلَكَتْهُم[43].

މާނައީ: ފަހެ، الله ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ފަޤީރުވެދާނެތީ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅެއް ނުގަންނަވަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅު ގަންނަވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކަށް ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަން ލިބުނު ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވެސް ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަން ލިބި، އެބައިމީހުން އެކަމުގައި ވާދަކޮށް އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ހަލާކުވިހެން ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެކަމުގައި ވާދަކޮށް، އެކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުވެދާނެތީއެވެ.

[43] أخرجه : البخاري 117/4 (3158) ، ومسلم 212/8 (2961) (6)

އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަން

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަމުގައި ކުރިއަށް އަރައި ދިއްބެވި ބޭކަނބަލުންނެވެ. އެބޭކަނބަލުންނަށް އެންމެހައި މުއުމިނުންތަކުންގެ މައިންކަމުގައިވާ ބައްސާވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفۡعَلُوٓاْ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِكُم مَّعۡرُوفٗاۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَسۡطُورٗا ٦ ﴾[44].

މާނައީ: مؤمنނުންނަށް އެއުރެންގެ އަމިއްލަ نفسތަކަށްވުރެން، ނަބިއްޔާ أولىކަން ބޮޑެވެ. އަދި އެ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނީ، އެއުރެންގެ މައިންނެވެ. مؤمنނުންނާއި، مهاجرނުންގެ ތެރެއިންވާ މީހުންނަށްވުރެން الله ގެ ފޮތުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތުގައި، ގާތްތިމާގެ މީހުން އެކަކުއަނެކަކާ އެންމެ أولىކަން ބޮޑެވެ.

---

44 الأحزاب: ٦.

ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިންނަށް ހެޔޮކަމެއް ކުރުމުގެގޮތުން ބާއްވާ ގުޅުމެއް މެނުވީއެވެ. ފޮތުގައި (އެބަހީ: اللوح المحفوظގައި) ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި އެކަންތައް ވިއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ އަށްފަހު، އެކަލޭގެފާނު ކައިވެނި ބެއްލެވި ބޭކަނބަލަކާ އެހެން މީހަކު ކައިވެނި ކުރުމަކީ ޙަރާމް ކަމެކެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ ٥٣﴾ [45].

މާނައީ: اللهގެ رسولާ އަށް ތިޔަބައިމީހުން އުނދަގޫ ކުރުމެއް، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ފަހު ދުވަހަކުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ހުއްދަވެގެނެއް ނުވެއެވެ.

މުނާފިޤުން ބާއި އަހަރުމެން، އިތުރު އެކަލޭގެފާނުންނަށް އުނދަގޫކަން އުޅުނެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ސަފަރުމެގެފާނު ކައިވެނި

[45] الأحزاب: ٥٣.

ބައްލަވައިގަތުމުން މުސާފިޙުންގެ ބަޔަކު އެ ކައިވެނިކުރުގެ ވާހަކަ ދައްކައި ހުރިއެވެ. އަދި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުން އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން އެބައިމީހުންގެ ދުރުގައި ގުރުއަތުލައިގެން ބަހާނެ ވާހަކަ ދައްކާ ހުރިއެވެ. މި ޙަދީޘުން އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް މުސާފިޙުން އުނދަގޫކަން ހުރިއެވެ. މުސާފިޙުންނަކީ، އިތުރު އެކަލޭގެފާނާއި މުއުމިނުންނަށް އުނދަގޫކަން މަޤާމުގެ ބަސް ޙައްދުކޮށް ހަދައި ބަޔާނެވެ. މި ޤާނޫނުގައިވެސް ވެއެވެ.

ދެންފަހެ، ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަކީ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަމުގައި ކުރިއަށް ވަޑައިގެންދިޔާ ބަޔާނެވެ. އެކަނބަލުންނަކީ އެހެނިހެން އަންހެނުން އުޅެންވީގޮތުގެ ނަމޫނާއެވެ. އެކަނބަލުންނަކީ އެންމެހައި މުއުމިނުންގެ މައިންނެވެ. އެކަނބަލުންނަށް މާތް الله ޚާއްޞަ ޙުކުމްތަކެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ مَن يَأۡتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖ يُضَٰعَفۡ لَهَا
ٱلۡعَذَابُ ضِعۡفَيۡنِۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ﴿٣٠﴾ [46].

މާނައީ: އޭ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުންކުރެ ފާޙިޝްކަމެއް ހުރިކަން ބަޔާން ފާޅުވެއްޖެނަމަ، ދެގުނައަށް عذاب ދިމާކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. އަދި އެކަންކުރެއްވުމަކީ، الله އަށް ވަރަށް ފަސޭހަ ކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ.

﴿۞ وَمَن يَقۡنُتۡ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعۡمَلۡ صَٰلِحٗا نُّؤۡتِهَآ
أَجۡرَهَا مَرَّتَيۡنِ وَأَعۡتَدۡنَا لَهَا رِزۡقٗا كَرِيمٗا ﴿٣١﴾ [47].

މާނައީ: އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން اللهއަށާއި، އެކަލާނގެ رسولއާ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ صالح عملތަކާ ކުރާނަމަ، އެމީހާގެ ދަރުމަ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެގުނައަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާއަށްޓަކައި (ސުވަރުގޭގައި) ރިޒްޤު ދެއްވުމަށް ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ.

[46] الأحزاب: ٣٠.

[47] الأحزاب: ٣١.

﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيۡتُنَّۚ فَلَا تَخۡضَعۡنَ بِٱلۡقَوۡلِ فَيَطۡمَعَ ٱلَّذِي فِي قَلۡبِهِۦ مَرَضٞ وَقُلۡنَ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ٣٢﴾[48].

މާނައީ: އޭ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުން (އެހެން) އަންހެނުންގެ ތެރެއިން އެކަކާވެސް އެއްފަދަ ބައެއް ކަމުގައި ނުވަމުއެވެ. ތިޔަކަނބަލުން (اللهއަށް) تقوىވެރިވެއްޖެނަމައެވެ. ފަހެ، ތިޔަކަނބަލުން ޗޫޅާޗަމި އަޑުގެން ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ! (އެއީ ހިތުގެތެރޭގައި (نفاقގެ) ބަލިމަޑުކަމެއްހުރި މީހާ ދަހިވެތިވެދާނެތީއެވެ. އަދި ތިޔަކަނބަލުން ރަނގަޅު ބަހުން ބަސްބުނާށެވެ!

قَالَ تعَالَى: ﴿وَقَرۡنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجۡنَ تَبَرُّجَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ ٱلۡأُولَىٰۖ وَأَقِمۡنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذۡهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجۡسَ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِ وَيُطَهِّرَكُمۡ تَطۡهِيرٗا ٣٣﴾[49].

---

48 الأحزاب: ٣٢.
49 الأحزاب: ٣٣.

މާނައީ: އަދި ތިޔަކަނބަލުން، ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި ތިބޭށެވެ! އިހުގެ ޖާހިލީ ޒަމާނުގެ ޒީނަތުން ތިޔަކަނބަލުން ޒީނަތްތެރި ނުވެހުރެއްވާށެވެ! އަދި ތިޔަކަނބަލުން ނަމާދު قائمކުރައްވާށެވެ! އަދި ތިޔަކަނބަލުން زكاةދެއްވާށެވެ! އަދި اللهއާއި، އެކަލާނގެ رسولާއަށް ތިޔަކަނބަލުން ކިޔަމަންވާށެވެ! އޭ أهل بيتންނޭވެ! الله އިރާދަކުރައްވާކަން ކަށަވަރީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނަޖިސްކަން ދުރުކުރެއްވުމާއި، ފުރިހަމަ طاهرކުރެއްވުމަކުން ތިޔަބައިމީހުން طاهرކުރެއްވުމަށެވެ.

وَٱذۡكُرۡنَ مَا يُتۡلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلۡحِكۡمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ [50].

މާނައީ: އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި اللهގެ آيةތަކާއި، حكمةގެ ތެރެއިން ކިޔެވޭ ތަކެތި ތިޔަކަނބަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهއީ، އޯގާވަންތަކަން ބޮޑު، ޚަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައިވާށެވެ.

إِنَّ ٱلۡمُسۡلِمِينَ وَٱلۡمُسۡلِمَٰتِ وَٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡقَٰنِتِينَ وَٱلۡقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ

[50] الأحزاب: ٣٤.

وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ
وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا
وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ [51].

މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން، مسلم ފިރިހެނުންނާއި، مسلم އަންހެނުންނާއި، مؤمن ފިރިހެނުންނާއި، مؤمن އަންހެނުންނާއި، ކިޔަމަންތެރި އަޅުވެރި ފިރިހެނުންނާއި، ކިޔަމަންތެރި އަޅުވެރި އަންހެނުންނާއި، ތެދުވެރި ފިރިހެނުންނާއި، ތެދުވެރި އަންހެނުންނާއި، ކެތްތެރި ފިރިހެނުންނާއި، ކެތްތެރި އަންހެނުންނާއި، ބިރުވެތިވާ ފިރިހެނުންނާއި، ބިރުވެތިވާ އަންހެނުންނާއި، صدقات ދޭ ފިރިހެނުންނާއި، صدقات ދޭ އަންހެނުންނާއި، ރޯދަހިފާ ފިރިހެނުންނާއި، ރޯދަހިފާ އަންހެނުންނާއި، އެމީހުންގެ فرج ތަކެއް ރައްކާތެރިކުރާ ފިރިހެނުންނާއި، (އެމީހުންގެ فرج ތަކެއް) ރައްކާތެރިކުރާ އަންހެނުންނާއި، ގިނަގިނައިން الله ހަނދުމަކޮށް ذِكر ކުރާ ފިރިހެނުންނާއި، ذِكر ކުރާ އަންހެނުންނާއި، އެ

[51] الأحزاب: ٣٥.

އެންމެންނަށް ބަޔައި الله ތާޢަތަރުއްސެވުމާއި، ބޭނުންވާގޮތަކަށް ދަރުމަ ތައްޔާރު
ކުރެއްވިއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ އަނބިކަނބަލުންނާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ގެންނަވާ އަދި
އަނބިކަނބަލުންގެ އަދުރުގައި ޖުމްލަކޮށް ބޭކަނބަލުންނަށް 11
ބޭކަނބަލުންނެވެ. އެކަށޭގޮތުން އަނބިކަނބަލުން ދިރިހުރި 9
އަންބިކަނބަލުންނެވެ. އެކަށޭގޮތުން އަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ފަރާތުގައި
އަނބިކަނބަލުންގެ އަންބިކަނބަލުނާ ޚަދީޖާގެ ދަރިކަލުން ޢާއިޝާގެ ތެރެއިންނެވެ.
އެކަމަށް ވަރުން އަނބިކަނބަލުންގެ އަންބިކަނބަލުނާ އުއްމު ސަލަމާގެ ތެރެއިންނެވެ.
ޙަފްޞާގެ ޒައިނަބުގެ އަނބިކަނބަލުން ފަދަ އަންބިކަނބަލުންނަށް
ޖަވާބުދިނުމާއި ޒައިނަބުގެ ދަރިކަލުން ޢާއިޝާގެ ތެރެއިންނެވެ.
އަދި ޚަދީޖާގެ 11 ބޭކަނބަލުންނަށް ދަރިކަލުން ދިނުމާއި، ޢާއިޝާގެ
ދަރިކަލުން ސައުދާގެ ތެރެއިން، ޢާއިޝާގެ ތެރެއިން، ޙަފްޞާގެ ތެރެއިން،
ޒައިނަބުގެ ދަރިކަލުން ޢާއިޝާގެ ތެރެއިން، ޒައިނަބުގެ ދަރިކަލުން
ޢާއިޝާގެ ތެރެއިން، އުއްމު ސަލަމާގެ ތެރެއިން (އުއްމު ހަބީބާ އުއްމު ސަލަމާގެ
ދަރިކަލުން ޖުވައިރިޔާގެ ތެރެއިން) އަދި ޞަފިއްޔާގެ ދަރިކަލުން އުއްމު
ޙަބީބާގެ ތެރެއިން (މައިމޫނާގެ ތެރެއިން) އަލްޙާރިޘް އަލްޙާރިޘުގެ
ދަރިކަލުން މައިމޫނާގެ ތެރެއިން، އަލްޙާރިޘުގެ ދަރިކަލުން

ޗުވައިރިއްހަރުމުގެ ފާޝަން، ބުރަހުއްދު ބޯނު ހަލްޖަބުގެ ދަރިކަސްބަޔުން

ސަވިއްހަރުމުގެ ފާޝަން، މި 11 ބޯކަސްބަޔުންނަށް ދަންނަބޯކަޔުންގެ މުދުގައި

އެއްވެސް ޤަވާއިދުތަކެއް ނެތި، އިއްތިފާޤުވެވަޑައިވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް،

މި 11 ބޯކަސްބަޔުންގެ އިތުރަށް ކައިވެނި ބައްޓަންވާގޮތަކަށް ހުރި

ރިވާހަތްތަކަށް ދަންނަބޯކަޔުންގެ މުދުގައި އިޖްތިމާޢު ހުރި ކަމުކެވެ.

އޭރު، 4 ބޯކަސްބަޔުންނެވެ. ނުވަތަ 5 ބޯކަސްބަޔުންނެވެ. އާގޮތުގައިން

އެއް ބޯކަސްބަޔަށް، އެކަމަނާގެ ނަންފުޅު، އިތުރު އެކަށޭގެންނަން

ހިބަރުދުއްވުމުން އެކަމަނާއި ކައިވެނި ބައްޓަވައިނުގަން

ދުރަރުޓެއްވުމުން އެހެންބަކަޅު އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްޓަވައިގެމުމަން

އެދިވަޑައިގެމުމުން ކައިވެނީގެ ރަނަން ދުއްވާން އެއްޗެއް ނުތުމުން ޔަރީތި

ޒުރާނާގެ ބަޔެއް ދަސްތުރު ދަސްރަރުދުއްވުން އެދި ރަނބަކުގައި

ބައްޓަވައި އާގެ މެއްޗަށް އެކަމަނާ ބޯކަޔާ ކައިވެނި ރަނދުއްވި

ބޯކަސްބަޔަކެވެ. ކައިވެނީގެ ރަސްގެ އެންމެ މަދު މިންވަރެއް، ނުވަތަ

އެންމެ މަދު މިންވަރެއް ކަސްޤެއްގެ ތާށިމާ ނުވަތަ ނޫނިމާ އިލްމުވެރިން

ކިޔާ ދިރާސާގައި ދަލީލުއެގެ ގެއްލުން މި ހަދީޘް ބޭނުންކުރެއެވެ. އަނެއް

ކަސްބަޔަ އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްޓަވައިގެންނެވުމަށް ދަލް، އެކަމަނާގެ

ހަމުގައި ބައްސަބަކު ޓީހުފައިވާމީ ދީނީވައްޖެއިގެން ތަފުސީރަށްވައި

ދޫކޮށްލެއްވި ބޭކަނބަލެކެވެ. ޢައިބެއް ހުރެގެން ކައިވެނި ފަސްޚު ކުރުމުގެ މައްސަލާގައި މި ޙަދީޘާ އިޙްތިޖާޖުން ދަލީލެއްގެގޮތުން ބޭނުންކުރާ ޙަދީޘެކެވެ. މިގޮތުގެމަތިން، ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމަށް ފަރު ކާ ނުކުރައްވައި ދޫކޮށްލެއްވި ނުވަތަ ކައިވެނީގެ ބަދަލު ފުރިހަމަ ނުކުރައްވައި ދޫކޮށްލެއްވި ބޭކަނބަލުންނަކީ ކުރީގައި ވެސް ދެންނެވިފައިވާނެ ފަދައިން 4 ބޭކަނބަލުން ނުވަތަ 5 ބޭކަނބަލުންނެވެ. ދޫކޮށްލެއްވި ސަހާބިއްޔާއިން ދަންނަވާލުމުގެ ފުރަތަމައި ނުހަނު ބޭރު އިސްތިޢާފު އެޒުދަރިހަރިވެމާއި، އަދި މިވާހަކަ ދެއްކެވުން ލިބޭނީ ޙައިދާއެއްވެސް ނެތުމާ އެކު މިކަމުގެ ތަފްސީލުގެ ތެރެއިން ނުވެސް މިހިސާބަށް ކުރުކޮށްލުމަށް ޤަސްދުކުރަމެވެ.

أُسُدُ الغَابَةِ فِي مَعْرِفَةِ الصَّحَابَة މި ދަރިވަރު ޖަމާކުރި ވާ

ޖޫރިޔާ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ބަރިއަރަށްގެ ޢާއިލާއަކީ ހުސްނުވަލައިގެންނަވާ ބޭކަނބަލުންނަކީ، އިޙުރަމު ޢާދަކޮށްގެންގެ އިބުނުލީގެ ބޭކަލުންގެ މަންމާފުޅު މާރިޔާޤިބްޠިއްޔާ ވާއި، ރަސޫލުﷲ ގެ ވާއި މި ބޭކަނބަލުންނެވެ. ރަސޫލު الله ﷺ ގެ

އަސްބިއަސްބިކަސްބަފުންނަށް އަރަހުރި މާތް الله ރުއްސުން ލައްވައި

ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތް މިންވަރު ކުރައްވާދިއްވެ. އާމީން!

ރަބުލަމެގެ ނޫރޫ އާރަވްތަކަށްވާ، ފުރިހަމަ މިސާލު އިސްލާމްދީނަށްވާ،

ރަސޫލުގެ މަޤާމުގެ މާތް ސާހިބާއާ، މިނަބީގެ ސުންނަތް އިރުޝާދުކުރޭ!

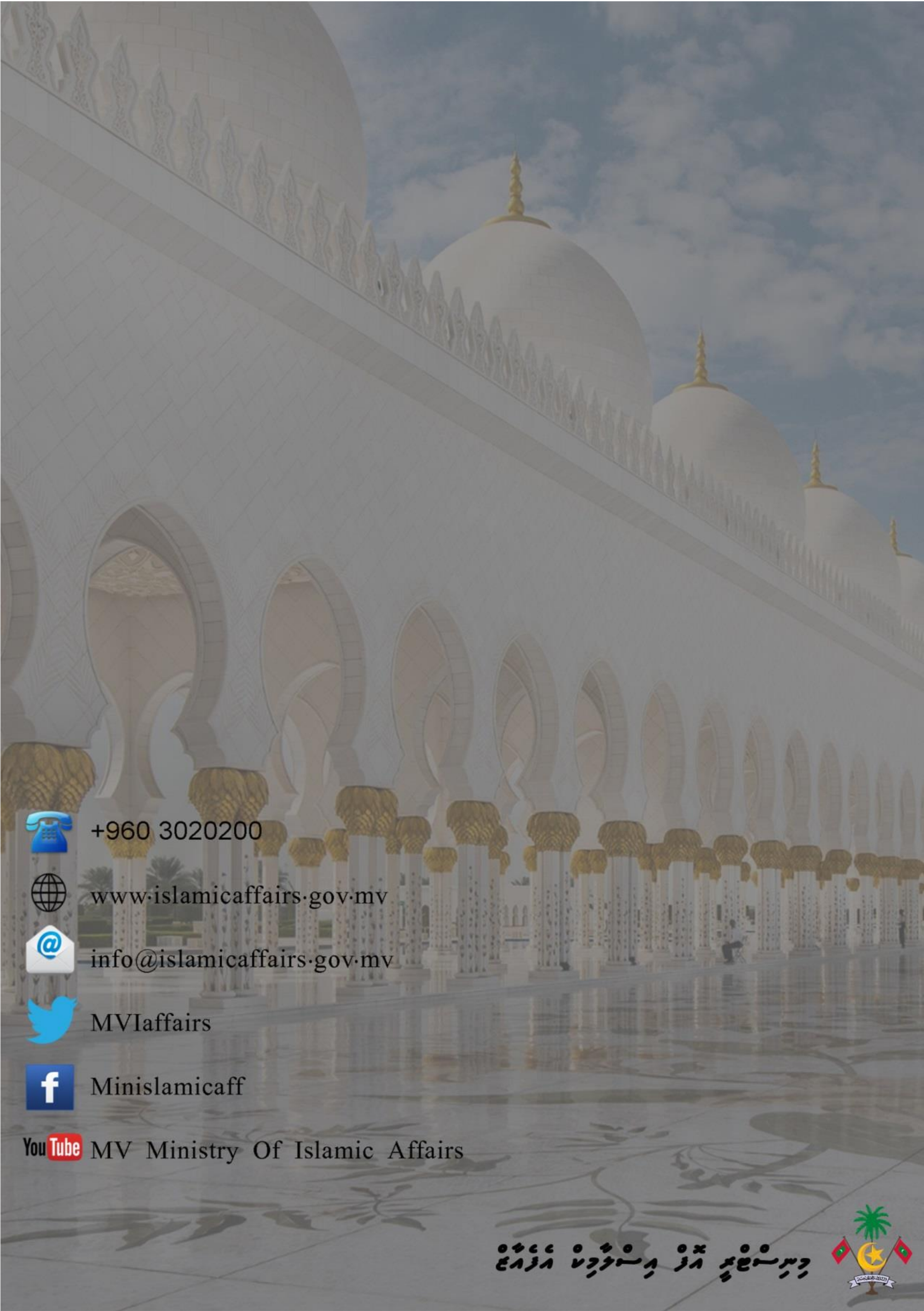

+960 3020200

www.islamicaffairs.gov.mv

info@islamicaffairs.gov.mv

MVIaffairs

Minislamicaff

MV Ministry Of Islamic Affairs

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް